

davi T CaxvaSvi I i

**samewarneo saqmi anobis safinanso uzrunvel yofis
saxel mwi foebrivi regul ireba sabazro
meurneobis pi robebSi**

, 0175,

, 2008

h - f ~

ew r eo q a ob s f a o z ve y f xe mwif eb v
eg reb b zr e r e b p bebS

h - f -

:
_____
:
_____
:
_____
:
_____

:

: ew r eo q a ob s f a o z -
ve y f xe mwif eb v eg reb b zr
e r e b p bebS

: h -

:

:

-

-

.

(

)

r e z i u m e

Sesaval i. sabazro meurneobis pirobebSi yovel Tvis iyo probl ema dagvedgina kvl awarmoebaSi saxel mwifos rol i, es movl ena gansakuTreb iT aqtual uri xdeba transformaciul i reformebis procesSi. dRes, saqarTvel oSi swored am mimarTul ebiT xorciel deba gansakuTreb ul ad radikal uri ekonomikuri reformebi. me-20 saukunis 90-iani wl ebis dasawyisidan, postsocial isturi sistemebis qveynebma reformebis rTul i procesi ganvl es, roml istvisac ZiriTadSi dama-xasiaTebel i iyo ekonomikuri ryevebi. misi Tanamdevi yvel a movl e-niT. am qveynebis umravl esobam, ukve gaiara reformebis pirvel adi safexurebi, garkveul wil ad daasrul es instituciuri reformebi da stabil uri infl aciuri maCvenebl ebiT Sexvdenen ocdameerTe saukunes. Cvens qveyanas swored am droisaTvis unda mieRwia stabil uro-bisaTvis. aqve unda vTqvaT, rom am procesisaTvis damaxasiaTebel i iyo infl aciis maRal i done. izrdeboda Sida da sagareo val ebi, aseve ar xdeboda saxel mwifo resursebis minimizacia, rac Tavis-Tavad moiTxovs reformebis ganxorciel ebis xerxebisa da meTodebis gadasinj vas, rasac mieZRvena winamdebare sadisertacio gamokvl eva.

Tavi pirvel i. samewarmeo saqmianobis saxel mwifoebri vi regul irebis principebi da mimarTul ebebi~, ganxil ul ia ekonomikis saxel mwifo regul irebis aucil ebl oba, naCvene bia saxel mwifoebri vi regul irebis ZiriTadi mimarTul ebebi, amasTan isic faqtia, rom saxel mwifom unda daicvas gansazRvrul i moTxovnebi ekonomikis regul irebisas, rac aucil ebel ia Tavisufal i konkurenciis piro-bebSi, Seqmnas yvel a safuZvel i mewarmeobis ganviTarebisaTvis, rom- l is erT-erTi mniSvnel ovani pirobaa safinanso pol itikis Camoya- l i beba, anu rogori unda iyos igi tranzitul i ekonomikis qveynebi- saTvis, gamoikveTos ZiriTadi principebi, kerZod ki xel misawvdomi kreditebi mewarmeobis stim ul irebisaTvis, SeimuSaos saTanado kano- nmdebl oba, sadac gamijnul i iqneba saxel mwifosa da kerZo seqto- ris ufl eba-moval eobebi. tranzitul i ekonomika yovel Tvis gamoi- rCeoda ganviTarebis specifikiT da am mxriv arc saqarTvel oa gamo- nakl isi, isic faqtia, rom am mimarTul ebiT arsebovs bevri xarvezi, riTac arcTu iSviaTad am probl emis ugul vebel yofaSi gamoixateba, es ki pirvel rigSi tranzitul i qveynebis ekonomikuri ganviTarebis specifikis siRrmiseul i movl enebis gaanal izebis gareSe xorci- el deba an Tundac mis ucodinaro baSi vl indeba. am mimarTebiT aucil ebl ad migvaCnia sagadasaxado pol itikis gadaxedva, vfiqrobT ar aris sadao, is rom sagadasaxado pol itikas gaaCnia fiskal uri dani- Snul eba, Tumca, isic faqtia, rom fiskal uri funqciis gamZl eoba, mniSvnel ovnad amcirebs sagadasaxado pol itikis mastimul irebel i funqciis da aucil ebel ia am funqciaTa SeTanawyoba, Cveni qveyni- saTvis es sakiTxi gansakuTreb iT probl emuria.

Tavi meore. samewarmeo saqmianobis safinanso uzrunvel yofis regul irebis Tanamedrove mdgomareoba~. saxel mwifoebri vi regul i- rebis aucil ebl oba gansakuTreb iT mniSvnel ovani xdeba ekonomikis radikal uri gardaqmnebis ganxorciel ebis, arada tranzitul i ekonomikis qveynebSi gardaqmna mra val mxrivi mimarTul ebiT mimdi- nareobda da mimdinareobs, igi moicavs yvel a sferos, Tumca am mima- rTul ebiT Cven gamovyofT, sakuTrebriv urTierTobaTa transfo-

rmaciis Taviseburebebs. yvel a postsocial isturi qveynisaTvis prioritetul i sazogadoebrivi sakuTreba iyo, rac Tavistavad gul isxmabda mis Sevl as kerZo sakuTrebi, es ki saxel mwifos mxridan moiTxovda arnaxul Zal isxmevas. am mimaTul ebiT saxel mwifos unda gaeTval iswinebina ara marTo sakuTrebis formebs Sevl is aucil ebl oba da procesis Seuqcevadoba, aramed sazogadobis wevrTa interesebi, Tanac es procesi ganxorciel ebina rac SeiZl eba umtkivneul od. es ki namdvil ad ar iyo iol i, radgan miuxedavad didi survil isa, am process Tan unda mohyol oda sazogadobis wevrTa pol arizacia, umuSevrobis da siRaribis zrda, rac dRes real obaa. sakuTrebis formaTa transformaciis Tanamdevi procesia privatizacia. TiTqmis yvel a qveyanaSi privatizaciis pirvel i etapi ganxorciel da vauCerizaciit, ramac kidev ufro umarTavi gaxada sakuTrebis formebs transformaciasTan dakavSirebul i movl enebi, man ufro mwvave forma miiRo vidre vel odit. SemdgomSi saxel -mwifos unda ganxorciel ebia ukve arsebul i probl emebis gadaWris RonisZiebebi, Tumca unda vTqvaT, rom es ver ganaxorciel a da dResac grZel deba privatizaciis umarTavi procesebi, rac momaval Si ekonomikis ganvitarebaze aucil ebl ad aisaxeba.

mesame Tavi. `regul irebis sistemebi sabazro meurneobaze gadasvl is pirobebSi-. ekonomikis saxel mwifoebrivi regul ireba erTis mxriv aucil ebel i movl ena, anu saxel mwifo unda aregul irebdes sagadasaxado ganakveTebS, ful adi mogebis moZraobas, gansazRvravdes ful is emisiis mocul obas, gamokveTdes strategiul i mimaTul ebis sferoebis, ganvitarebis parametrebs, icavdes konkurencias, qmediTi antimonopol iuri samsaxuris SeqmniT, gansazRvravdes safaso pol itikas, meores mxriv ki saxel mwifo uSual od ar unda Caerios firmaTa saqmianobaSi, amastan safaso pol itikis parmecnierebis SemuSavebisas aucil ebl ad unda iTval iswinebdes sabazro meurneobis moTxovnebs, vinaidan fasebis Camoyal ibeba uSual od konkurentul bazarze unda xdebodes, am SemTxvevaSi saxemwifo awesebs fasebis zeda zRvars, roml is zeviT gayidvis ufl eba arc erT firmas Tu konkretul pirs ar SeuZl ia da yovelive amas saxel mwifo ful adi kontrol iT axorciel ebs.

ekonomikis saxel mwifoebrivi regul ireba mraVal i formiT xorciel deba, roml ebic SeiZl eba iTqvas aprobirebul ia civil izebul i sabazro meurneobis qveynebSi da es meTodebi garkveul -wil ad gamoiyeneba yofil i social isturi banakis qveynebSi. Tumca isic unda vTqvaT, rom am qveynebSi, maT Soris saqarTvel oSi Sedarebit sxva situaciaa da spevifikiT xasiaTdeba, rac pirvel rigSi am qveynebis ganvitarebisTvisaa damaxasiaTebel i. saqarTvel o mTel i samocdaaTi wl is ganmavl obaSi imarTeboda administraciul imbrZanebl uri sistemisaTvis damaxasiaTebel i meTodebit e.i. ekonomikis marTva xorciel deboda central izebul ad zemodan qvemoT, ugul vebel yofil i iyo sawarmoTa interesebi, ar arsebobda konkurentul i garemo, ar gaiTval iswineboda ekonomikuri kanonebis moTxovnebi. aman ganapiroba, j er gamosvl a marTvis arsebul i stereotipebidan da SemdgomSi misi gadasvl a sabazro ekonomikis rel sebze. privatizaciis procesi ganxorciel da forsirebul ad vauCerizaciis gziT, ramac gamoiwvia sakuTrebis formebs araprognozirebadi cvl a, moxda mosaxl eobis pol arizacia, an mdidrebad, an Raribebad,

ufro metic ganvl il ma periodma gviCvena mraVal i Secdoma, romel Ta gamosworeba unda moxdes saxel mwifos aqtiuri CareviT. mTavroba dRes yvel a Rones mimarTavs am xarvezebis gamosworebisaTvis, Sei- qmna programebi, romel ic mimarTul ia siRaribis daZl evisaTvis, am mimarTebiT aRsaniSnavia safinanso pol itikis ZiriTadi parametrebi, kerZod ki mcire da saSual o biznesis ganviTarebisaTvis xel Sem- wyobi pirobebis Seqmna, xel misawvdomi kreditis gamoyofa am sfero- ebis ganviTarebisaTvis. iqmneba special uri programebi investiciebis mozidvisaTvis, rac Cveni azriT xel s Seuwyobs ekonomikur zrda da axal i samuSao adgil ebis Seqmnas.

Summary

Introduction. In the market economy it has always been a problem to establish the role of the state in the economic reproduction. This question becomes even more pressing during the process of transforming reforms. Today particularly radical reforms in Georgia are performed in this direction. Since the beginning of the 1990s the post socialism countries have undergone the complex process of reforms, which were mostly characterized by economic fluctuations with all its side effects. Most of these countries have already undergone the first phase of these reforms, have completed institutional reforms to some extent and heralded the 21-th century with stable inflation indicators. Our country should have achieved stability by this time. It must be noted that this process was characterized by high inflation rate, internal and external debts were increasing; there was no minimization of state recourses. This requires reconsidering of methods and ways of realizing ongoing reforms, which is the subject of the presented dissertation research.

Chapter 1. Principles and Directions of State Regulation of Enterprising Activities.

In this chapter the necessity of state regulation of economy is considered, main directions of state regulation are shown. The fact is that the state must fulfill some requirement while regulating the economy, which is necessary under the free competition. It must create the bases for the development of enterprising, one of the important conditions of which is forming fiscal policy for countries with transitive economy. The state must emphasize main principles, in particular, available credits to stimulate enterprising, work out relevant legislation, where rights and obligations of state and private sectors will be marked off. Transitive economy has always stood out by particularities of its development and in this respect Georgia is no exception. It is the fact that there are a lot of shortcomings in this sphere, which is frequently exposed by neglecting these problems. This is done without basic analysis of deeply ongoing events. In this respect we consider it necessary to reevaluate the tax policy. We believe that, undoubtedly, the tax policy has a fiscal role, though, in fact, strengthening of fiscal function significantly reduces stimulating function of tax policy, so it is necessary to balance these functions. This question is especially problematic for our country.

Chapter 2. Current State of Financial Securing of Regulation of Enterprising.

Necessity of state regulation becomes even more significant while carrying out radical reforms of economy. Transformation in transitional economies has been carried out in different directions. It includes all spheres, but in this respect we will focus on particularities of the transformation of ownership relations. For every post socialism country public ownership was the priority, with implication that it would be replaced by private ownership, this required unprecedented efforts from the state. In this respect, the state must have taken into account not only the necessity of replacing ownership forms and irreversibility of this process, but also the interests of society members. Besides, this process must have been carried out as painlessly as possible. This was not easy indeed, because this process must have been followed by the polarization of society, increase of unemployment, suspension of enterprises to some extent, deepening of poverty what we have today in reality. Transformation of ownership forms is accompanied by privatization. In almost every country the first phase of privatization was carried out by issuing vouchers, which made even more uncontrollable the events connected with the transformation of ownership forms. This became more acute

than anticipated. Afterwards the state must have performed the measures to settle these problems but it was not done and today the process of unregulated privatization is still going on, which will inevitably influence the development of economy in the future.

Chapter 3. Systems of Regulation while Transforming into Market Economy.

On the one hand, regulation of economy by state is a necessary process, i.e. the state must regulate tax rates, movement of currency reserves, determine the volume of emission, define the parameters of the development of strategic spheres, protect competition by creating effective antimonopoly services, determine pricing policy.

On the other hand, the state must not interfere directly in the activities of firms. At the same time, while working out pricing policy parameters, it must necessarily take into account market economy demands, because prices must be formed at a competitive market. In this case, the state sets the upper limit of prices, which can not be exceeded by any firm or individual. The state carries out all the above mentioned by money control.

Regulation of the economy by the state is carried out in a number of forms which have been approbated in the countries of civilized market economy. They are used to some extent in post soviet and post socialism countries. Though it must be noted that in these countries, including Georgia, there is a comparatively different situation, which is characteristic for these countries. For more than 70 years Georgia was ruled using methods of administrative-authoritative system, i.e. controlling of economy was performed from top downwards in a centralized manner. Interests of enterprises were neglected, there was not any competitive environment; requirements of economic laws were not taken into account. All this resulted, first of all, in abandoning the stereotype of the existed ruling system and then its transition into market economy. Privatization process was performed very swiftly by vouchering, which caused unpredictable changes of ownership forms, population polarization. Moreover, the past period has shown a number of mistakes, which must be corrected by active involvement of the state. Today the state does its best to overcome these shortcomings. Programs are created to overcome poverty. In this regard we consider noteworthy the main parameters of fiscal policy; in particular, creating favorable conditions for the development of small and moderate businesses, available credits for the development of these spheres. Special programs are being designed to attract investments, which, in our opinion, will help to create new working places.

S i n a a r s i

Sesaval i	11
l i t e r a t u r i s m i m o x i l v a	16
Tavi I. samewarneo saqmianobis saxel mwifoebri vi regul irebis principebi da mima rTul ebebi	
1.1 ekonomikis saxel mwifoebri vi regul irebis aucil ebl oba da parametrebi.	19
1.2 safinanso-ekonomikuri pol itika: arsi, principebi, mima rTul ebebi.	32
1.3 ekonomikuri regul irebis specifika tranzitul i ekonomikis pirobebsi.	43
Tavi II. samewarneo saqmianobis safinanso uzrunvel yofis regu- l irebis Tanamedrove mdgomareoba	
2.1 saxel mwifoebri vi regul irebis kompl eqsuri anal izi da ma rTva.	68
2.2 sakuTrebrivi urTierTobebis specifika tranzitul ekonomikaSi.	87
2.3 privatizaciis saxel mwifoebri vi regul ireba.	99
Tavi III. saxel mwifoebri vi regul irebis sistemebi sabazro meur- neobaze gadasvl is pirobebsi	
3.1 ekonomikis saxel mwifoebri vi regul irebis meTodol ogia da kriteriumebi.	114
3.2 ekonomikis saxel mwifoebri vi regul irebis al ternatiul i model ebi da misi gamoyenebis specifika saqarTvel oSi.	125
daskvna	148
gamoyenebul i l i t e r a t u r i s s i a	154

cxril ebis da naxazebis nusxa

cxril i # 1.1	-----	29
cxril i # 1.1.2	-----	30
cxril i # 1.1.3	-----	30
cxril i # 1.2.1	-----	35
cxril i # 2.1	-----	81
cxril i # 2.1.2	-----	85
cxril i # 3.1	-----	120
cxril i # 3.1.2	-----	145

S e s a v a l i

Temis aq̄tual oba. kv̄l avwarmoebis sistemaSi saxel mwifos adgil isa da rol is dadgenis sakiTxi, Tanamedrove sazogadoebis ganviTarebis erT-erTi umTavresi probl emaa. es sfero gansaku-Trebul m̄niSvnel obas Camoyal ibebul i social -ekonomikuri mode- l is transformaciis procesSi iZens.

social -ekonomikuri procesebis saxel mwifo regul irebis axal i meqanizmi sabazro wonasworobis koreqtirebisen unda iyos m̄imarTul i, `im SemTxvevaSi Tu ukanasknel i ar Seesabameba sazoga- doebriv keTil dReobas, regul irebis procesi unda uzrunvel yo- fdes saqonl isa da momsaxureobis warmoebis saSual ebas.<sup>1</sup> ekono- mikaze da social ur sferoze obieqturad arsebul i centra- lizebul i zemoqmedebis moTxovnil ebis real izacia, `mraVal mxriv damokidebul ia gatarebul i RonisZiebis resursul uzrunvel yo- faze, amasTan saxel mwifo regul irebis ZiriTadi amocanebis ganxorciel ebis aucil ebel i piroba qveynis safinanso resursebis formirebisa da gamoyenebis procesia. `maTi daniSnul eba, moTxo- vnaTa dakmayofil ebis xel sewyobaa. am amocanas j erovnad ver gadaWris konkurenciul i meqanizmi.² aRniSnul i safinanso resur- sebi im material ur bazas ayal ibeben, romel ic xel s uwyobd saxel- l mwifos Tavisi funqciebis ganxorciel ebas, xol o maTi sidide regul irebadi zemoqmedebis obieqturi SezRudvis saSual ebaa. centralizebul i marTvis efeqturobis gazrdis erT-erTi umTa- vresi winapirobaa, sabazro model isa da masze zemoqmedebis saSua- l ebebis aucil ebel i gaTval iswineba. aseve sawarmoo Zal ebis ganviTarebis done, saorganizacio struqturebis simwife da sawarmoo urTierTobebis cvl il ebis tendenciebi. es Tavistavad iTxovs finansebis organizaciis sistematiuri srul yofis formas, rac uzrunvel yofs saxel mwifo safinanso resursebis formirebas da gamoyenebas, aseve m̄niSvnel ovnad zemoqmedeben warmoebis pro- cesze. sadisertacio naSromis Teoriul safuZvel i. safinanso

¹ Беттельгейм Б. - О Психологической привлекательности тоталитаризма. жур. 3С. №8, К, 1997.

² Rathcel F. - Politische Geographie. www.arctogaia.com. 2000.

problemebis kvl eva, romelic saxel mwifos mier ekonomikaze regul arul da sistemur zemoqmedebasTanaa dakavSirebuli da finansebis meSveobiT qveynis ganviTarebaze, calkeuli dargebis an mosaxleobis jgufebis ketildreobaze zegavlenas gulisxombs, racjer kidev preistoriul sazogadoebebSi SeiniSneboda. amis dasturad bibliasi, kerZod Zveli aRTqmaSi, moTxrobuli ambavic gamodgeba. dabadebis wignSi gadmocemulia iakobis Zisiosebis ambavi, 41-Te TavSi TvalnaTliv aris danaxuli Zveli egviptis Svidi krizisuli wlis da amis sawinaaRmdegod, iosebis rCeviT saxel mwifos mier gatarebuli Svidwliani antikrizisuli qmedebebi - "...ase qnas faraonma: zedamxedvel ebi ganawesos qveyanaSi, raTamexutedi axdevinon egviptis qveyanas Svidi mosavliani wlis manZilze. ...iyos es sazrdod maragad qveynisaTvis Svidi mousavliani wlis manZilze, egviptis qveyanaSi rom dadgeba, raTaqveyana SimSilit ar amowydes. moewona naTqvemi faraons da yvela mis morCil s.~ (dab,T.41.35-37).³ mousavliani wlebis dadgomistanave egviptis gamebel ma iosebma meurneobis swori regulirebis da maragebis Seqmnis wyal obiT qveyana SimSili gan ixсна `SimSili iyo mTel i dedamiwis zurgze. gaaRo iosebma yvela beReli da daapura egviptel ebi...~ (dab,T.41.56). ekonomikis saxel mwifo regulirebis es magaliti antikrizisuli gadawyvetilebebis erT-erTi uzvel esi weril obiti wyaroa. ekonomikuri procesebis saxel mwifo regulireba imdenad aqtualuri Temaa, rom es ambavi odnavac ar moZvel ebul a.

kvl evis mizani da amocanebi. sadisertacio Temis kvl evis miznad davisaxeT social-ekonomikuri procesebis safinanso regulirebis Teoriis fundamentaluri sakiTxebis ganxilva. finansebis regulirebadi saSual ebebis praqtikuli realizaciis gamovlenis problemebi. Tanamedrove pirobebSi safinanso regulirebis organizaciis srulyofis gzebisa da saSual ebebis SemuSaveba, aseve Sesabamisi rekomendaciebis momzadeba.

³. `bibliasi - Zveli aRTqma. dabadeba, T. 41, saq. ssr. gamom. komb. 1989.

arNiSnul i miznis ganxorciel eham moiTxova: konstruqciul ad, istoriul rakursSi, qarTvel i da ucxoel i ekonomistebis Sexedul ebaTa Seswavi a, roml ebi sazogadoebriv kvl avwarmoebaSi finansebis gamoyenebis rol Tan da probl ematikasTan aris dakavSirebul i; industriul ad ganviTarebul i qveynebis safinanso regul irebis gamocdilebis sistematizacia, saqarTvel oSi misi gamoyenebis saSual ebebis gansazRvra; saqarTvel os safinanso regul irebis procesis optimizaciisa da meqanizmis efeqturobis zrdisa mimarTul ebaTa Zieba; saxel mwifo safinanso strategiis konceptual uri midgomis SemuSavebis aucil ebl obis dasabuTeba.

kvlevis obieqti da sagani. kvlevis obieqtia saqarTvel oSi da mis sazRvrebs gareT social -ekonomikuri procesebis safinanso regul irebis sistema. xolo, kvlevis sagani safinanso urTierTobebi, saxel mwifos safinanso politika, aseve finansebis martvis procesis samarTlebrivi da metoduri uzrunvel yofa.

kvlevis metodika. kvlevis metodikis safuZveli Seadgina: Semecnebis dial eqtikuri saSual eba; sistemuri midgoma; formal uri logikis principebi; ekonomikuri analizisa da sintezis metodebi; induqciuri da deduqciuri Seswavis xerxebi.

mecnierul i siaxle. naSromSi Camoyal ibebulia social -ekonomikuri procesebis safinanso regul irebis arsi, mocemulia misi terminologuri ganmartebebi;

- qarTvel i da ucxoel i mecnierebis Sexedul ebaTa retrospeqtiul i sistematizaciis safuZvel ze dasabuTebul ia ekonomikisa da social uri sferos safinanso regul irebis procesis gansazRvrebepi da struqturuli wyobis sistemebi;

- mocemulia warmoebis sistemis cnebis axali interpretacia; kvl avwarmoebis procesis (makrodoneze), finansebis, saxel mwifo Semosavl ebisa da xarjebis, safinanso potencial isa da resursebis, biuj etis Semosavl ebis saxel mwifo regul ireba;

- konkretizirebul ia kvl avwarmoebis, bazris, warmoebis saxel mwifo regul irebis da social -ekonomikuri procesebis safinanso regul irebis sistemuri Tanafardoba;

- Camoyal ibebul ia saqonl isa da momsaxureobis kl asifikaciis ZiriTadi kriteriუმები; ganzogadebul ia saxel mwifo xarjebis kl asifikaciuri niSnebi da is faqtorebi roml eბis zagavl enas axdenen maT dinamikaze;
- SemuSavebul ia samecniero-praqtikul i samarTI ebrivi, meTodo- l ogiuri da saorganizacio xasiaTis rekomendacieბis kompl eqsi, romel ic ekonomikisa da social uri sferos safinanso regu- l ireბis procesis efeqturoბis daxvewisken aris mimarTul i;
- Teoriul ad dasabuTebul ia da magal iTebiT praqtikul ad ganm- tkicebul ia biuj etSorisi nakadeბis optimitizaciis obieqturi aucil ebl oba; gansazRvrul ia saqarTvel oSi biuJetSorisi urTie- rTobebis sistemis srul yofis saSual eბebi;

naSromis praqtikul i daniSnul eბa. disertaciis praqtikul i daniSnul eბa mTel i rigi Teoriul i mosazrebeბisa da daskvneბis konkretul , praqtikul rekomendacieბამდე dayvaniT ganisazRvreბa. sadisertacio naSromSi ganxil ul i probl emebis gadaWraSi Cveni rekomendacieბი SeiZl eბa gamoyenebul iqnas: sakanonmdebl o, norma- tiul i, saprognozo da saprogramo xasiaTis dokumentebis SemuSa- vebisas; social -ekonomikuri procesebis garkveul i mimarTul e- beბis reformireბisas; saswavl o programeბis, saxel mZRvanel oebis: `finanseბis~, `safinanso-sakredito pol itikis~, `sabiuj eto siste- mis~ da sxv. sal eqcio teqtებis momzadeბisas; aseve SesaZl eბel ia interesi kvl eviT organizacieბis mxridanac.

disertaciis struqtura da mocul oba. disertaciis saerTo mocul obaa 161 gverdi. disertaciis struqtura ki dasmul i amocaneბiTa da mizniT ganisazRvreბa. naSromi Sedgeბa Semdegi nawil eბisgan: Sesaval i, l iteraturis mimoxil va, sami Tavi, das- kvna, gamoyenebul i l iteraturis sia.

Sesaval Si dasabuTebul ia Temis aqtual oba, mocemul ia mecnierul i siaxl isa da praqtikul i mniSvnel obis gansazRvreბa.

pirvel TavSi mocemul ia social -ekonomikuri procesebis da misi safinanso Semadgenl obis saxel mwifo regul ireბis fun- damenturi mimarTul eბebi. kerZod, dasabuTebul ia maTi obieqturi

aucil ebl oba, kvl avwarmoebis parametrebis daregul irebis central izebul i meTodebis gamoyenebis winapiroba.

meore TavSi gaanal izebul ia ekonomikaze safinanso zemoqmedebis da marTvis efeqturobis gazrdis probl ema. social - ekonomikuri procesebis regul irebis, teritoriul i ganviTarebis specifika tranzitul ekonomikaSi da sxv.

mesame TavSi meTol ogiurad dasabuTebul ia saqarTvel oSi safinanso regul irebis procesis ganviTarebis mimarTul ebebi; saxel mwifoebrivi regul irebis al ternatiul i model ebi da maTi safinanso strategiis informaciul i safuZvl ebi.

naSromis dasasrul s mocemul ia kvl evis procesSi miRebul i ZiriTadi daskvnebi da gamoyenebul i literaturis CamonaTval i.

L i t e r a t u r i s m i m o x i l v a

naSromis safuZvel ia sadisertacio naSromis damuSavebamde arsebul i l i t e r a t u r a. es aris umetesad qarTul i, aseve rusul i da ingl isurenovani l i t e r a t u r a. swored aRniSnul i l i t e r a t u r i s siRrmiseul ma ganxil vam ganapiroba Cveni sadisertacio probl emis Seswavl a.

safinanso-ekonomikuri urTierTobebi sabazro meurneobis pirobebSi uaRresad mraval mxrivi probl emaa, igi moicavs iseT mniSvnel ovan sakiTxebS, rogoricaa: ekonomikuri regul irebis saxel mwifo parametrebi; safinanso-ekonomikuri pol itikis prin- cipebi, mimarTul ebebi; ekonomikuri procesebis regul irebis specifika tranzitul ekonomikaSi; sakuTrebrivi urTierTobebi; privatizaciis saxel mwifoebrivi regul ireba.

amitom, safinanso-ekonomikuri urTierTobebi aRnisnul prob- l emebTan dakavSirebiT ganxil ul ia sxvadasxva mimarTul ebiT, Tumca jer-kidev ar aris Camoyal ibebul i erTiani mwyobri Sexedu- l ebebi. azrTa sxvadasxvaobaa, rogorc safinanso bazris, aseve privatizaciis sakiTxebTan dakavSirebiT, es SeiniSneba rogorc qarTul , aseve ucxour l i t e r a t u r a Si. am mxriv aRsaniSnavia a. ko- val iovas, `safinanso menej menti~, i. nikonovas `biznesis dafi- nanseba~, aseve s. fraisis, f. raiserisa da m. sternis fundamen- tal uri naSromi `makro-ekonomika da finansuri stabil uroba~. amasTan, safinanso bazari unda ganvixil oT, rogorc ekonomikur- samarTl ebrivi urTierTobaTa erTobl ioba. am mimarTul ebiT metad sayuradReboa qarTvel i ekonomistebis (v. papava, r. kakul ia, a. sil agaZe, g. gamsaxurdia, g. mal aSxia, a. kvernaZe, n. qinql aZe, d. vekua, m. carciZe da a.S.) naSromebi, romel Ta Soris gansakuTre- biT aRsaniSnavia v. papavas `saerTaSoriso saval uti fondi saqar- Tvel oSi. miRwevebi da Secdomebi~, v. papavas da n. ul umberaSvil is `saqarTvel os safinanso-ekonomikuri krizisis daZl evis progra- mul i RonisZiebebi~ da v. zurabaSvil is `safinanso pol itikis zogierTi sakiTxi, sabazro ekonomikis formirebis procesSi~,

roml ebic Tanmimdevrul ad aris ganxil ul i disertaciaSi da mocemul ia avtoriseul i Sexedul ebebi.

Cven SevacadeT, ekonomikis saxel mwifoebrivi regul irebis probl emebi msofli os svadasxva ekonomikuri skol is warmomadgenl ebis poziciidan gagveanal izebina. sagangebo yuradRebas ipyriben Tanamedrove ekonomistebi, roml ebmac sxva ekonomistebis sagnisadmi midgomis Camoyal ibebaze udidesi gavlena iqonies. maT Soris gamoirCevian, pensil vaniis universitetis profesori e. fel psi, prinstonis universitetis profesori v. ebenstaini da kol umbiis universitetis profesori r. mandel i. uamravi maTi yofil i studenti dRes ukve cnobili ekonomistia. mraval i maTgani gardamaval i ekonomikis qveynebSi moRvaweoben da mimdinare social -ekonomikuri reformebis avtorebi arian. saqarTvel odan maTi studentebi iyvnen mixeil saakaSvil i, vl adimer gurgenziZe, daviT onofriSvil i, l evan qicqiani da sxv. am faqts qarTul i reformebis warmatebebisa Tu Secdomebis anal izisTvis didi mniSvnel oba aqvs. SeiZl eba iTqvas, rom r. mandel isa da v. ebenstainis grZel vadiani "...ekonomikuri model ebi da prognozebi sul ufro da ufro relevanturi gaxda ukanasknel i aTi wl is ganmavl obaSi, aqtiurad gamoiyeneba ekonomikis stabil izaciis, ful ad-sakredito, monetarul i politikis marTvasa da sauniversiteto sferoSic.⁴ saqarTvel os specifikiidan gamomdinare aqtual uria r. mandel is mosazreba, rom "kapital is Tavisufali gadaadgil ebis pirobebSi, monetarul i politikis gamoyeneba SesaZl ebel ia, sagareo politikis mizniT (saval uti kursi da a.S.), an Sida mizniT (infl acia, warmoebis zrda da a.S.), magram ara orive miznisaTvis erTdroul ad...⁵

safinanso-ekonomikuri urTierTobebis regul irebaSi daxvewas moiTxovs sakanonmdebl o baza, saWiroa misi unifikacia sxva qveynebis sakanonmdebl o bazebTan. gansakuTrebit es exeba privatizaciis process da sagadasaxado kanonmdebl obas.

⁴ onofriSvil i d. – nobel is premia evros `naTI iasaTvis-. Jur. mme. #11-12, 1999.

⁵ Манделл Р. А. - Денежная теория: процент, инфляция и рост в мировой экономике. мировая экономика. 1975. С. 277

zemoTqmul idan gamomdinare sadisertacio naSromSi Seve-
cadeT srul yofil ad warmogvedgina: a) ekonomikis saxel mwifo-
brivi regul irebis mimarTul ebebi sabazro meurneobis
pirobebSi; b) Tanamedrove safinanso bazris faqtobrivi mima-
rTul eba da misi gamokvl eva; g) safinanso bazris prognozul i
mocu obis dadgena; d) sakuTreblivi urTierTobebi tranzitul
ekonomikaSi; e) privatizaciis saxel mwifo-brivi regul irebis
Taviseburebani saqarTvel oSi.

es probl emebi, Cveni qveynis winaSe imitom dadga, rom
arasworad migvaCnia saqarTvel osi arsebuli safinanso-ekono-
mikuri politika, aseve statistikis saxel mwifo departamentis
mier mocemul i anal izi. aRsaniSnavia isic, rom safinanso bazris
prognozis anal izi saqarTvel oSi pirvel ad 2004 wel s Sesrul da.

gavecaniT, ra naSromebs safinanso-ekonomikur l iteraturaSi
da miviReT amosaval Teoriul bazad, miznad davisaxeT gve-
Cvenebina civil izebul i sabazro ekonomikis qveynebsi miRweul i
done da maSTan miaxl oebis gzebi Cvens qveyanaSi da davsaxeT misi
srul yofis ZiriTadi mimarTul ebebi. miuxedavad imisa, rom es
naSromi dasavl uri samyaros gamocdil ebazea dafuZnebul i, igi ar
aris ucxoel i eqspertebis naSromebis meqanikuri Targmani, aramed
qarTvel i kacis mier aris Seqmnil i, romel sac qarTul i saxe-
l mwifosTvis gul i Sestkiva.

dRes, civil izaciis sworxazovani ganviTareba mzardi progres-
sisa da gaumj obesebis gziT, faqtiurad, Cvens Tval win warsul s
bardeba. `...XXI saukuneSi cvl il ebebi iqneba moulodnel i,
radikal uri, harmoniul i procesebis gamwyveti. swored es cvl il
ebebi qmnis kacobriobis istoriaSi aqamde gaugonari SesaZ-
l ebl obebis pirobebs. sxvaoba ocnebas da mis real ur aRsrul
ebas Soris, arasodes yofil ase Semcirebul i.⁶ dRes, mxol od
Cveni warmosaxvisa da improvizaciis unariT varT SezRudul ni,
sxva mxriv ki yvel aferi SesaZl ebel ia.

---

⁶ maisaSvil i g. - qarTul i saxel mwifos mSenebl obisTvis. iberiana.iatp.ge,
ukanasknel ad iqna gadamowmebul i 25.03.2008

Tavi I
samewarmeo saqmi anobis saxel mwifoebri vi regul irebis
principebi da mimarTul ebebi
1.1 ekonomikis saxel mwifoebri vi regul irebis
aucil ebl oba da parametrebi

saxel mwifos mier social -konomikuri procesebis regul irebis probl emebze mecniერul i msjel oba j erkidev Suasaukuneebis meore naxevarSi mimdinareobda. Tavistavad aRsanisnavia is faqtic, rom romis xmel TaSuazRvispira civilizaciaSi ukve arsebobda mosazrebebi regul irebadi ekonomikis Sesaxeb, kerZod igi gadmocemul ia d. iuvenal isis, e. papinuisis, m. ciceronis, s. pomponiusis da sxv. naSromebSi. cnobil i romael i saxel mwifo moRvaweebi aRniSnavdnen, rom `oqros qveynidan gadineba saval al o Sedegs gamoiRebs⁷. es mosazreba faqtobrivad imeorebs, merkantel izmis mTavar doqtrinas. vfiqrobT sadavo ar gaxl avT is garemoeba, rom merkantel istebi saxel mwifos mier ekonomikur procesebSi Carevis aqtiuri momxreebi iyvnen. isini amtkicebdnen, rom qveynis simdidris mTavari maCvenebel i - oqros raodenobaa. mxars uWerdnen eqsportis waxal isebas da importis SezRudvas, ewinaaRmdegebodnen kapital is sazRvargareT gatanas.

ekonomikis saxel mwifoebri vi regul irebis aucil ebl obis sakiTxi gadmocemul ia adam smiTis naSromSi, `gamokvl eva xal xTa simdidris bunebisa da mizezebis Sesaxeb-. avtori amtkicebs, rom `sabazro Zal ebis Tavusufal i qmedeba warmoSobs harmoniul wyobil ebas⁸. kl asikuri midgomiT saxel mwifo unda uzrunvel yofdes adamianis da misi sakuTrebis usafrTxoebas, qmnides kanonmdebl obas da mis safuZvel ze ganxil avdes sazogadoebaSi warmoSobil davebs. saxel mwifos funqcia imaSi mdgomareobs, rom akeTos is, rasac cal keul i mewarme an individi ver an araefe-

---

⁷ Цицерон М. Т. - Об укреплении государства. Диалоги. О государстве. О законах. М, 1966.

⁸ smiTis a. - gamokvl eva xal xTa simdidris bunebisa da mizezebis Sesaxeb. Tbil isi, 1937.

qturad asrul ebs. smiTi sabazro ekonomikis sistemis aRwerisas amtkicebs, rom mewarmis swrafva miaRwios Tavisi kerZo interesebis ganxorciel ebas, ekonomikuri ganviTarebis ZiriTadi mamozravebel i Zal aa (rac sabol oo j amSi pozitiurad moqmedebs, rogorc individis ise mTel i sazogadoebis keTil dReobaze). `aseTi pol itekonomiuri konstruqciis fil osofiuri safuZveli j. l okis, b. mendevil is da sxva ukiduresi individual izmis Teoretikosebis moZRvrebekSi mocemul i.⁹ maTi mtkicebiT, sameurneo sferos nebismieri subieqtisTvis garantirebul i unda iyos ZiriTadi ekonomikuri Tavisufli ebebi: moRvaweobis sferos arCevis, konkurenciis da vaWrobis Tavisufli eba.

`XX saukunis 30-iani wl ebSi, civil izebul qveynebSi mimdinare mZl avri ekonomikuri ryebis Semdeg, j. m. keinzma sazogadoebas sakuTari Teoria warudgina, sadac man mTl ianad uaryo saxel - mwifos Sesaxeb kl asikosebis Sexedul ebebi. `misi mosazrebekis saTaveebTan germanel i ideal isti fil osofosebi idgenan, pirvel rigSi: i. g. fixte, sameurneo kuTxiT ki, germanel i kameral istebi k. iusti, a. zenerfel de, aseve aRsaniSnavia f. l isti da J. sismondi.¹⁰ keinzis Teorias Tavisufli ad SeiZl eba vuwodoT `krisisul i~, radgan igi ekonomikas depresiul mdgomareobaSi ganixil avs. misi Teoriis mixedviT, saxel mwifo aqtiurad unda erodes ekonomikur procesebSi, amis mizezi Tavisufali bazaria, romel sac ekonomikis krizisidan gamoyvanisTvis real uri meqanizmebi ar gaaCnia. keinzi Tvl ida, rom saxel mwifo moTxovnis zrdisaTvis unda zemoqmedebdes bazarze, radgan sabazro ekonomikis krizisis mTavari mizezi saqonel Ta Warbi warmoebaa.

keinzianuri model is umTavresi nawil ebia: a) saxel mwifo biuj etis saSual ebiT gadanawil debul i erovnul i Semosavl is didi wili; b) saxel mwifo warmoebis farTo zonis Seqmna; g) ekonomikuri koniunqturis stabil izaciisTvis sabiuj eto-safinanso da safinanso regul atorebis farTo gamoyeneba; d)

⁹ CaxvaSvil i d. - pol itika-ekonomika-pol itika. www.darbazi.ge, 2001.

¹⁰ CaxvaSvil i d. - dol aris monopol ia, miTi Tu real oba. www.darbazi.ge, 2001.

cikl uri ryevebis neutral izacia; e) ekonomikuri zrdis maRal i tempebis da dasaqmebis maRal i donis stimuli ireba.

XX saukunis 70-iani wl ebisTvis saxel mwifos regul irebis Sesazl ebl obesba da ekonomikis real ur mdgomareobas Soris mainc warmoisva erTgvari Seusabamoba. yovelive aRniSnuli gvaZl evs saSual ebas vTqvaT, rom keinzuri modeli myaria mxol od ekonomikuri zrdis maRal i tempebis dros. 70-ian wl ebSi, roca kvl avwarmoebis pirobebi mkveTrad gauaresda, u. fil ipsma aRniSna, rom, ar SeiZl eba erTdroul ad adgili hqondes infl aciasac da dasaqmebis zrdasac, es winaarmdegobrivi procesia, maSasadame, krizisidan gamosvl is keinzuri gza ar aris srulyofili, zogierT SemTxvevaSi igi kidev ufro amwvavebda ekonomikur problemebs, xolo ekonomikuri ryeva ufro mwvaves xdis social ur problemebs, ramac Tavistavad moitxova keinzuri model is Sevl is aucil ebl oba.

ekonomikuri azris neoklasikur mimarTul ebas safuzvl adudevs neokonservatoruli Teoria. saxel mwifo regul irebis model is transformacia Semdegi mimarTul ebit moxda: pirvel rigSi uari eTqva kvl avwarmoebaze motxovnis cvl il ebebze usual o zemoqmedebas, sanacvl od ganvitarda miwodebaze zemoqmedebis iribi gzebis gamoyeneba. neoklasikosebi ufro martebul ad miiCneven dagrovebis kl asikuri meqanizmsa da kerZo mewarmoebis Tavisufli ebis aRorZinebas.

neoklasikuri Teoria ufro progresul ia, Tumca winaarmdegobrivia, radgan am dros gadauwrel problemad iqceva maRal i sagadasaxado ganakveti da infl acia. maRal i gadasaxadebi zRudaven kapital dabandebebis zrdas, xolo infl acia azvirebs fuls da amit artul ebs sasesxo saxsrebis dagrovebas. amitom neokonservatorebma antiinfl aciuri RonisZiebis ganxorciel eba daiwes (monetaristebis rekomendaciebis bazaze), xolo Semdegi nabiji mewarmeebisavis sagadasaxado SeRavaTebi iyo.

gadawvyetil ebaTa Semdegi kompl eqsi deregul aciis pol itikis srul realizacias gul isxmobs. es gul isxmobs fasebisa da xel fasebis reglamentaciis likvidacias, antitrestul i kanonmdebl obis liberalizacias, Sromis bazris total uri deregulaciaa da sxv. amgvarad, neokonservatorul i model i saxel mwifos regul irebis mxol od arapirdapir saSual ebebs utovebs. ekonomikis ganvitarebis realizaciaze zrunva ki sabazro ekonomikis uxil av berketebis aqvT daTmobil i.

dResdReisobiT praqtikul ad yvel a ekonomisti iziarebs, rom saxel mwifo unda aregul irebdes social -ekonomikur probl emebs, Tumca isic faqtia, rom sabol ood rogor da ra formiT unda xorciel debodes es probl ema dResac sadavao.

saxel mwifos mier ekonomikis regul irebis aucil ebl obis ufro zusti mizezebi ki Semdegia: 1. SeuZl ebel ia ekonomikis warmatebul i ganvitareba Tu ara aris gansazRvrul i misi teritoriul i sivrce. mewarmeTa, diasaxl ista da ekonomikuri urTiertobebis nebismieri subieqtis interesebi sabol oo jamSi moTxovnis saSual ebiT xorciel deba. moTxovna ki social ur garmozea mijalvul i, romel sac mkafio teritoriul i organizacia aqvs. qveynis teritoria ki saxel mwifos mier aris garantirebul i da uzrunvel yofil i. saimedo aRmasrul ebel i da sakanonmdebl o xel isuflebis, erTiani ekonomikuri, sainformacio da samartlebrivi sivrcis gareSe ver iarsebebs warmatebul i ekonomika. xol o bazars, rogorc wesi ar SeuZl ia damoukidebl ad uzrunvel yos xsenebul i principebi. arsaniSnavia, saxel mwifos roli ekonomikis subieqtebis saerTasoriso kavSirebis stimularebisa da msofli o bazarze maTi interesebis dacvasi. 2. eris ganvitarebisa da strategiul i interesebis ganxorciel ebis mTavari matarebl ebis, moral uri, eTikuri da fsiqol ogiuri sivrcis formireba da mxargaWera. saxel mwifos mier am mimarTul ebebis gansazRvraze zegavl enas unda axdendes sazogadoebis mentaliteti, misi fundamenturi sul ier-social uri parametrebi. saxe-

I mwifo unda uzrunvel yofdes biznesis mier am faseul obebis pativiscemas, radgan maTi ignoreba da daTrgunva sabol oo jamSi cal keul social ur protestebsa da mosaxleobis umravlesobis mier Setavazebuli ekonomikuri formaciis ukugdebas gamoiwvevs. 3. qveyanaSi aucil ebel ia arsebobdes ekonomikur interesTa bal ansi. dauSvebel ia saxel mwifo daemorCil s cal keul i social uri jgufis viwro ekonomikur-politikuri interesebs. `rogorc wesi msgavsi mdgomareoba social urad feTqebad atmosferos qmnis, Sedegad saxel mwifo mmarTvel `el itasTan- erTad wail ekeba, manamde ki TviT `el itaSi- dawyebul i kl anuri dapirispireba saxel mwifos qmeduunarod aqcevs-.¹¹ 4. auil ebel ia ekonomikis miznebis institucil nal uri gansazRvra. amastan im negatiuri gamovlinebebis saxel mwifoebri vi koreqtireba, romelic gamowveul ia gafarToebuli kvl avwarmoebis kanonebiT, kvl avwarmoebis fazebis Soris arsebul i cikluri disproporciebiT, aseve disproporciebiT moTxovna-miwodebas Soris. msofi ioSi ganxorciel ebul i yvel a ekonomikuri reforma mimarTuli i iyo kvl avwarmoebaSi dagrovebul i disproporciis daZl evisaken da mistvis aucil ebel i qmediTi meqanizmebis Seqmnaze. 5. aucil ebel ia infrastruqturis dinamiuri ganvitareba, rac erTnairad sasargebl oa rogorc biznesistvis ise Sida meurneobistvis. 6. aucil ebel ia institucional uri garemos rogorc stabil uri ise l egitimuri da dinamiuri ganvitareba.

sazogadoebis ganvitarebis cal keul etapze miznebi yovel - Tvis erTinairi ver iqneba, da igi mraval garemoebebezea damokidebul i, kerZod ki, unda vicodeT, rogoria: ekonomikis ganvitarebis saerto done; misi arsebul i da sasurveli struqtura; `Sromis saertaSoriso danawilebis zegavlenis done; qveyanaSi social uri da fsiqologiuri mdgomareoba. gansakuTrebiT unda gavitval iswinoT im qveynis miznebi, romelic aramyar gardamaval

---

¹¹ CaxvaSvil i d. - el itis cirkul acia qarTul ad. www.darbazi.ge, 2003.

mdgomareobaSi imyofeba.¹² amasTan, mimdinare da strategiul i mizezebi unda ganvsazRvroT droisa da sivrcis mixedviT. bunebrivia, unda movaxdinoT ekonomikuri miznebis konkretizacia, da erTmaneTSi ar unda avurioT ekonomikuri miznebi da saSual ebebi. saxel mwifos mier ekonomikis regul irebis umTavresi mizani, ekonomikuri da social uri stabil uroba da arsebul i wyobil ebis gamyarebaa, rogorc qveynis SigniT, ise mis fargl ebs gareT. amasTan, es probl emebi urTierT ganpirobebul ia da cal - cal ke sxva miznebisgan damoukidebl ad var miRweva.

saxel mwifos mier ekonomikis regul irebis maStabebze, instrumentebze da efeqturobaze gadamwyvet zegavl enas axdenes is amocanebi romel ic konkretul i qveynis winaSe dgas. asevi qveynis ganviTarebis done, romel ic Sesazl ebul ia gamoyenebul iqnas ekonomikuri procesebis saxel mwifo regul irebias. aseve mniSvnel ovania is gamocdil eba da mecnierul i kvl evebi, romel ic mimarTul ia sabazro meurneobis pirobebSi saxel mwifos ekonomikuri pol itikis probl emebis gadaWris mcdel obebisaken. bol o 3-4 aRwl eul is manZil ze Seicval a regul irebadi ekonomikis sferos mecnierul i kvl evebis xasiaTic da mimarTul ebac. `Tu 50-iani wl ebSi ganxil eboda sakiTxi `regul irebadi iyo ekonomika Tu ara?~, mogvianebiT ki `rogori unda iyos regul irebis done?~ da `ra mizniT, mimarTul ebiT da saSual ebebiT unda ganvaxor - ciel oT regul ireba?~.¹³

XX saukunis 60-ian wl ebSi dasavl eTis, ganviTarebul i saba - zro ekonomikis qveynebSi saxel mwifos Semosavl ebi ufro maRal i tempebiT izdeboda vidre eep-s, fizikuri da iuridiul i pirebis Semosavl ebi. dResdReisobiT ki sawinaaRmdago tendenciaa, radgan gadasaxadebis zrda samewarneo saqmianobis motivaciaze da inves - ticiebis stimul ze negatiurad moqmedebs. aRsaniSnavia is faqtic, rom iuridiul i Tu fizikuri pirebis gadasaxadebis zrdasTan

¹² Junger. E. – Der Arbeiter. www.arctogaia.com. B, 1965. p.8

¹³ Гайдар Е. - Экономика переходного периода. www.gaidar.org, 2004. С.3

erTad daqiravebul i pirebis sagadasaxado wnexic SeuZI ebel ia usasrul od grZel debodes. sameurneo gamococxl ebis pirobebSi, saxel mwifo Semosavl ebi SesaZI ebel ia gadasaxadebis zrdis gareSeec moitonos. arsebobs saxemwifos Semosavl ebis zrdi ramodenime pirobiTi zRvari: a) samewarmeo saqmianobisaTvis sakmarisi motivaciis zRvari; b) daqiravebiul i pirebis dabegvris social uri zRvari; g) eep-s zrdis zRvari.

aseve SemosazRvrul ia saxel mwifo sakuTrebis SesaZI ebl obebi. saxel mwifo seqtorma ar SeiZI eba axal -axal i poziciebi daikavos meurneobis sakvanZo dargebSi da amit SezRudos kerZo mesakuTreTa interesebi. TviTdafinanseba xorciel deba, rogorc saxel mwifos mier sanqcirebul i mogbis gamoyenebis erT-erTi faqtori. amastan, mogebis atvisebis saSual ebebi da mocul oba damokidebul ia sawarmoo cikli is fazaze, romel Sic imyofeba ama Tu im qveynis ekonomika. saxel mwifos TviTdafinansebis regul irebis politika damokidebul ia (ekonomikuri vardnis dros) investiciebis stimulis xel ovnuri gazrdis saSual ebaze. Tumca isic unda iTqvas, rom saxel mwifos qmedebebis ganmsazRvrel i sabiujeto Semosavl ebis mocul obaa, TviTdafinansebis Semadgeneli nawili gadaunawil ebel i mogebaa. Tumca gadaunawil ebel i mogebis zrdis waxal isebis SesaZI ebl obebi (dividendebis xarjze) aseve araa gansazRvruli. am zRvarTan aqcionerTa interesebi dgas. masasadame saxel mwifo regul irebis saSual ebebis safinanso uzrunvel yofis saWiroeba zustad masin izrdeba, rodesac safinanso saSual ebebis mobilizaciis SesaZI ebl obebi minimumamdea dayvanili an SezRudulia saxel mwifo dafinanseba¹⁴.

saxel mwifos mier ekonomikuri procesebis regul irebis ukve xsenebul i SesaZI ebl oba pirvel rigSi ganpirobebul ia saxel mwifosa da kerZo kapitalis mesakuTreTa interesebis SeuTavsebilobit. kerZo kapitali saxel mwifo programaSi mxolod im SemTxvevaSi miirebs monawilebas, Tu saxel mwifo mas garantias

---

¹⁴ Богиня Д. - Государственное регулирование переходных процессов. жур. Экономика Украины. №5. Киев 1999 С. 22

miscems, rom kerZo kapital is meskuTris mogeba imaze meti eqneba, vidre programis ignorirebis SemTxvevaSi.

saxel mwifo regul irebis ZiriTadi parametrebis: 1. ekonomikuri cikli; 2. meurneobis dargobrivi da regional uri struqtura; 3. kapital is dagrovebis pirobebi; 4. dasaqmeba; 5. ful is mimocveva; 6. sagadasaxdel o bal ansi; 7. fasebi; 8. konkurencia; 9. social uri urTierTobebi da uzrunvel yofa; 10. kadrebis momzadegadadzadeba; 11. ekol ogia; 12. sagareo ekonomikuri urTierTobebi.

saxel mwifos anticikli uri politiki arsi imaSi mdgomareobs, rom krizisebis da depresiebis dros Zal isxmeva mimarTuli unda iyos moTxovnis, momsaxureobis, kapital dabandebisa da dasaqmebis stimuli irebisen. amisTvis kerZo kapital s stAvazoben damatebit finansur SeRavaTebis, aseve, izrdeba saxel mwifo xarjebi da investiciebi. qveyanaSi ekonomikuri zrdis xangrZlivi periodis dros Sesazl ebel ia warmoiqmnas arasasurveli tendenciebi – sasaqonlo maragebis kl eba, importis zrda da sagadasaxdel o bal ansis gauareseba, samuSao Zal aze arauzrunvel yofili moTxovnis zrda da aqedan gamomdinare xel fasebisa da fasebis dausabutebeli mateba. aseT mdgomareobaSi regul irebis amocanaa – moTxovnis, kapital dabandebaTa da warmoebis zrdis damuxruweba, raTa Senel des warmoebisa da kapital is gdaWarbebuli dagroveba.

saxel mwifo regul ireba, aseve mniSvnelovania dargobrivi da regionaluri struqturebis sferoSi, roml is drosac safinanso stimuli eba da saxel mwifo kapital dabandebis meSveobit, calkeul dargebs an regionebs eqmnebat privilegiebuli pirobebi. erT SemTxvevaSi daxmareba esaWiroeba iseT dargebs da meurneobis konkretul warmomadgenlebs, romlebic xangrZlivi krizisul mdgomareobaSi imyofebian; meores mxriv, mimdinareobs meurneobis axali dargebsa da warmoebis ganvitareba, rolebic dargis Signit progresuli struqturuli Zvrebis sawindaria.

ekonomikis saxel mwifo regul irebis erT-erTi parametri kapitalis dagrovebaa. sabazro ekonomikis pirobebsi mogebis miReba da kapital izacia erT-erTi ZiriTadi mizania. sxvadasxva

dros yvel a investorebisaTvis, `...cal keul i j gufebisaTvis, Tundac regionisaTvis damatebiTi stimulis da saSual ebis SeqmniT maregul irebel i organoebi dadebiTad zemoqmedeben ekonomikur cikl ze da ekonomikis struqturaze.¹⁵

dasaqmebis regul ireba - sabazro ekonomikis Tval zazrisiT es aris samuSao Zal is miwodebasa da moTxovnas Soris optimal uri Tanafardobis miRweva. aRniSnul i Tanafardoba unda akmayofil ebdes ekonomikis moTxovnas. Tumca Tanafardobas moTxovnasa da miwodebas Soris ar unda miyvavdeT Sromis anazRaurebis dausabuTebel gazrdamde, rac negatiur gavl enas moaxdens erovnul konkurentunarianobaze. `aseve arasasurvel ia umuSevrobis mkveTri zrda, rasac samomxmarebl o moTxovnisa da sagadasaxado Semosavl ebis kl ebisken, gadasaxadebis zrdisaken da saSiS social ur Sedegebamde mivyevart.¹⁶

`მექსიკაში 1994 წელს და ტაილანდში 1997 წელს მომხდარმა კრიზისებმა დიდი ზეგავლენა იქონია მრავალი განვითარებული ქვეყნის საფინანსო ბაზრებზე, თუმცა გარდამავალი ეკონომიკების მქონე ქვეყნებზე თითქმის არანაირი ეფექტი არ მოუხდენია.¹⁷ რუსეთში 1998 წლის აგვისტოში მომხდარმა კრიზისმა კი საკმაოდ იმოქმედა სწორედ გარდამავალ ეკონომიკებზე; ამ საკითხების კვლევას რამდენიმე ჩვენთვის ცნობილი ნაშრომი მიეძღვნა. ჩვენის მხრივ შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ შემოთხსენებული ავტორები ძირითადად იხილავენ ევროპის ყოფილ საბჭოთა ქვეყნებს, `სადაც საფინანსო ბაზრების ლიბერალიზაცია პირველად დაახლოებით 1989 წელს დაიწყო პოლონეთში და სხვადასხვა ქვეყნისთვის მეტნაკლებად ნელი ტემპით მიმდინარეობს.¹⁸ ასე რომ გასათვალისწინებელია დროის ფაქტორი უფრო გვიან მოხდარ კრიზისებს გაცილებით დიდი ზეგავლენა ექნება პოსტსაბჭოთა ქვეყნებზე, ვიდრე აღრინდელ კრიზისებს. გადამწვეტი მნიშვნელობა, მაინც სავაჭრო და ფინანსურ კავშირებს ენიჭება, ევროპის ყოფილ social istur ქვეყნებს შორის ასეთი კავშირები კვლავაც საკმაოდ მყარია.

¹⁵ Gelos G. and Sahay S. - Financial Market Spillovers in Transition Economies, IMF Wor. Paper. 2000

¹⁶ Darvas E. and Szapary T. - Financial Contagion under Different Exchange Rate Regimes, National Bank of Hungary Working paper 1999.

¹⁷ Fries D, Raiser S. and Stern A. - Macroeconomic and Financial Stability: Transition and East Asian Contagio, European Bank for Reconstruction and Development Working Paper No. 28. 1998,

¹⁸ Krzak R. - Contagion Effects of the Russian Financial Crisis on Central and Eastern Europe: The Case of Poland, in Oesterreichische Nationalbank: Vienna. Focus on Transition, 1998,

ამდენად ნათელია, რომ e.w. „გაღამლები“ ეფექტის ერთ-ერთ გამომწვევ მიზეზად ქვეყნებს შორის პირდაპირი და არაპირდაპირი სავაჭრო და აგრეთვე ფინანსური კავშირები უნდა ვივარაუდოთ. ცხადია ისიც, რომ ისეთ მოვლენას, როგორცაა მაგალითად, **sargebl is** განაკვეთების ზრდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში ერთდროული გაველენა ექნება სხვადასხვა ქვეყნის საფინანსო ბაზარზე.

გასათვალისწინებელია ვალუტაზე სპეკულაციური შეტევაც. მაგალითად, ასეთმა შეტევამ ინგლისზე 1992 წლის სექტემბერში და გირვანქა სტერლინგის შემდგომმა გაუფასურებამ ზიანი მიაყენა ირლანდიის საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობას, რომლისთვისაც ინგლისი ყველაზე მნიშვნელოვანი საექსპორტო ბაზარია და პროვოცირება გაუკეთა ირლანდიურ ვალუტაზე შეტევასაც. ფინეთში 1992 წლის აგვისტოში ეროვნული ვალუტის გაუფასურებამ უარყოფითი გეგავლენა იქონია შვედეთზე. ამის ძირითადი მიზეზი ე.წ. „მესამე მსოფლიოს“ საექსპორტო ბაზრებზე ამ ორი ქვეყნის კონკურენცია უფროა, ვიდრე მათ შორის პირდაპირი სავაჭრო კავშირები. ესპანეთში 1992-1993 წლებში პესეტის გაუფასურებამ ზიანი მიაყენა პორტუგალიას, რომელიც თითქმის მთლიანადაა დამოკიდებული ესპანეთის საექსპორტო ბაზარზე და გამოიწვია შეტევა პორტუგალიურ ესკუდოზე, მიუხედავად იმისა, რომ პორტუგალიის ძირითად მაკროეკონომიკურ მაჩვენებლებს არანაირი უარყოფითი ცვლილება არ განუცლიათ ესპანეთის კრიზისამდე. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნებს შორის სავაჭრო კავშირების არსებობას უპირატესი მნიშვნელობა ენიჭება ე.წ. „გაღამლები- ეფექტის ფენომენის ახსნისას, არის მოსაზრება, რომ „გაღამლები- ეფექტი დამოკიდებულია ქვეყნებს შორის არსებულ მაკროეკონომიკურ და პოლიტიკურ მსგავსებაზეც“.⁵

magal iTad, saqarTvel oSi 2008 wl is pirvel naxevarSi infl a-
cia 11.3% iyo, I aris kursis stabil uroba, maRal i infl aciuri
mol odini, erTobl ivi moTxovna-miwodebis Tanabari dinamika sabo-
l oo j amSi zomieri infl aciis SenarCunebas uwyobda xel s. Tumca,
xorbl isa da burRul eul is importior qveynebSi cudi mosavl is
da, Sesabamisad, saeqsporto fasebis zrdiT mdgomareoba Seicval a,
gaizarda samomxmarebl o fasebi, amas pol itikuri destabil i-
zaciis Sedegebic mohyva da mniSvnel ovnad moimata infl aciuri da
deval vaciuri mol odini zustad aseT dros erovnul i bankis

⁵. Eichengreen D. and Wyplosz F. - Contagious Currency Crises, Scandinavian Journal of Economics. #9, 1996

გავლით ვისაზრდებოდა ფაქტორების დახმარებით და სტაბილური მონეტარული ფონით, აუცილებელია, ინფლაციური მოდითი სწრაფად დაეცეს. (ცხრილი: 1.1.1).

საქართველოში ინფლაციური მაჩვენებლები						
ცხრილი: 1.1.1	2002	2003	2004	2005	2006	2007
იანვარი	4.7	5.5	5.2	9.3	9.7	9.8
თებერვალი	5.3	3.7	6.2	9.2	8.0	8.7
მარტი	5.7	3.4	6.3	9.7	7.7	10.0
აპრილი	6.5	2.1	5.6	10.3	7.9	9.9
მაისი	7.6	2.3	5.4	8.9	8.1	9.7
ივნისი	5.5	4.8	3.6	9.0	8.3	9.7
ივლისი	5.1	5.0	5.5	9.3	7.3	10.7
აგვისტო	4.7	5.1	5.0	9.5	7.0	10.0
სექტემბერი	5.7	5.2	6.0	8.0	7.9	10.6
ოქტომბერი	5.4	4.7	7.7	8.8	9.4	11.4
ნოემბერი	5.1	8.6	4.1	9.1	9.8	11.8

ეკონომიკის სივსანარის ობიექტური მაჩვენებელი საგადასახდელი ობალანსის მდგომარეობაა. საბაზრო ეკონომიკის ნებისმიერ ვეყანაში, სახელმწიფო, ექსპორტსა და იმპორტზე ზემოქმედებით, სისტემატიურად ახორციელებს საგადასახდელი ობალანსის ოპერატიულ და სტრატეგიულ რეგულირებას. ამავდროულად იგი ახორციელებს ვეყნის ვალუტის კურსის ზრდასა და კლებას, კაპიტალის მოზრაობას, მონაწილეობს საერთაშორისო ეკონომიკური ინტეგრაციის პროცესში და სხვ.

ათეული წლების განმავლობაში ჩამოყალიბებული ეკონომიკური კავშირების რღვევამ 90-იანი წლების დასაწყისში, არახელსაყრელი გარემო შექმნა წარმოებისა და, შესაბამისად, საექსპორტო პოტენციალის განვითარებისათვის;

1) ენერგორესურსების დეფიციტის პრობლემის გაჭიანურებული მოუგვარებლობა იმპორტის ზრდის აუცილებლობისა და, შესაბამისად, ქვეყნის საგარეო დავალიანების გვირგვინის შემდგომი დამძიმების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გარემოებაა. მითუმეტეს, რომ თვით ამ დავალიანების უდიდესი ნაწილის წარმოქმნის მთავარი მიზეზი სწორედ ქვეყანაში ენერგორესურსების მწვავე დეფიციტია. 2000 წლის მონაცემებით, ქვეყნის მთლიანი იმპორტის სასაქონლო სტრუქტურაში ენერგომატარებლების იმპორტის მოცულობა 21.1%-ს შეადგენდა; 2) ნებისმიერ თუ უნებლიედ განხორციელებული არაეფექტიანი იმპორტის დიდი ხვედრითი წილი საერთო იმპორტში (უცხოური კრედიტებით შეძენილი

არაეფექტიანი ტექნიკა, ჰუმანიტარული დახმარების დიდი მოცულობა და ა. შ.);
 3) საგადასახდლო ბალანსის ლეფიციტის მნიშვნელოვანი მიზგზია მეზობელ და უმსხვილეს პარტნიორ ქვეყნებში ფინანსური არასტაბილურობა და კრიზისები (cxრილი #1.1.2).

საქართველოს მიმდინარე ანგარიშის ბალანსი

ცხრილი N1.1.2	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
მილიონ აშშ. დოლარი	-295.5	-499.1	-416.6	-195.6	-261.9	-197.1	-191.3
%-ად მსპ-სთან	-9.7	-14	-10.3	-6.9	-7.4	-8.7	-6

ამდენად, წლების განმავლობაში უარყოფითი საგარეო სავაჭრო ბალანსისა და, შესაბამისად, მიმდინარე ანგარიშის ლეფიციტის, ასევე საბიუჯეტო პრობლემებისა და საგარეო ვალების მართვის საკითხებში დაშვებული შეცდომების გამო, ქვეყანას მნიშვნელოვანი უცხოური ვალდებულებები დაუგროვდა. 2007 წლის 31 ნოემბრის მდგომარეობით, საქართველოს სახელმწიფო საგარეო ვალის მოცულობამ 4.236 მილიონ დოლარი შეადგინა (cxრილი 1.1.3).

საგარეო ვალის სახელმწიფო ვალი (ვალის ბოლოს; მილიონ დოლარი)						
cxრილი: #1.1.3	2002	2003	2004	2005	2006	2007
სახელმწიფო ვალი	4 843.3	4 608.0	4 306.6	4 076.1	3 855.4	4 236.1
საგარეო ვალი	1 520.3	1 567.9	1 575.8	1 535.3	1 510.9	1 527.8
მათ შორის:						
ფულად-საკრედიტო	772.1	811.3	832.8	832.8	832.8	832.8
სხვა საგარეო	748.2	756.6	742.9	702.5	678.2	648.2
საგარეო ვალი	3 323.0	3 040.1	2 730.8	2 540.8	2 344.5	2 301.5

ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების პარამეტრები ერთმანეთს განსხვავდებიან გადასახდელი პრობლემის დონით და სიტუაციით, რადგან ამ მიმართულებით არსებობს გარკვეული იერარქია: კომპანია; რეგიონი; დარგი; ეკონომიკის სექტორი (მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა, მომსახურეობა); მთლიანად მეურნეობა; გლობალური (სოციალური ურთიერთობები, ეკოლოგია); ზეოვნული (ეკონომიკური პოლიტიკური ურთიერთობები უცხო ქვეყნებთან), ეკონომიკის რეგულირების ერთმანეთს უნდა განსხვავდეს რეგულირების ადმინისტრაციული და ეკონომიკური საშუალებები:

administrireba ar aris dakavSirebul i damatebiT material uri stimuli rebis Seqmnasa an safinanso zaralis saSiroebasTan. igi efuzneba saxel mwifoebri v Zal aufl ebas da gul isxmobs sxvadasxva akrZal vebs, nebarTvebsa da izul ebas.¹⁹ magal iTad, mTavrobam akrZal a qal aqis fargl ebSi sawarmoebis Seneba, amisTvis saxel mwifo gadasaxadebs da jarimebs ki ar zrdis, aramed wyvets licenziebis gacemas. izul ebis zomebi ki SeiZl eba Semdegnairi iyos, magal iTad, saxel mwifos SeuZl ia daaval debul os kompaniebi Seqmnas sakuTari TanamSroml ebisaTvis sayofacxovrebo pirobebi, moaxdinos sawarmoo swavl ebis (kvalifikaciis amaRl ebis kursebi) organizeba da a.S.

saxel mwifoebri v regul irebis ZiriTadi saSual ebebia: 1. fiskal uri pol itika; 2. Semosavl ebis regul irebis pol itika; 3. social uri pol itika; 4. fasebis saxel mwifoebri v regul ireba; 5. Sigaekonomikuri regul ireba.

ZiriTadi ekonomikuri saSual ebebia: 1. saaRricxvo ganakveTis regul ireba (diskonturi pol itika, romel sac erovnul i banki axorciel ebs); 2. im minimal uuri rezervebis mocul obis gansazRvra da Secvl a, roml ebsac qveynis safinanso institutebi icaven erovnul i bankis miTitebiT; 3. fasiანი qaral debis bazarze saxel mwifo organizaciebis operaciebi.

pirdapiri saxel mwifoebri v regul ireba xorciel deba sabiujeto pol itikis saSual ebebiT. saxel mwifos danaxarjebis dafarvisaTvis safinanso saSual ebebis mobil izebis mTavar gzas warmoadgens gadasaxadebi. es gza aseve farTod gamoiyeneba sameurneo subieqtების moRvaweobaze zemoqmedebisaTvis. gadasaxadebis daxmarebiT saxel mwifoebri v regul ireba mniSvnel ovnad damokidebul ia sagadasaxado sistemis model ze, begaris ganakveTze, aseve sagadasaxado SeRavaTebis saxesa da sidideze.

gadasaxadebis daxmarebiT ganxorciel ebul i saxel mwifoebri v regul irebis saSual ebebs Soris, gansakuTrebul i adgil i ukavia

---

¹⁹ Блауг М. - Экономическая теория в ретроспективе. Москва, 1994. стр. 720

ZiriTadi kapital is daCqarebul amortizaciul Camoweras da masTan dakavSirebul farul i rezervebis warmoqmna da real i-zebas, roml ebic xorciel deba finansTa saministros Tanxmobis fargl ebSi. Tanamedrove pirobebSi, ZiriTadi kapital is daCqarebul i amortizaciul i Camowera warmoadgens umniSvnel ovanes saSual ebas ekonomikaSi struqturul i cvl il ebebis, dagrovebis stimuli ebisa, aseve sameurneo cikl ze da dasaqmebaze zemoqmedebis mniSvnel ovan gzas. amortizaciul i Camowerebis ganakveTis da rigis Secvl isas, saxel mwifos maregul irebel i organoebi gansazRvaven wmindamogebis im nawil s, romel ic SeiZl eba ganTavisuflebul iqnen dabegvrisagan WarbwarmoebaSi Setanis gziT da Semdgom gadaricxul iqnes saamortizacio fondSi axal i kapital dabandebebis dafinansebisatvis.

1.2. safinanso-ekonomikuri pol itika: arsi, principebi, mimarTul ebebi

ekonomikur urTierTobebSi ful is mimoqceva arsebobs sam doneze: saxel mwifo, sabanko sistemisa da safinanso sistemis.

safinanso pol itika gamoiyeneba ekonomikis winaSe wamoyenebul i amocanebis gadawyvetisatvis. ra Tqma unda es zednaSenuri da sakmaod bundovani cnebaa. misi safinanso pol itikis SemuSavebis procesSi aucil ebel ia, mocemul i amocanebis Sesrule ebisatvis saWiro material uri pirobebis uzrunvel yofa.

safinanso strategia safinanso pol itikis grZel vadiani kursia, romel ic gaTvl il ia perspeqtivaze da msxvil maStaburi amocanebis gadaWraze, roml ebic TavisTavad ganisazRvreba ekonomikuri da social uri strategiit. safinanso strategiis damuSavebis procesSi xdeba finansebis ganvitarebis ZiriTadi mimarTul ebis prognozireba; yal ibdeba finansebis gamoyenebisa da organizaciis principebi; wydeba safinanso resursebis koncentraciis aucil ebl obis sakiTxebi ekonomikis ganvitarebis im mimarTul ebit, roml ebic ekonomikuri pol itikit aris SemuSavebul i da miRebul i.

safinanso taqtika da strategia mWidro urTierTkavSirSi imyofebian. strategია qmnis pirobebs taqtikuri amocanebis gadawvetisaTvis, aseve avl ens ganviTarebis gadamwyvet ubnebs da safinanso urTierTobebis da urTierTkavSirebis organizebis saSual ebase da formeBTan SesabamisobaSi moyavs. safinanso taqtika xel s uwyobs metad mcire droSi da nakl ebi danaxarjebiT gadawydes safinanso strategiis amocanebi.

safinanso pol itika mimarTul ia safinanso resursebis koncentraciasa da namdvil i amocanebis gadawvyvetisaken, zustad es aZl evs xel s saxel mwifos aqtiurad moaxdinos zemoqmedeba sazogadoebriv warmoebaze. ekonomikasa da sazogadoebis social ur ganviTarebaze safinanso pol itikis zegavl ena moiTxovs, rom safinanso pol itika xorciel debodes mecnierul ad dadasturebul i Teoriis safuZvel ze. ekonomikis rogorc mecnierebis ganviTarebis gamocdil ebam gviCvena, rom ekonomikisagan safinanso pol itikis gandgoma aferxebis im amocanaTa real izebas, roml ebiC sazogadoebis ganviTarebisaTvis sasicocxl oa.

safinanso pol itikaSi mecnierul i midgoma gul isxmobs:

1. safinanso pol itikis Sesabamisobas warmoebis ganviTarebis moTxovneBTan, amitom mniSvnel ovani faqtoria dasabuTebul i informaciis fl oba. aseTi informacia unda moicavdes cnobebs ekonomikasa da social ur sferoSi mimdinare procesebsa da ukve Catarebul i RonisZiebaTa Sedegebze. informacia qmnis efeqturi safinanso pol itikis SemuSavebis safuZvel s. safinanso pol itikis marTebul obis safuZvel ia, urTierTkavSiris principebis dacvis aucil ebl oba.⁻²⁰

2. gadawvyvetil ebebi miRebul unda iqnes gatarebul i RonisZiebebis gaTvl isa da zusti anal izis safuZvel ze.

3. mniSvnel ovan moTxovnas warmoadgens safinanso pol itikis gatarebisa da gamomuSavebisadmi kompl eqsuri midgomis dacva. koordinacia mimarTul i unda iyos ZiriTad amocanebze.

---

²⁰ Гайдар Е. - Экономика переходного периода. www.gaidar.org, 2004. С.4

sagadasaxado politikis funqciebia: fiskal uri da ekonomikuri. safinanso politikis Sinagani Semcvel obidan gamomdinare, gamoyofen sami Semadgenel nawil s: 1. safinanso koncepciiis mecnierul ad dasabuTebul i gamomuSaveba xangZlivi da uaxloesi perspectivebisaTvis. 2. mimdinare wel sa da momaval Si finansebis gamoyenebis ZiriTadi mimaTul ebebis gansazRvra. 3. dadgenil i miznebis miRwevisaTvis praqtikul i qmedebebis ganxorciel eba.

saqarTvel oSi 1995-2003 wl ebSi srul deboda mxol od pirvel i punqti, amastanave ar iyo miRebul i mxedvel obaSi meurneobisa da social uri politikis Taviseburerbebi, ramac gamoiwvia saval alo Sedegebi. am wl ebSi Cveni qveynis ekonomikisa da finansTa ministrebi samwuxarod ZiriTadad daqsasul ad moqmedebden, marTalia Semdgom gaCnda e.w. `stabil izaciis safinanso programa- magram masSi, pirvel rigSi, ar iqna gaTval iswinebul i safinanso politikis konceptual uri damuSavebis aucilebi oba, meorec, safinanso politikis gatarebisadmi midgoma iyo negatiurad pragmatul i, ucxouri gamocdilebis brma kopirebiT.

qveynis safinanso mdgomareoba xasiaTdeba maCvenebel Ta Semdegi rigiT: 1. eep an eS (erovnul i Semosaval i) _ safinanso resursebis mTavari wyaro. 2. investirebis mocul oba. 3. ZiriTadi kapitalis ganaxlebis tempebi. 4. Sromis anazRaurebis zrds koeficienti. 5. mosaxleobis cxovrebis done 6. saxel mwifo biujetis deficiiti.

saqarTvel oSi Crdilovan ekonomikas mraval i gamokvl eva mieZRvna, magal iTisTvis e. w. `Svidkacasa- da antikorufciul i sabWos masalebic gamodgeba. aseve gansakuTrebul yuradRebas imsaxurebs: r. gocirizis, n. Turnavas, z. Weisvilis, r. oTina-Svilis publikaciebi. saqarTvel os safinanso sistema saxel mwifo biujetSi xasiaTdeba gadasaxadebisgan Tavis aridebis maRali maCvenebel iT. ase magal iTad, 1995 wels biujetSi gadaxdil iyo gadasaxadebis mxol od 60%. sistematuri gadauxdel obis gamoimatebs saxel mwifos Sigavali, romelic saxel mwifos sagareoval Tan erTad did problemebs uqmnis. mniSvel ovania is

faqtoric, rom msopl io bankisa da saerTaSoriso saval uto fondis daJinebul i moTxovniT 1997 wel s miRebul iqna axal i sagadasaxado kodeqsi, romel mac SemdgomSi aTasze meti Sesworeba ganicada, dRes ukve axal i sagadasaxado kodeqsi gvaqvs. es mov- l ena aranair komentars ar saWiroebs.

saqarTvel os ZiriTadi makroekonomikuri maCvenebl ebi									
cxrili #1.2.1	weli								
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
mSp (milioni GL)	3870	4667	5063	5709	6186	6505	7471	8465	
mSp erT sul ze (GL)	839	1015	1099	1238	1340	1409	1624	1840	
real uri mSp-s zrda (%)	—	121,0	108,3	112,6	108,2	104,5	112,4	113,3	
mSp (milioni USD)	3063	3595	3638	2856	3132	3142	3140	3130	
mSp erT sul ze (USD)	664	782	790	619	678	680	676	660	

cxrili Si #1.2.1 moyvanilia oficial uri monacemebi saqarT- vel os makroekonomikuri maCvenebl ebis Sesaxeb. naTI ad Cans, rom am maCvenebl ebs, Tu garegnul ad SevxedavT (I arebSi gamoxatul i), zrdis aSkara tendencia axasiaTebis. sinamdvil eSi ki qarTul ma l arma 1998 wl is Semodgomaze sagraZnobi deval vacia ganicada da dol arebSi gamosaxul i mSp-s done aaSkaravebs 1999 wl is mZime monetarul kriziss, roca nominal uri mSp 18.71%-iT Semcir- da. krizisi, saxel mwifo biuj etSi Semosavl ebis, gansakuTrebiT sagan- dasaxado Semosavl ebis katastrofiul ad dabal i mobil izaci iT.

safinanso politikas erwymis ful ad-sakredito politika. roml is ZiriTadi mizani safinanso stabil urobaa. safinanso stabil izaciis amocanebia: 1. stabil uri fasebi. ganvitarebul qveynebsi infl acia daaxl oebi T 1,8%-s udris; 2. biuj etis defi- citi ara umetes eep-is 2-3%-isa; 3. saxel mwifo vali unda Sead- gendes mcire Tanxas da matul obdes mxol od eep-is zrdasTan erTad; 4. Tanmimdevrul i gadasvl a aRmavl obisaken.

safinanso stimulebi ekonomikuri saWea, roml is moqmedebac dakavSirebul ia meurneobis subieqtების material ur interesebTan. perspeqtiul i dargebis stimulebisas finansebi gamoiyeneba

sazogadoebriv warmoebaSi ekonomikuri interesebis, stimul ebis uzrunvel yofis mimarTul ebiT.

SesaZl ebel ia gamoiyos safinanso stimul ebis Semdegi j gufebi: 1) safinanso stimul ebi, roml ebis sazogadoebriv warmoebaSi resursebis investirebis metad efeqturi mimarTul ebebis arCevis saSual ebas iZl eva. amasTan kavSirSia, mniSvnel ovani miznobrivi programebis swored SemuSaveba da maTi sakmarisi resursebiT uzrunvel yofa (biuj etis daxmarebiT). 2) special uri wamaxal isebl i fondebis gamoyeneba. 3) safinanso stimul ebi, warmoebis intensifikaciis sabiuj eto meTodebTanaa dakavSirebul i. aqtiuri safinanso pol itikis gatarebisas, saxel mwifos SeuZl ia warmoebis stimul irebisaTvis gamoiyenos sabiuj eto saxsrebi. imisaTvis rom, sabiuj eto mogeba gadaiqces sabiuj eto stimul ad, saWiroa, gadasaxadebis TiToeul ma saxeobam Seasrul os rogorc fiskal uri, aseve mastimul irebel i funqcia. 4) special uri safinanso SeRavaTebi da sanqciebi, erTgvari safinanso meqanizmi safinanso pol itikis real izebisaTvis.

safinanso meqanizmi _ safinanso pol itikis gatarebis procesSi, pol itikis Sesrul eba moiTxovs Sesabamisi xerxebisa da meTodebis gamovl enas, roml ebic aucil ebel ia dasmul i amocanebis real izebisaTvis, gadasaxadebis regul irebasTan, sawarmoo procesis probl emebis gadawyvetasTan, miznobrivi programebis safinanso resursebiT momaragebasTan, yvel a regionis sameurneo ganviTarebasTan. safinanso pol itikis real izeba xorciel deba safinanso meqanizmis daxmarebiT. safinanso meqanizmi moicavs safinanso urTierTobaTa organizebis saxeobebs, formebs, meTodebs da aseve maTi raodenobrivi gansazRvris xerxebes. safinanso urTierTkavSirebis umravl esoba ganapirobebs organizebis sxvadasxva formebsa da meTodebs.

safinanso meqanizmi iyofa: 1. organizaciebis safinanso meqanizmad; 2. sadazRveo meqanizmad; 3. saxel mwifo organoebis funqcionirebis meqanizmad; 4. sakredito pol itikad. TiToeul danayofSi safinanso sistemis rgol ebis mixedvit gamoarCeven

struktural saxobeb. teritoriuli dayofa: a) saxel mwifos safinanso meqanizmi; b) regionaluri safinanso meqanizmi; g) adgil obriv organoTa safinanso meqanizmi.

sazogado warmoebaze zegavlenis mixedvit: a) safinanso resursebis mobilizebis meqanizmi; b) safinanso resursebis miwodebis meqanizmi; g) warmoebis stimuli rebis meqanizmi.

SesaZlebelia sqematurad gamoisaxos meqanizmis kavSirebi: a) finansebis gamoyeneba Sesabamisi kategoriis Sesazlebelobebis gacnobis gziT. b) safinanso politikis kanonmdebl obasTan Sesabamisoba. g) amocanaTa gadawyvetis xerxebis ganvitareba da realizeba. d) safinanso kanonmdebl oba, romel iTac xorciel deba safinanso urTierTobaTa reglamentireba.

safinanso politika Tanamedrove etapze - Tanamedrove pirobebSi safinanso politikis ZiriTadi mimarTul ebebia: 1. sawarmoebis sabazro urTierTobebze gadavyanis Sesaxeb RonisZiebaTa gatareba; 2. finansebis krizisuli mdgomareobis dazlewa, fuladsakredito sistemis gajansareba; 3. mosaxleobis socialuri dacvis kompl eqsuri zomebi.

safinanso politikis ZiriTad mimarTul ebebs, sabazro ekonomikaSi gadasvlis pirobebSi, warmoadgens: 1. saxel mwifo sektoris gonivruli privatizacia; 2. antimonopolური politikis gatareba; 3. moqmedi sagadasaxado sisitemis srulyofa; 4. konversiis procesis safinanso uzrunvel yofa; 5. safinanso bazris ganvitareba; 6. sabiujeto deficitis likvidacia; 7. Siga da sagareo val ebis Semcireba;

safinanso meqanizmis struktura ireklavs safinanso sistemas finansur urTierTobaTa dagufebis poziciidan gamomdinare da Sedgeba xuti urTierTdakavSirebuli nawilisagan.

nawili 1. safinanso metodebi _ sameurneo procesze safinanso urTierTobebis zemoqmedebis saSual ebebi. igi moicavs: 1. dagegmvas; 2. angariSgebaTa sistemas; 3. prognozi rebas; 4. ij aras; 5. TviTdafinansebas; 6. dazRvevas; 7. sainvesticio programას; 8. giravnobis operaciebs; 9. dakreditebas; 10. satrasto operaciebs;

11. fasia ni qaral debis gamosvebas; 12. faqtorings; 13. dabegvras; 14. lizingis; 15. transferebs.

nawili 2. sakanonmdebl o uzrunvel yofa: 1. sakanonmdebl o aqtebi; 2. kanonebi; 3. brZanebebi da brZanebul ebebi; 4. mTavrobis dadgenil ebebi;

nawili 3. safinanso berketi: 1. mogeba; 2. fasi; 3. Semosavali; 4. saijaro qira; 5. saamortizacio anaricxebi; 6. dividendebebi; 6. safinanso sanqciebi; 7. sargeblis ganakveTi; 8. diskonti.

nawili 4. normatiuli uzrunvel yofa: 1. instruqciebi; 2. meToduri mititebebi.

nawili 5 informaciuli uzrunvel yofa: 1. kompiuteruli programebi; 2. saburaltro angariSi; 3. statistikuri angariSi; 4. operatiuli angariSi da a.S.

finansebis marTva _ gansazRvruli miznebis miRwevisaTvis arsebul sferoze zemoqmedebis metodebisa da xerxebis erTobl ioba. safinanso obieqtebia: 1. sawarmoebisa da organizaciebis finansebi; 2. sadazRveo urTierTobebi; 3. saxel mwifo finansebi.

safinanso subieqtebi, organizaciebi, romlebic ganaxorciel eben marTvel obas. subieqtebs miekuTvneba: 1. warmoebasTan arsebuli safinanso samsaxuri, ganyofil ebebi; 2. saxel mwifos safinanso organoebi; 3. sagadasaxado inspeqciebi.

marTvis funqcionaluri el ementebia: 1. dagegmva, warmoadgens finansTa mdgomareobis Sefasebasa da safinanso resursebis zrdis Sesazlebl obis gamovlenas. 2. operatiuli marTva, RonisziebaTa kompl eqsi, romel Ta saSual ebit minimaluri danaxarjebisas viRebTYmaqsimalur efeqts. 3. kontrol i, faqtiuri Sedegebis misadageba gegmiurTan, efeqturi meurneobis saSual ebit resursebis momatebisaTvis rezervebis gamovlena.

finansebis marTva: 1. strategiuli marTva gamodinareobs safinanso perspeqtivisaTvis resursebis gansazRvridan, ristvisac aucil ebel ia eep-s dinamikis codna. 2. operatiuli marTva xorciel deba safinanso aparatiT.

sagarTvel os safinanso sistema Tavisi Seicavs saxel -
mwifo da arasaxel mwifo special izirebuli dawesebul ebebis
kompleksi, romelTa funqciebSi Sedis: a) sxvadasxva tipis
safinanso, fuladi, sadazRveo, savaliuto operaciebis ganxorci-
el eba; b) auditorul momsaxureba; g) konsultaciebi safinanso-
ekonomikuri saqmianobze; d) safinanso sferos regul ireba.

meteli safinanso aparati Sedgeba safinanso urTierTobaTa
jgufebis anal ogiuri el ementebisagan: pirveli sfero _ safinanso
qedanayofebi dargebsa da sawarmoebSi. isini marTaven safinanso
resursebs; meore sfero _ sadazRveo organoTa sistema; mesame
sfero _ (saxel mwifo finansebi) finansTa saministro, yvela
safinanso organo, sagadasaxado samsaxuri; meoTxesfero _
sakredito dawesebul ebebi;

safinanso aparats qmnis: a) saxel mwifos safinanso organoebi;
b) sadazRveo organoebi; g) sawarmoTa safinanso samsaxuri.

ganvixil ot saxel mwifos safinanso organoebi: 1. sakan-
onmdebi o sabwo 2. prezidenti 3. finansTa saministro, romelic
Seicavs saxel mwifo sagadasaxado samsaxuris qvemdebare donebs.

dagegmva, programireba da dafinanseba: 1. dagegmva _ moicavs
miznebis da amocanebis formirebasa da gadmocemas, romlis
mimarTul ebiT unda moqmedebden organizaciebi; 2. programireba _
ukve arsebul sasalebaTa Serceva da axlis gamozebnaa, romlebic
gamoiyeneba miznebis misarwevad. 3. dafinanseba _ mraval wl iuri
programebis wliur sabiujeto cifrebze gadayvanis procesia,
safinanso wlebis mixedvit anu mTliani Serwymul i raodenobrivad
gamoxatul i operaciebis gadanawilebis procesia, tradiciul
sabiujeto dajgufebaSi.

safinanso sistemis yvela rgols gacnia safinanso gegmebi:
komerciul sawyisebze funqcionirebadi sawarmoebi da organi-
zaciebi qmnian „Semosavlebis da danaxarjTa balans~; arako-
merciul sawyisebze funqcionirebadi sawarmoebi da organizaciebi
qmnian garkveul safinanso gegmas; sazogadoebriv gaerTianebaTa

gegma - „safinanso gegma“; saxel mwifo Zal aufl ebis organoebi qmniaan sxvadasxva donis „biuj ets“.

dagegmvis meTodebi: eqstrapol acia _ safinanso maCvenebel Ta gansazRvra maTi dinamikis gamovl enis safuZvel ze; gaTvl ebi gamomdinareobs saangariSo periodis maCvenebel ebidan, xdeba maTi koreqcia SedarebiT mdgradi cvl il ebebiT tempze; maCvenebel Ta dinamika eqstrapol irdeba momaval ze; a) normatiul i: garkveul i normebis mixedviT; b) maTematikuri model ireba: procesis model is Seneba da misi gadatana safinanso sferoSi; g) dabal ansebul i: gamoiyeneba safinanso resursebis gamoyenebis mimarTul ebaTa SeTanxmebisatvis maTi formirebis wyaroebTan.

safinanso kontrol i: kontrol i ful iT, saqonl isa da momsaxureobis sabazro kontrol i, sadac igi gamodis rogorc efeqturi msyidvel obiTi moTxovna (e.w. `uzrunvel yofil i moTxovna-).

safinanso kontrol is daweseba mdgomareobs saxel mwifos safinanso pol itikis warmatebul i real izebis xel SewyobaSi, saxal xo meurneobis yvel a rgol sa da sferoSi safinanso resursebis efeqturi gamoyenebisa da formirebis procesis uzrunvel yofaSi. safinanso kontrol s, rogorc kontrol is gansakuTrebul sferos, dakavSirebul s Rirebul i kategoriebis gamoyenebasTan, gamoyenebis garkveul i are da Sesabamisi mizanmimarTul eba gaaCnia. safinanso kontrol is obieqtebia safinanso resursebis formirebasa da gamoyenebisas gadanawil ebiTi, ful adi procesebi, maT Soris, saxal xo meurneobis yvel a safexursa da rgol ze ful ad saSusal ebaTa fondebis formis saxiT.

safinanso kontrol i moicavs Semowmebas: ekonomikuri kanonebis moTxovnaTa Sesrul ebis, erovnul i Semosavl isa da erTobl ivi erovnul i produqtis Rirebul ebis ganawil ebisa da gadanawil ebis proporciaTa optimal urobis; `biuj etis Sedgenisa da Sesrul ebis; safinanso mdgomareobisa da sawarmoTa, organizaciaTa, sabiuj eto dawesebul ebaTa safinanso, SromiTi da

material uri resursebis efeqturi gamoyenebis da, aseve sagadasaxado kontrol is; sxva mimarTul ebebs-.²¹

safinanso kontrol is winaSe dgas Semdegi amocanebi: saxal xo meurneobis fondebsa da ful adi Semosavl is raodenobis dabali anseba safinanso resursebis moTxovnil ebasTan; saxel mwifo biujetis winaSe safinanso val debul ebebis droul i da srul i Sesrul eba; safinanso resursebis Sidasawarmoo rezervebis zrdis gamovl ena, maT Soris, TviT Rirebul ebis dakl ebasa da rentabeli urobis matebis Sesaxeb; sawarmoebSi, organizaciebsa da sabiujeto dawesebul ebebSi material uri faseul obebisa da ful adi resursebis racional uri xarjvis daxmareba, aseve, sabuRal tro angariSisa da angariSgebis swori warmoeba; moqmedi kanonmdebl obisa da normatiul i aqtebis dacvis uzrunvel yofa, maT Soris, sagadasaxado sferoSi, sawarmoebisa, mikuTvnebul ebs sxvadasxva organizaciul -sakanonmdebl o formebs; sawarmoTa gareekonomikuri saqmianobis maRal i tempis xel Sewyoba da a.S.

safinanso kontrol is funqciebia: 1. saxel mwifo finansebis xarjviTi nawil is Semowmeba; 2. safinanso sistemis yvel a rgol Si saxsrebis saxel mwifos resursebSi mobil izaciis droul obisa da sisrul is Semowmeba; 3. aRricxvisa da aRricxvianobis wesebis dacvis Semowmeba. safinanso kontrol isaTvis didi mniSvneloba aqvs sabiujeto kontrol s, romelic upirvel es yovl isa moicavs saxel mwifos biujetsa da sabiujeto fondebs (arasamTavrobo). sabiujeto kontrol s eqvemdebareba saxel mwifos kuTvnil i adgil obrivi da sawarmoo finansebi.

safinanso kontrol is organoebia: 1. parlamenti; 2. safinanso kontrol is special uri uwyebebi; 3. safinanso kontrol is organoebi dargobrivi saministroebSi.

safinanso organoebi, romel Tac meTaurobs finansTa saministro, akontrol eben sabiujeto fondebis qonebis mobil izaciisa da gamoyenebis procesebs. amitom safinanso kontrol is am saxes

---

²¹ Позднякова Т. - Финансовое регулирование социально-экономических процессов. СПб университет экономики и финансов, 1999. С.17

ewodeba sabiuj eto. kontrol i xel s uwyobs optimal uri safi-
nanso pol itikis SemuSavebas, romel ic, Tavis mxriv, ganapirobebs
saxel mwifo biuj etSi Semnatanebis maqsimal ur zrdasa da
ekonomikis ganviTarebas. finansTa saministros Semadgenl obaSi
funqcionireben kontrol isa da reviziis sammarTvel oebi, xol o
teritoriul safinanso organoebSi ki mTavari kontrol ior-
revizoris aparati. orive zemoT aRniSnul i awarmoebis sawarmoTa,
dawesebul ebebis da organizaciebis yvel a saxis sawarmo-safinanso
saqmianobis revizias.

aqve unda avRniSnoT sagadasaxado sistema. sagadasaxado
samsaxuris amocanebia: a) gadasaxadebis Sesaxeb kanonmdebl obis
Sesrul ebis, biuj etSi gadasaxadebis srul i da droul i Setanis
kontrol i. b) sawarmoebisa da organizaciebis safinanso mdgoma-
reobis Semowmeba damoukidebl ad maTi uwyebrivi daqvemdebarebisa
da organizaciul -ekonomikuri formisa; g) awarmoeben mogebis
swori gansazRvris kontrol s misi daqveiTebis Tavidan acil ebis
mizniT; d) awarmoeben yvel a subieqtis, aseve dabegvris real uri
da potenciuri obieqtis registracias. e) awarmoeben CamorTmeul i,
saxel mwifos gadacemul i qonebis, ganZis aRricxva-real izebas.

SemowmebaTa uSual o sagnad gvevl ineba iseTi safinanso
maCvenebl ebi, rogoricaa, mogeba, Semosavl ebi, damatebul i Rirebu-
l ebis gadasaxadi, sxvadasxva miznebis da fondebisaTvis
gadaricxvebi. am maCvenebl ebs gaaCnia sinTezuri xasiaTi, amitom
maTi Sesrul ebis, dinamikis, tendenciaTa kontrol i moicavs
sawarmoTa, gaerTianebaTa, dawesebul ebebis komerciul i saqmi-
anobis yvel a mxares, aseve safinanso-sakredito urTierTkavSi-
rebis meqanizms.

miuxedavad Semowmebisa da anal izis konkretul i sagnis
damTxvevisa, safinanso kontrol s axasiaTebis am obieqtebis
mdgomareobis Sefasebis gansakuTrebul i mizanmimarTul eba,
Sesabamisi misi saWi roebisa. kontrol s eqvemdebareba ara mxol od

cuđad momuSave sawarmoebi da organizaciebi, aramed saqmianobis kargi Sedegebis mqonenic.²²

subieqtebTan mimarTebaSi gamoyofen safinanso kontrol is Semdeg saxeebs: 1. saxel mwifo safinanso kontrol i; 2. Sidasameurneo safinanso kontrol i; 3. safinanso kontrol i; 4. damouki-debel i (auditorul i) kontrol i.

safinanso kontrol i wyvets rTul da mraval ferovan amocanebs arsebul s sazogadoebis ekonomikuri cxovrebis gansxvavebul sferoebša da sameurneo mmarTvel obis safexurebze.

1.3 ekonomikuri regul irebis specifika tranzitul i ekonomikis pirobebSi

Tanamedrove periodis gardamaval i ekonomika da bazrisken moZraoba ganuyofel ia. bazari, Tavis mxriv, warmoadgens sakacobrio civil izaciis erT-erT udides warmonaqmns. man drois gamocda gaiara da Tavis didi sasicocxl o Zal a daamtিকা. unda SevnisnoT is garemoeba, rom uaxl esi istoria ar icnobs arc erT maRal ganvitarebul da efeqturad funqcionirebad ekonomikas, bazris gareSe. ra Tqma unda, mxedvel obaSi gvaqvs Tanamedrove bazari, rogorc Camoyal ibebul i social ur-ekonomikuri model i da ara rogorc misi yovl ismomcvel i struqtura. TviT bazari ki ganxil eba, rogorc social urad orientirebul i, efeqturad regul irebadi da Sesabamis social ur-ekonomikur model Si organul ad gamj dari subieqti. isic faqtia, rom arsebobs, bazris angl o-saqsuri, kontinental uri, skandinaviuri da aziuri. gardamaval i ekonomikis, amasTan saxel mwifos roli msgavsi (an sxva tipis) bazris Camoyal ibebasa da regul irebaSi araerTgvarovania.

saxel mwifos aqtiuri maregul irebel i rolis gareSe SeuZl ebel ia arsebobdes efeqturi, Tanamedrove samecnierotepnikur miRwevebze dafuZnebul i, social urad orientirebul i

---

²² Гурьев С. - Мифы экономики: Заблуждения и стереотипы, которые распространяют СМИ и политики. Санкт-Петербург, 2005. стр. 188

sabazro ekonomika.²³ msgavsi magal iTebi msofli ios ar gaaCnia. amasTanave, yvel asaTvis kargadaa cnobil i gardamaval periodSi saxel mwifos sabazro urTierTobebis regul irebis sferodan wasvl is Sedegebi. ara sworia saxel mwifos roli erTi romel ime faqtoriT ganisazRvros, davukavSiroT igi saxel mwifos sakuTrebis xvedrit wils ekonomikaSi, an eep-Si, romel ic saxel mwifo biuj etis meSveobiT nawil deba, kontraqtebis mixedvit SesyidvaTa mocul obasTan, an saxel mwifos Sekvetis formasTan. ra Tqma unda yvel a es maCvenebel i uaRresad mniSvnel ovania, magaram saxel mwifo regul irebis meqanizmi ufro rTuli da mraval ferovania, ufro metic, saxel mwifos maregul irebeli roli SeiZleba metad mniSvnel ovani iyos Sedarebit mcire maCvenebl ebis drosac, magal iTisaTvis Segvizi aviroT Tundac, saxel mwifo sakuTrebis wili an biuj etis gavl iT gadanawil ebul i eep-s sidide.

saxel mwifo regul irebis mimarTulebi, formebi, metodebi da meqanizmi ucveli ara. saxel mwifos rCeba iseti kl asikuri funqciebi, rogoricaa: sakuTrebis ufl ebis dacva, mewarmeobis arCevanis Tavisuflebis uzrunvel yofa, saqmiani aqtiurobis stimuli ireba da monopol iur tendenciebTan brZola, sameurneo sferoSi kanonierebisa da marti msajulebis uzrunvel yofa, ful is brunvis regul ireba, erovnuli val utis mdgradobis uzrunvel yofa, Sromasa da kapital s, mewarmesa da daqiravebul muSaTa Soris urTierTobaTa regul ireba, sagareoekonomikuri saqmianobis kontrol i, sabaJo sistemis organizacia da regul ireba, qveynis ekonomikuri usafRTxoebis uzrunvel yofa da a. S. gardamaval periodSi arc erT Camotvili funqcias ar ekargeba Tavisi roli. cvili ebebi exeba saxel mwifos mier am funqciaTa ganxorciel ebis meqanizmebs, metodebsa da xerxebes.

cal ke unda gamovyoT saxel mwifos funqciebi da amocanebi tranzitul ekonomikaSi. saxel mwifos funqciaTa ganvitareba, gamdidreba da dazustebsa araa avtonomiuri movlena, igi sazoga-

---

²³ Лист Ф. - Национальная система политической экономий. С-П. 1848. С. 87

doebis ganviTarebasTan, sazogadoebrivi warmoebis struqturisa da mis teqnikur bazaSi cvl il ebebTan, sazogadoebrivi cxovrebis ama Tu im sferos aqtual izaciasTan erTad mimdinareobs. aRniSnul i procesi Semdegi mimarTul ebebiT ganixil eba: ekonomikis regul irebaSi pirdapiridan iribi meTodebisaken TandaTanobiTi gadasvl a; saxel mwifos social uri funqciebis, misi social uri procesebis regul irebis rol is mkveTri gaZl iereba; rTul i social uri probl emebis gadawyveta, rogoricaa Sromisa da kapital is urTierTkavSiris kompl eqsi, social uri partnioroba, mosaxl eobis Semosaval Si dausabuTebel i diferenciaciis Semcireba.

dResdReobiT msofi ioSi Sromis gufasurebis tendenciaa. es faqti miCumaTebul ia rogorc liberal i-monetaristebis, ise social -demokratebis mier. monetaristebis Cumi pozicia gasagebia, radgan aranair privatizacias ar SeuZl ia sofl is meurneoba an Tundac qvanaxSiris warmoeba rentabel uri gaxados. aSS-ic ki, romel ic ase mdidaria sasofi o sameurneo daniSnul ebis niadagebiTa da kl imatiT, agroseqtorze ufro meti dotacia gamoiyofa, vidre umuSevarTa armiebze. social istebis poziciac gasagebia, radgan fizikur Sromas Caenacvl eba manqana-danadgarebi, roml ebic programul i sistemebiT arian uzrunvel yofil ebi. naTel ia, rom Sromis Seuqcevad meqanizacias mraval i dadebiTi da amdenive uaryofiTi Sedegebi moaqvs. Zvel i marqsistebi ukve aqtiurad saubroben, gl exobisa da prol etariatis xel ovnurad social ur parazitebad qcevis mcdel obaze, roml ebic rogorc Zvel romSi, saxel mwifos xarj ze icxovreben. Tumca, monetaristebis yvel aze liberal uri frTa am neosocial istebis am gamoZaxil s ufro radikal urad pasuxobs: `sazogadoebriv warmoebaSi cvl il ebebis Sedegad, samomxmarebl o saqonel warmoebis Semcireba kompensirebul i iqneba sainformacio teqnologi ebis warmoebiT. aseTi poziciuri dapirispireba dRemde grZel deba, magram yvel a xvdeba, rom teqnikuri progresis mraval i dadebiTi da uaryofiTi Sedgi

ukve faqtia.²⁴ dResdReobiT mxol od saxel mwifoa is subieqti, romel sac SeuZI ia es Sedegebis adamianisTvis sasargebl o an nakl ebad sazano gaxados. es pozicia aTmagad mwvavdeba tranzitul i ekonomikis qveynebsi.

bol o dros, warmoiqmna saxel mwifos xarixobrivad axal i funqciebi, roml ebic adre ar iyo erTmniSnel ovsnad struqturirebul i, rac dakavSirebul ia postindustriul i sazogadoebis TandaTanobiT Camoyal ibebasTan. maT SeiZI eba mivakuTvnoT saxel mwifos mier aRebul i val debul ebebi, rogoricaa ganaTI ebisa da fundamenturi mecnierebis mxardaWera, aseve Tanamedrove teqnologiata SemuSavebisa da danergvisaTvis special uri zonebis Seqmna, mkveTrad formul irebul i samrewel o politikis gatareba, ekologiuri sakiTxebis gadawyveta. bol o aTweul is ganmavl obaSi saxel mwifos dadebiTi rol is magal iTad SeiZI eba moviyvanoT `didi tbebis tragediis- gadal axva a.S.S.-Si, anda reinis gasuTaveba (germaniis, safrangeTis da benel uqsis qveynebis erToblivi Zal isxmeviT), romelic ramodenime aTweul is win evropis binZur Waobs warmoadgenda. `bazarma migviyvana ekologiur katastrofamde, xol o wesrigis danyareba saxel mwifos gankargul ebaSi arsebul i resursebis saSual ebiT moxerxda.²⁵ ekonomikis sferodan saxel mwifos Camocil ebis koncepcia, misi funqciaTa ricxvis Semcireba da qveynis ganvitarebis general uri mimarTul ebis maregul irebel is rol is Sesusteba ar Seesabameba msofilio global ur tendenciebs da ar pasuxobs gardamaval i ekonomikis qveynebis realiebs.

Tu davubrundebiT im empiriul faqts, romelic rogorc vTqviT `mizezTa gamo- miCumaTebul ia: ganvitarebul i qveynebis umetesobaSi, sazogadoebrivi warmoebis mraval i dargi (manqanaT- mSenebl oba, samecniero-kvl eviTi sfero, agroseqtori da sxv.) total urad ararentabel uria da sxel mwifos sxvadaxsva saxis

---

²⁴ Беттельгейм Б. - Психологической привлекательности тоталитаризма. жур. `Знание Сила-. №8, Киев 1997.С.5

²⁵ Гумилёв Л. - Теория этногенеза и исторические судьбы Евразии. www.arctogaia.com, 1974.

daxmarebebis xarj ze arsebobs. magal iTisaTvis evrokavSiri gamodgeba, `kerZod sofl is meurneobis produqciis warmoebis is qvotebi, roml is gul isTvisac yovel wl iurad germania, safrangeTi, didi britaneTi, italia da sxv. qveynebi erTmaneTs edavebian.²⁶ mizezi martivia, xsenebul qveynebsi sofl is meurneoba wamgebiani sferoa, yvel a qveyana cdil obs sakuTari vaSi i Tu qaTmis barkl ebi dempinguri fasebiT gaasaRos. sul erTia empirizmiT SevxedavT am faqts Tu racional izmiT, saxel mwifoSi, romel ic sididiT gvatemal aze an kamboj aze didia, sofl is meurneoba wamgebiania, magram saxel mwifos usafrTxoebis mizniT aucil ebel ia.

aseTi mniSvnel ovani movl enebis Tanmimdevrobis ignorireba dauSvebel ia. msolfio ekonomikis sul ufro meti dargi xdeba ararentabel uri. ukanasknel i 10-15 wl ebis manZil ze sawarmoebis uzarmazari raodenoba, roml eTa bazac aSS-i iyo, indoeTSi, CineTSi, mal aiziaSi, fil ipinebze da l aTinur amerikaSi gadabargdnen, radgan muSaxel i am qveynebsi gacil ebiT iafia. ra Sedegebs gamoiwvevs aSS-Si es tendencia? am sakiTxze qvemoT vubroT. `aq ki aRsaniSnavT, rom evropasi aseTi negatiuri cvl il ebebis Tavidan acil eba zustad saxel mwifos aqtiuri CareviT moxerxda.²⁷

saxel mwifos roli xarixobrivad gansxvavdeba sabazro ekonomikis Camoyal ibebis da ukve Camoyal ibebul i, daregul irebul i sabazro tipis ekonomikis funqciebis pirobebSi. TviT-organizebul oba da bazari warmoadgens mis kl asikur magal iTs, axasiaTebis sakmaod myari sistemebs da nakl eb efeqturia erTi sistemidan meoreSi gadasvl isas. `mxedvel obaSi unda viqonioT is faqti, rom social ur-ekonomikuri transformaciis pirobebSi TviTorganizaciis principi xel s uwyobs konservatiul , dacviT funqcias, ekonomikis dabrunebas adrindel mdgomareobaSi, Zvel i

---

²⁶ Вербицкий М. - Экономика нового тысячелетия. <http://imperium.ru/~verbit>, 2004

²⁷ Купманс Т. - Три эссе о состоянии экономической науки. Санкт-Петербург 1994. стр. 67

tendenciebis danergvas~.²⁸ es Zal ian saxifaToa. amasTanave, transformaciis periodSi romel ime maregul irebel i sawyisebis ararsebobas miyvevarT qaoturi procesebis aucil ebel zrdasTan. sxvaTaSoris, Camoyal ibebul struqturaTa konservaciis tendenciac da qaoturi procesebis zrdac mkveTrad Cans Tanamedrove saqarTvel oSic. saxel mwifos romel amocanebzea saubari sabazro ekonomikis SemuSavebis etapze? unda, gamoiyos ramodenime momenti:

upirvel es yovl isa esaa Sereul i mraval dargovani ekonomikaTvis damaxasiatebel i sistemis Camoyal ibeba.

meore, mcire warmoebis, maT Soris fermerul i meurneobis Camoyal ibeba, rac dResdReobiT rogorc zemod aRvniSneT SeuZl ebebl ia saxel mwifo mxardaWerisa da regul irebis gareSe.

mesame, Tanamedrove safinanso-sakredito tipis da maTi anal ogiuri j gufebis maRal organizebul i struqturebis Seqmna. romelic aseve ar SeiZl eba miSvebul i iyos TviTdinebaze, da saWi-roebis saxel mwifos mxridan zust iniciirebas da regul irebas.

da bol os, gardamaval i periodis amocanaa sabazro ekonomikis ZiriTadi el ementebis formireba, maT Soris safinanso da safondo bazari, Sromisa da dasaqmebis bazris regul ireba. `sabazro ekonomikis infrastruqturebi rogorc erTi monol iTi ver Camoyal ibdebian saxel mwifos aqtiuri maregul irebel i monawil eobis gareSe~.²⁹

sabazro ekonomikis saZirkvel is Seqmnis Semdeg, ar SeiZl eba l aparaki saxel mwifos am sferodan wasvl is Sesaxeb. udavoa, rom mis winaSe ekonomikuri urTierTobaTa damkvidrebul i sistemis regul irebis etapze Cndeba srul iad axal i amocanebi, radgan miRweul is SenarCuneba da ganvitareba ufro met Zal isxmevas moiTxovs vidre axl is Camoyal ibeba~.³⁰

saxel mwifo regul irebis masStabebi, misi konkretul i formebi da meTodebi sxvadasxva qveyanaSi gansxvavdeba. isini gviCve-

²⁸ Парвулеско Ж. - Возвращаясь к великой войне континентов. www.arctogaia.com, 2000.

²⁹ Дугин А. - Теоретические источники нового социализма. www.arctogaia.com, 2000

³⁰ СахваSvil i d - pol itika-ekonomika-pol itika. Jur.. `J.v.- #2. 2001

neben qveynis istorias, tradiciebs, erovnul i kul turis tips, mis geopol itikur mdebareobas, masStabs da sxva mraval faqtors. Cven ver gamoviyenebT mza sqemebs, radgan amocana SemoqmedebiTia, da gaCeni kiTxvebze pasuxebis sagul dagul o moZiebas saWiroebs.

ver gaviziarebT im ekonomistebis mosazrebas, roml ebic abso- l utis doneze adideben bazris rol s da amcireben saxel mwifos SesaZl ebl obebs. amasTanave ar arian koreqtul ni isinic, vinc adideben Tanamedrove saxel mwifos SesaZl ebl obebs da ar cnoben sabazro TviTregul irebis, stimul irebis da a.S. rol s. vfiqrobT ufro marTebul i iqneba movZebnoT am or movl enas Soris zusti urTieTkavSiri e.w. oqros Sual edi da es Sexedul ebebi erTma- neTTan davakavSiroT da gamovyoT dadebiTi mxareebi.

cal ke ganxil vis Tema, saxel mwifos mier gardamaval periodSi ekonomikuri da social uri procesebis marTvis Taname- drove meqanizmebi da struqturebi. tranzitul periodSi, pirvel rigSi, mniSvnel ovania `samoqal aqo sazogadoebis~ institutebis Camoyal ibebis procesis anal izi, social ekonomikuri probl e- mebis gadaWraSi. esenia sxvadasxva tipis SeTanxmebebi, konfere- nciebi, asociaciebi _ magal iTad mrewvel Ta da mewarmeTa gaerTi- anebebi, bankirTa an savaWro-samrewvel o pal atebi, biznesmenTa asociaciebi, roml ebic ar warmoadgenen saxel mwifo aparatis el ementeb, Tumca, verc sabazro struqturebad miviCnevT. ufro zustad Tu vityviT, esenia profesiul i gaerTianebebi; social uri partniorobis mraval ricxovani institutebi; momxmarebel Ta sazogadoebebi; ekologiuri moZraobebi, roml ebic gamodian ekonomikuri da social uri procesebis real ur monawil eebad da regul irebis subieqtebad. rodesac saubarია real ur cxovrebaSi saxel mwifos funqciaTa modifikaciis Sesaxeb, igul isxmeba, saxel mwifo regul irebis funqciis gadacema ara bazris, aramed `samoqal aqo sazogadoebis~ institutebisaTvis. zustad es igul isxmeba, rodesac saubarია Tanamedrove real iebze.

imavdroul ad izrdeba saxel mwifoTaSorisi institutebisa da sxvadasxva tipis safinanso Tu sxva struqturebis mniSvnel oba da

maregul irebel i funqcia, kerZod, transerovnul i korporaciebisa, romel nic bevr SemTxvevaSi ganapirobeben ekonomikuri da social uri urTierTobebis regul irebis aucil ebl obas. amSTanave, arsebul i monacemebiT, msofli io vaWrobis TiTqmis 25%-s warmoadgens transerovnul i korporaciaTa Siga brunvas. aRniSnul i fenomeni safuZvl ian mecnierul kvl evas saWiros.

saxel mwifos roli gardamaval ekonomikaSi, rogorc wesi ukavSirdeba formirebadi bazris arasrul yofil ebebsa da nakl s, romelic man kompensirebadi unda gaxados. bazari arasrul yofil ia. saxel mwifos roli ekonomikaSi nuls gautol deboda im SemTxvevaSi, Tu is iqneboda srul yofil i da rac metad iqneboda is srul yofil i (80, 90, 95%-iT), miT umniSvnel o rols iTamaSebda saxel mwifo ekonomikaSi. anda piriqit, bazari saWiros imisaTvis, rom aanazRauros saxel mwifo regul irebis nakl i da arasrul yofil eba. aseT msjel obaSi, ra Tqma unda aris WeSmaritebis raRac el ementi, Tumca sakmaod saSiSi. faqtia, rom yovel Tvis Cndeba cduneba, moizebnos bazris ufro metad `ideal uri- model i. masTan miaxl oebisas ki, TandaTan Semcirdeba saxel mwifoebrivi Carevis masStabebi, romelic sabol ood nuls gautol deba. aseTi da msgavsi Teriuli bazis radikal uri momxreebi, ukanasknel i instanciis poziciiT acxadeben: `sinamdvileSi, mxol od e.w. Laisser faire-s ekonomikSi, anu saxel mwifos Carevisagan Tavisufal sameurneo urTierTobebSi vl ideba `social uri sabazro ekonomikis-ideal ebi. `amdenad, erTaderTi social uri garantia, romelic sabol oojamSi unda iqnes uzrunvel yofil i saxel mwifoSi, es aris pirovnul i Tavisuflebis da Rirsebis xel Seuxebl oba.³¹

real uri situacia gacilebit rTulia, vidre es erTi SexedviT Cans. arseboben zogierTi garemoebebi da faqtorebi, romlebic gansazRvraven saxel mwifos rols ara ubral od rogorc bazris arasrul yofil ebaTa kompensatorsa, aramed

---

³¹ SeSel iZe p. - 100% kapital izmi - erTaderTi gza wesrigisa da keTil dReobisaken! www.economics.ge 2002

rogorc funqciaTa mqone subieqtisa, romel sac ara Tu ver, aramed ar unda Caenacvl os sxva warmonaqmni, radgan es funqciebi mxol od mis prerogativas miekuTvnebian. es faqti ganpirobepul ia imiT, rom sazogadoeba warmoadgens sakmaod rTul struqturas da ara individebisa Tu sameurneo erTeul ebis el ementebis grovas. Tanamedrove pirobepSi sul ufro metad mimdinareobs individTa da sameurneo erTeul ebis social izacia, isini uerTdebian erTgvar sazogadoebes, kl asebs, fenebs da sxva j gufes, roml ebsac aqvT TaviantI interesebi, mimarTul eba, gegmebi da maTi ganxorciel ebis rogorc survil i, ise material uri resursebic. am interesebis bal ansis uzrunvel yofa Zal zed rTul i amocanaa.

dRes saqarTvel os aRmasrul ebel i xel isufl ebis xel mZRvanel obas al baT kargad aqvs gaazrebul i arsebul i viTareba da is, SeZl ebisdagvarad, eZebS gamosaval s: Seiqmna axal i sagadasaxado kodeqsi, tardeba aRmasrul ebel i xel isufl ebis Zireul i reforma, mkacrdeba administrireba da sxv. savsebiT gasagebia, rom probl emis gadaWris gzebi myari ekonomikuri ganviTarebis Sesabamisi sqemebis SemuSavebasa da ganxorciel ebaSi unda veZeboT. amasTan, mxol od makroekonomikuri RonisZiebani aSkarad arasakmarisia, vinaidan, qveyanas ara aqvs SemuSavebul i da gaTviTcnobierebul i sakuTari ekonomikuri prioritetebi. sadul isxmoa is faqti, rom Zvel i da axal i xel isufl ebis mTavrobebis mier SemuSavebul i makroekonomikuri indikaturi maCvenebl ebi, erTmaneTs emTxveva da mTI iani Siga produqtis daaxl oebiT wl iur 5%-ian zrda iTval iswinebs. es ki real urad imas niSnavs, rom Cven 20 wel iwadSi mivaRwevT, magal iTad, l itvis an l atviis dRevandel ekonomikur dones da 40-50 wel iwadSi gavuTanabrdebiT dRevandel i CexeTis an sl oveniis ekonomikur mdgomareobas. anu qveyana samudamod Camor-Cenazea ganwirul i...

dRevandel dRes mecnierebi sul ufro metad xvdebian, rom arsebobs maRal i erovnul i da erovnul -saxel mwifoebrivi interesebi. isini gamodian ara marto rogorc qveynebs Soris urTierTobaTa obieqti, aramed rogorc TiToeul i qveynis pol i-

tikuri xazis, cxovrebi sa da qcevis ganmapirobebel i motivi. Tu es ase, maSin Cven kodev erTxel unda gaviazroT saxel mwifos arsebobis mizani, sawyisi da Tavad misi buneba, romelic mowodebul ia iyos saerTo erovnul i interesebis garanti da damcveli. `nebismeri korporacia, dawyebul i amerikul iT da damTavrebul i iaponuriT, upirobod asrul ebs erT, yvela danarCenisgan gamorCeul moTxovnas: usadagebs Tavis saqmianobas erovnul interesebs~.<sup>32</sup> I egenda imis Sesaxeb, rom `rac momgebiania `jeneral motorsisaTvis"-is momgebiania amerikis SeerTebul i StatebisTvisac~, sakmaod moZvel da da erT did anaqroinizmad iqca.

amgvarad, saxel mwifos amocanebi dakavSirebul ia ara marto bazris funqcionirebisaTvis pirobebis SeqmnasTan, aramed isini ganapirobeben sazogadoebrivi interesebis Sesrul ebisaTvis mis ufl ebaTa aRiarebas, rogorc Siga aseve sagareo politikis gaterebisas erovnul interesTa da social uri stabilurobisis dacvas. Tu Cven daveTanxmebodiT aseTi logikis siswores da avmaRI debodiT saqarTvel os umaRI es erovnul -saxel mwifoebrivi interesebis prioritetTa gagebamde, maSin Cven SevaCerebdiT barikadebis Senebasa da sazogadoebis dayofas erTmaneTs Soris meomar daj gufebebad. xolo qveynis ganvitarebis strategiul i xazis gamomuSavebisas SesaZl ebel i iqneboda dayrdnoba maszed rac Cven gvaerTianebs.

erTi sakamaTo sakiTxic _ saxel mwifo sakuTrebis, misi SesaZl ebl obebisadmi damokidebul ebaa. arsebobs mtkiceba misi Titqosda dabal i efeqturobis Sesaxeb. esec ganekutvneba sakmaod gavrcel ebul i legendebis ricxvs. aseve legendas warmoadgenda mtkiceba, rom saxel mwifo sakuTrebas gaaCnia absoluturi aRmatebul oba da ul evi upiratesobebi. amastanave, saubarია არა totalitarul sistemaze, aramed, Tanamedrove, Sereuli, mraval dargobrivi ekonomikis CarCoebSi Casmul saxel mwifo sakuTrebase.

saWiroa aRiniSnos, rom dResdReisobiT arsebobs saxel mwifo da kerZo sakuTrebis dayofis arakoreqtul oba da sinamdviil esTan

---

³² Брук А. - Экономический национализм Фридриха Листа. www.nationalism.org, 2002.

Seusabamoba. sayovel Taod aRiarebul ia, rom arsebobs municipa-
pal uri sakuTreba, romelic ar wadmoadgens arcsaxel mwifo da
arc kerZo kuTvnil ebas. aseTive bunebisaa kooperatiuli, aseve
sazogadoebrivi organizaciebis, magal iTad saekl esio sakuTreba.
is kanonis Zal iT gamoyofil ia saxel mwifosagan, magram SeiZl eba
Tu ara mis sakuTrebas ewodos kerZo?!

gardamaval periodSi yal ibdeba sruliad axali, aratradi-
ciuli struqturebi. `yvel aze msxvil dasavlur mesakuTreebs
wadmoadgenen sapensio da sadazRveo fondebi. ra Tqma unda, piro-
vnebis dazRvevis pol isi, misi kerZo sakuTrebaa. magram, aq sauba-
ria sadazRveo kompaniis sakuTrebase, romel sac brunvasi gaacnia
aTobit miliardi. aseTi kompania arasaxel mwi-foebrivia, magram
aseve ar SeiZl eba ewodos kerZoc. amitomac saxel mwifo da kerZo
sakuTrebis aseTi dapirispireba sakmaod saeWwod gamoiyureba.³³

rac Seexeba saxel mwifo sakuTrebas, masSi ganarCeven ortips.
komerciul seqtori: magal iTad, saaqcio sazogadoeba, romlis
kapital brunvasi sakontrol o paketiT monawilebs saxel mwifo.

saxel mwifo sakuTrebis arakomerciul seqtors, esenia:
infrastruqturis, energosistemis, satransporto sistemis, komuni-
kaciis sxvadasxva struqturebi, aseve, aeroportebi, saaviacio
kompaniebi; ganaTlebis, erovnuli kulturis sferoSi - Zegl ebi,
sacavebi, erovnuli muzeumebi, bibliotekebi da a. S. saxel mwifo
sakuTreba. aRniSnul seqtorSi efeqturoba rentabelurobidan
gamomdinare, kerZosTan Sedarebit dabal ia. msgavs obieqtebs ar
moaqvt didi mogeba, Tanc maTi kapital ukugebis vadebic xangZ-
livia. kerZo mesakuTreebisatvis aramomgebiania maTSi kapital -
dabandeba, amitom isini saxel mwifos gadaecema. magram aseTi
sakuTreba arafeqturia araitom, rom saxel mwifos kuTvni-
lebaa, aramed piriqit, is saxel mwifos ekuTvnis imitom, rom
arafeqturia da mas gadaeca mnisvnelovani saxel mwifoebrivi
funqciebis Sesruli ebisatvis. rac Seexeba sakiTxebs misi komerci-

---

³³ Ламперт Х. - Социальная рыночная экономика. Германский путь. Изд. Дело, С-П. 1994. С.33

ul i kuTxiT efeqturobaze, is iSI eba, ganaTI ebis sferoSi ufaso momsaxurebis uzrunvel yofis, kadrebis kval ifikaciis amaRI ebis, satransporto gadazidvebze da el eqtroenergiaze dabal i tarifebis, samamul o kompaniebis konkurentunarianobis amaRI ebis gziT.

dRevandel i mdgomareobis gasagebad, umj obesia aTwl eul obiT gamocdil Teoriebze dayrdnoba, romel ebic aRiareben sakuTrebis formaTa mraVal ferovnebasa da maT mier TavianTi racional uri adgil is povnis SesaZI ebl obas.

saxel mwifo sakuTrebis masStabebi da misi gamoyenebis sferoebi mniSvnel ovnad gansxvavdeba sxvadasxva qveyanaSi. mag. did britaneTTan da germaniasTan SedarebiT, misi wil i arsebiTad maRal ia safrangeTsa da ital iaSi. xol o a.S.S.-Si saxel mwifos ara Statebis, aramed federal ur sakuTrebas akuTvneben.

saxel mwifo regul irebis mimarTul ebebis gansazRvrisas, Cven unda gvesmodes, rom saubarია gardamaval mdgomareobaSi myof ekonomikaze, romel ic aRmoCnda aratradiციul i xasiaTis mqone gaxangZI ivebul krizisSi. is ekonomikaSi dakavSirebul ia siRrmiseul i reproduqციul i kavSirebis gawyvetasTan, ekonomikur structurebSi warmoebis vardnis ngrevaSi gadazrdasTan, gasaRebis bazrebis dakargvasTan, rac uSI is warmoebis zrdis ganaxl ebas. Tu xval vawarmoebT mets, sakiTxavia vistvis? `bazari dakavebul ia. igi, iseve rogorc buneba ar iTmens sicariel es.³⁴

j er kidev srul ad ar aris Sefasebul i ekonomikis vardnasTan dakavSirebul i movl enaTa masStabebi. ar SeiZI eba cal -cal ke ganvixil oT gadauxdel oba, barterul i gacvl a, gadasaxadebis amoRebus dabal i done, xel fasebis gacemis dagvianeba. isini ganpiro-bebul ia sakmaod fundamenturi mizezebiT, kerZod, ekonomikur sistemaSi saerTo wonasworobis darRveviT. dRevandel dReze saxel mwifo did miRwevad asaxel ebs infl aciiis tempis daqveiTebas. magram dabal i infl acia gadasul i Ria formidan dafarul Si da garegani keTil dReoba, romel ic Cans samomxma-

---

³⁴ Лившиц С.К. - Государство в рыночной экономике. жур. Р. 1992, N1, 1С.19

rebl o bazarze, srul ad kompensirebul ia xel fasebis da pensiaTa simciriTa da gacemis dagvianebiT. 2000 wl is dasawyisisaTvis xel fasebis gacemis j amuri daval ianeba TiTqmis 250 mil ion. I ars udrida, pensiebis - 100 mil ion. I ars. daval ianebis srul i dafarvis SemTxvevaSi daaxl oebiT 80% gadava saqonl isa da momsaxurebis gadaxdaze. mTI iani daval ianebis erTdroul ma Caqrobam Tu gadaxdam SeiZl eba gamoiwvios ara marto infl acia, aramed, „gadatelos“ samamul o bazari.

ekonomikuri politika koreqcias saWiroebs, magram SeuZl ebel ia am probl emis gadawyveta mxol od monetarul i meTodebiT. aucil ebel ia ara marto moTxovnis stimuli reba, aramed, miwodebis mocul obis gazrda, savaWro resursebis dagroveba. es aseve ganekutvneba saxel mwifos funqciaTa ricxvs. saWiroa gamocoxl des samamul o warmoeba, Seivsos vaWrobis maragi msubuqi mrewvel obis produqci iT, kvebis produqtebiT. Tanac cnobil ia Tur omel i saqonel is j gufebzea meti moTxovnil eba igive pensionerebis mxridan da raze iqneba daxarj ul i pensiebi. saintereso, rogor unda ganxorciel des es saxel mwifo regul irebis gareSe? xel fasebis da pensiaTa gauceml oba, yovel SemTxvevaSi, sabiujeto moval eobebis mxriv, `saxel mwifos mier mosaxl eobisagan aRebul iZul ebiT uprocento sesxs warmoadgens, romel ic unda gaformdes, rogorc saxel mwifo val i Sesabamisi momsaxurebiT. `saWiroa vecadoT am probl emis gadawyveta saxel mwifos xel Si arsebul i berketebis meSveobiT, da ara saeWvo TeoriebiT.³⁵

rac Seexeba saxel mwifos zogad daval ianebas, mdgomareoba aq sakmaod saxifaTod gamoiyureba. erTobl iobaSi sagareo da Siga val is sidide miuaxl ovdeba kritikul niSnul s eep-s 60%. mas Cveul ebriv qveynis bankrotad gamocxadeba mosdevs. Zal zed mniSvnel ovania ar gadavcdeT am zRvars. aucil ebel ia raime gadawyvetil ebis moZebna, kerZod, val ebis restruqturizaciis

---

³⁵ Брук А. - Германия между Европой и Западом. www.nationalism.org, 1934. С.48

ganxorciel eba, rac mTavaria ekonomikuri zrdis uzrunvel yofa, radgan eep-s gazrdil i mocul obisas mcirdeba daval ianebis wil i.

imisaTvis, rom visaubroT saxel mwifos mier ekonomikis regul irebaze, aucil ebel ia gl obal uri probl emis gadaWra, sasi-cocxl o mniSvnel oba aqvs uzrunvel vyoT xel isufli ebis unari gamoimuSaos da sicocxl eSi gaataros damoukidebel i Siga da sagareo ekonomikuri pol itika, romel ic gamomdinareobs umaRI esi erovnul i interesebidan da erovnul i resursebis kontrol zea dafuZnebul i. sxva SemTxvevaSi saxel mwifo regul irebaze l aparaks azri ar aqvs. mdgomareobas ufro metad arTul eben rogorc sagareo iseve Siga zegavl enisagan naxebradavtonomiurad arsebul i j gufuri, kl anuri Zal ebi, romel nic cdil oben garkveul i pol itikis gatarebas romel ic erovnul interesebs ar emTxveva.

Semdegi nabij i unda iyos, xel isufli ebas da xal xs Soris social uri kontraqtis aRdgena. nebismier demokratiul sazoga-doebaSi da maT Soris Cvens qveyanaSic, konstituciaze dayrd-nobiT, Zal aufl ebis da kanonis umaRI es suverens warmoadgens xal xi. is xel isufli ebasTan debs ara yovel Tvis iuridiul ad gaformebul social ur kontraqts, gadascems ra mas Tavis bunebriv ufl ebebs garkveul i pirobebis, garantiebis, dapirebebis da gamocxadebul i miznebis gaTval iswinebiT. xol o, es ukana-sknel i, rogorc yovel i krediti, ar SeiZl eba iyos uvado da moiTxovs masTan gaCenil i val debul ebebis Sesabamis Sesrul ebas.

momdevno etapia - axal i saxel mwifoebri vi urTierTobebis Camoyal ibeba. es procesi xangZl ivi da rTul ia. magram mxol od am gziT Cven SeviZenT namdvil qarTul saxel mwifoebriobas da ekonomikuri regul irebis efeqturi pol itikis gatarebis SesaZl e-bl obas. aucil ebel ia yvel a social ur-ekonomikuri procesebis mtkice sakanonmdebl o regul ireba, urTierTsemavsebel i, da ara erTmaneTis sawinaaRmdago kanonebis mTel i sistemis formireba, roml ebic warmoadgenen saxel mwifo ekonomikuri regul irebis Tavisebur `TamaSis wesebs-.

saxel mwifo regul irebis central uri sakiTxia - qveyanaSi social ur-ekonomikuri gardaqmnebis strategiaTa SemuSavebis probl ema, sabol oo miznebis, prioritetebis da etapebis zusti gansazRvriT. saWiroa gadavl axoT primitiul i warmodgena social ur danaxarj ebze, TiTqosda igi iZul ebiT daqviTvis is saSual ebebia, roml ebic SesaZl ebel ia mivmarToT warmoebis ganviTarebis da misi efeqturobis amaRl ebisTvis. es aris social uri sferos dafinansebis negatiuri principis recidivi.

social ur sferoSi Senatanebisadmi Tanamedrove midgoma iqidan gamomdinareobs, rom, adamanSi da mis kapital Si investiciebi metad efeqturia, rom adamaniseul i potencial is xarisxi warmoadgens ekonomikuri progresisa da qveynis social ur-ekonomikuri ganviTarebis donis umTavres faqtors. Tu davaj-gufebT qveynebs ekonomikuri ganviTarebis donis mixedviT, maSin isini ganl agdebian adamaniseul i potencial is xarisxTan pirdapir damokidebul ebaSi. Tanac samecniero-teqnikuri prog-resis tempebi, Sromis, warmoebis kul turisa da organizaciis done arian misgan warmoebul ebi. strategiul aspektSi adamanSi investirebas yvel aze maRal i ukugeba gaaCnia. magram mokl evadian perspeqtivaSi isini SesaZl oa araefeqturad Candes. msgavsi cru warmodgenebi Cndeba, rodesac taqtika strategiaze maRl a dgas da Cveul i azrovnebis horizonti SezRudul ia.

saxel mwifos mier social ur funqciaTa Sesrul ebis dayvana saSual ebaTa gacemasTan mcdaria. Tu amerikis mTavroba iRebs gadawyvetil ebas Sromis minimal uri saaTobrivi anazRaurebis Sesaxeb, amiT is ar arigebs ful s biuj etidan. is wl obiT emzadeba aseTi gadawyvetil ebis misaRebad, acnobierebs ra, rom saWiro iqneba mocemul i normis Sesrul eba. es aseve mZime tvirtia mewarmesaTvis. magram xel fasis aseTi gazrda ar warmoadgens saxsrebis `darigebas~.

amasTan dakavSirebiT SevCerdeT e. w. `social ur reformebze- da kerZod sacxovrebel -komunal ur sferoze. Cveni mTavroba wl ebis manZil ze muSaobda miTiur cifrebTan - xan 100 mil oni

lari, xanac 200 milioni lari. roml ebiC TiTqosda (milioni samuSao adgil is msgavsad) SeiZl eba ekonomiiT miviRoT. romel i gziT? ara biuj etidan, magram mosaxl eobisagan?!. aseTi gaangariSebebi qviSaze naSeneb koSks hgavs. igive 100 milioni laris mogrovebas SeiZl eba mohyves regionevidan transferebis Semcireba, Sedegad, aseT Tanxas saxel mwifo mainc ver moagrovebs. Tu vinme fiqrobs, rom sarkinigo transportze tarifebis gazrda, magal iTad sammagad, samjer met Semosavals moutans, is scdeba. ubral od naklebi xalxi imgzavrebs, xolo fulis nawili gamcil ebl ebs ergebaT (es sistema dResac warmatebiT muSaobs).

dauSvebelia sacxovrebel-komunalur sferoSi reformebis ganxorciel eba sawyisi problemis - Semosavl ebisa da Sromis anazRaurebis reformis winaswari gadawyvetis garese. es gvemureba ara mxolod socialuri konfliktebiT, aramed qveynis safinanso mdgomareobis Semdgomi gauaresebiT. aucil ebelia Sromis anazRaurebis donis Sesaferebis simarlemde gazrda da ukve amis safuzvelze gavataroT reformebi sacxovrebel-komunalur sferoSi. saxel mwifos mxvili gadamxdel ebisagan gadasaxadebis akrefis uunarobis tvirti ar unda gadaitanos xal xze.

dRevandel gardamaval periodze saqartvelos universitetebis mecnierebma moamzades konkretuli winadadebebi 2002-2005 wl ebSi qveynis socialur-ekonomikuri ganvitarebis Semusavebis CarCoebSi.³⁶ programa or Ziritad etapadaa dayofil i da Seqmnil i mdgomareobidan gamosvlis dasabuTebul Sesazlebl obებს Seicavs, aseve amisaTvis aucil ebeli gzebis, maT Soris, moTxovnis gamococxl eba, safinanso-fuladi nakadis kontrol i, aqtiuri samrewvelo politikis gatarebisas erovnuli prioritetebis zusti gansazRvra, fasebis da maT ricxvSi monopoliaTa regul ireba. samwuxarod es programa uyuradRebod darCa.

dResdReisobit qveynis krizisuli mdgomareobidan gamosavanad saqartvelostvis sagangebo da amastan erTad strategiuli

---

³⁶ Tval Wrelize a.; kervaliSvili p.; gegia d.; esakias.; sanaZe s. - saqartvelos ekonomikuri ganvitarebis prioritetebi. analizi da uaxloesi perspektiva. gamocemloba sani, Tbilisi 2002.

midgoma aucil ebel i. saubaria, upirvel es yovl isa, mmarTvel subieqtTa ekonomikis pirvel adi rgol is reorga-nizaciaze da meore, aRmasrul ebel i xel isuflebis organoTa maregul irebel i da makontrol ebel i funqciebis radikal ur gaZlierebaze, mmarTvel obiTi impul sebis daubrkol ebel gasvl aze da mmarTvel obis mTel vertikal ze saimedo ukukavSirze.

gasul i xuTi-eqvisi wl is erT-erTi yvel aze dramatul i da ZviradRirebul i gakveTili imaSi mdgomareobs, rom arc aRmasrul ebel ma xel isuflebam da arc sakanonmdebl o organoebma ar SeimuSaves sabazro meqanizmsa da gardamaval i periodis Taviseburebebis adekvaturi mmarTvel obis sistemis Seqmnis koncepcia. ar aris pasuxi kiTxvaze: rogor gamovideT organizacul i krizisidan? amasTanave sabazro ekonomikisaken gadasvl is gegmebSi, roml ebic bol o wl ebSi wamoyenebul i iyo yvel a mimarTul ebaTa warmomadgenlebis mier (memarj vene, memarcxene, centri), Crdil Si rCeboda reformaTa gatarebis efeqturobis ZiriTadi pirobebi - absoluturad yvel a rgol ze, ekonomikis marTvis sistema, sameurneo marTvis organizeba, gamokveTili institucional uri struqturis Camoyal ibeba. rTul i obieqturi procesebis gagebis primitivizmamde gamartivebam, praqtikul ad drekadi da normatiul i regul ireba saxel daxel o saSual ebebiT e.w. „xanZris Caqrobis“ impul suri zomebiT Secval a.

Camotvili i mizezebis gamo krizisma sayovel Tao xasiaTi Seizina, igi Seexo mmarTvel obiTi vertikal s, horizontal ur kavSirebsa da informaciul safuZlebs. igi TandaTan adamanur urTierTobaTa krizisad gadaiqca. aman, total urad daarRvia stimul irebis, pasuxismgebl obis da disciplinis, miRebul i gadawyvetilebebis zusti Sesrulebis, mkacri kontrol isa da sanqciebis, korporaciul i eTikisa da Rirsebis principebi.

ekonomikis momcvel mmarTvel obis krizisis yvel aze metad Tval saCino gamovl inebes miekuTvneba:

a) saxel mwifo struqturabis ekonomikuri da administraciul i berketebis mTel i sistemis mizanmimarTul i da dausabu-

Tebel i ugul vebel yofa; b) ufl ebaTa da pasuxismgebl obis Tana- bari dayofis ararseboba rogorc xel isufli ebis vertikal is, aseve xel isufli ebase da meurneobis subieqtTa Soris; Tanbar- zomierad araris dayofil i mesakuTreTa da mmarTvel Ta ufl ebebi da pasuxismgebl oba; g) SeTanxmebaTa urTierTobebis ufl ebrivi dacvis deficiiti; d) korporaciul i tipis sawarmoo da sammar- Tvel o struqturaTa ngreva, roml ebic warmoadgenen samrewvel o potencial is safuZvel s; e) msxvil i da saSual o kompaniebis cal keul nawil ebad daSl is tendencia; v) menejmentis sagrZno- bl ad dabal i done saxel mwifo sawarmoebSi, gansakuTrebiT ki sameurneo saqmianobis warmoebis unitarul i tipis struqturbSi; z) maRal kval ificiuri axal i Tobis TanamSroml ebis xel mZRvanel Tanamdebobebze dawinaurebis Camoyal ibebl i sistemis ararseboba.

central izebul i sistema ase iol ad, erTi xel is dakvriT ar daiSl eboda. faqtia, rom saxel mwifo seqtori yvel aze nakl ebad marTvad sferod iqca. arc Tu iSviaTad, saxel mwifo qonebis sameurneo marTvaSi Carevam praqtikul ad ar gaamarTI a (saaqcio sazogadoebSi aqciebis garkveul i paketiT aRWurvil i saxel m- wifos warmomadgenl ebis instituti). saxel mwifom sakuTari qone- bis marTvis dasabuTebul i strategia ver SimuSava, igi ver gaxda e.w. `strategiul i mesakuTre-.

saxel mwifom uzarmazari maStabebiT da Tanac gaumarTI ebl ad moicil a mistvis aradamaxasiaTebel i sameurneo funqciebi, magram, amastan erTad, Seasusta mis sakuTrebaSi darCenil i sawarmoebis marTvadoba. amis mizezi ZiriTadad institucional uria da dakav- Sirebul ia iseT mniSvnel ovan sakiTxebTan, rogoricaa: 1. produ- qciis moTxovna-miwodebis sistemis dezorganizacia, saxel mwifo SekveTebisa da kontraqtebis sistemis Camoyal ibebis dagvianeba; 2. saxel mwifo sawarmoebis marTvisaTvis garkveul i moTxovnebisTvis normatiul i bazis ararseboba; 3. unitarul i sawarmoebisaTvis sadamfuZnebl o sabuTebSi dargobrivi da regionul i Tavisebu- rebibis, aseve qveynis ekonomikuri usafRTxoebis moTxovnebis gauTval iswinebl oba; 4. saaqcio sazogadoebebebisatvis (saxel mwi-

fos monawil eobiT) mogebis ganawil ebasTan dakavSirebul i procesebis regul irebisa da investiciebisTvis aucil ebel i saxel mwifo garantiebiT uzrunvel yofisaTvis aucil ebel i samarTI ebl ivi bazis ararseboba; 5. saxel mwifos qonebis gankargvis funqciebis saxel mwifos sxvadasxva aRmasrul ebel struqturebs Soris gadanawil eba; 6. saxel wifo aqciebis paketis marTvel Tamomzadebis erTiani sistemis ararseboba.

saxel mwifo mewarmeobis sistemis Camoyal ibeba gardamaval i periodis erT-erTi moTxovnaa. es ioli saqme rodia, magram igi gadaudebel da sapsuxismgebl o gadawyvetas moiTxovs. mniSvnelovania aseve im samarTI ebrivi normebs Seqmna, romelic saxel mwifo sawarmoebis marTvis administraciul sa da ekonomikuri metodebs racional urad Seuxamebs erTmaneTs.

Tumca yvel aferi es garegnul i pirobaa meurneobis subieqtebTan mimarTebaSi, romlebic rogorc saxel mwifoebrivi, aseve, imarTveba saaqcio sazogadoebaSi saxel mwifo warmomadgenlis monawil eobiT. aq, vl indeba cudad dayenebul i, uwesrigo, dabal efeqturi marTvis sistemis yvel a negatiuri Sedegi.

upirvel es yovl isa, sakuTrebis formis cvlilebas, Tan ar sdevda meurneobis axal i subieqtebis efeqturi marTvis formebsa da metodebis gamoyeneba.

meore, grZel deba da Zlierdeba kidec sawarmoTa organizaciul i da safinanso deformaciis procesi. saqarTvel os ekonomikis ganvitarebis saministros monacemebiT, 1997 wels wamgebiani sawarmoebis wili mrewvel obaSi gaizarda 35%-dan 43%-de. danakargis saerto Tanxam mrewvel obaSi, mSenebl obasa da transportze Seadgina 79,7 milioni lari. da 1995-96 wels ebTan SedarebiT 3,6-jer gaizarda.

mesame, sameurneo subieqtebTan urTierTobisas saxel mwifo xvdeba e.w. „jadosnur wreSi“. tardeba kursi, romlis mixedviT saxel mwifo Tanadgomas uwevs mxolod reformirebul sawarmoebis. magram ekonomikuri vardnis pirobebsi, gadauxdelobis krizisisas,

moqmedi sagadasaxado sistemis arsebobisas mcire gamonakl isebis garda, praqtikul ad SeuZl ebel ia, sawarmoTa reformireba.

dawyebul i saqmis warmateba moiTxovs saaqcio sazogadoebebis marTvaSi saxel mwifos, rogorc mesakuTris rol is arsebiT amaRI ebas. kerZod, aqcionerTa krebaze aqciebis saxel mwifo pake-tiT xmis micemas unda axorciel ebdes saxel mwifos warmoma-dgenel i da ara aRmasrul ebel i organos xel mZRvanel i, genera-l uri direqtori da a.S. cal keul SemTxvevebSi, rodesac saxel mwifo sakuTrebaSi Cadebul aqciebi gadaecema ndobiT marTvaSi an giraoSi, dasaSvebia, rom aqciaTa saxel mwifo paketiT xmas aZl evs ufl ebamosil i sawarmos struqturebi.

mniSvnel ovania pirobis dacva, roml is mixedviTac aqcio-nerTa krebasa da direqtorTa sabWoze saxel mwifos interesebis warmomadgenel i saxel mwifo moxel eebi, sxvadasxva pirebs warmoadgenen. gamonakl isi dasaSvebia, magal iTad, sxvadasxva uwyebebis TanamSroml ebisagan kol eqtiuri aqcioneris daniSvnisas. `mizanSewonil ia qveynis ekonomikisaTvis mniSvnel ovan msxvil saaqcio sazogadoebebSi, romel Ta kapital Si saxel mwifos wil i 25%-s aRemateba, Setanil iqnes general uri direqtorebis da direqtorTa sabWos Tavj domaris damtkicebis praqtika.³⁷

aucil ebel ia saaqcio sazogadoebaTa marTvis aparatis struqturebi moviyvanoT sabazro pirobebTan SesabamisobaSi. gansakuTrebul mniSvnel obas iZens qveganyofil ebebi, roml ebic pasuxismgebel ni arian bazarze qcevis strategiis SemuSavebaze, finansebis marTvaze, marketingsa da kadrebTan muSaobaze.

sagarTvel os ekonomikaSi mcire warmoeba sul ufro da ufro ikavebs Tavis adgil s. Tumca qveyanaSi sadac zRvrul ad maRal ia warmoebis koncentracia, sadac samrewvel o potencial is TiTqmis 70%-i Tavmoyril ia erT qal aqSi, mxol od mcire bizness ar Zal uZs uzrunvel yos sawarmoo seqtoris yvel a segmentSi swrafi cvl il ebebi. msxvil i sawarmoebis restruqturizaciis urTul esi

---

³⁷ Гайдар Е. - Экономика переходного периода. www.gaidar.org 2004 С.5

amocanis gadawyvetisas aucil ebel ia primitivizmsa da gaubra-
l obaze uaris Tqma.

`msofl io gamocdil eba gviCvenebs, rom koncernebs,
hol dingebbs, kongl omeratebsa da konsorciumebs, safinanso-
sawarmoo j gufebbs, roml ebic moicaven samrewvel o sawarmoebs,
kvl eviT organizaciebs, savaWro firmebsa da bankebs, aseve
asociaciuri tipis mraval struqturerebs, dafuznebul s Siga
mol aparakebul urTierTobebze, SeiZl eba wamyvani industriul i
qveynebis da mTI ianobaSi msofl io meurneobis ekonomikis Tavi-
eburi ConCxi ewodos.³⁸

saqarTvel oSi aseTi struqturerebi j er ar gaxda gafarTo-
ebul i warmoebis safuzvel i. Tumca bol o periodSi mkveTrad gai-
zarda sawarmota safinanso-samrewvel o j gufebSi Sevl is mo-
tivacia. maTi monawil eebis seriozul i miznebi dakavSirebul ia
sawarmoebsa da safinanso-sakredito dawesebul ebebze saaqcio
kontrol is uzrunvel yofasTan, momgebiani teqnol ogiuri da
sameurneo kavSirebis damyarebis interesebSi. bevrs izidavs
prioritetul i saxel mwifo da regionul i programebis erTobl ivi
rel izebis perspeqtiva, aucil ebel i saxel mwifo mxardaWeris,
sabrnavi saSual eebis Sevsebis da warmoebis teqnikiuri gada-
iaraRebis miReba, grZel vadiani da perspeqtul i sainvesticio
proeqtebis aTviseba.

meurneobis cal keul i subieqtibus (roml ebic Sedian an ar
Sedian korporaciebSi) saqmianobis efeqturi marTvis msofl io da
samamul o gamocdil eba, maT saqmianobis korporatiul sammar-
Tvel o struqturerebTan TanamSrol obaSi awrTobs, xol o saxel -
mwifo an municipal uri sawarmoebTan mimarTebsaSi – ekonomikis
regul irebis saxel mwifo organoebze gadatanis obieqtur aucil e-
bl obaze metyvel ebs. maTi muSaobis mimarTul ebebSi mniSvnel ovani

---

³⁸ Гелб А., Грей Ч. - Экономические преобразования в странах Центральной и Восточной Европы: Проблемы, тенденции, перспективы. Москва. 1995 С.13

rol i ekuTvnis sameurneo strategiis damoukidebel SemuSavebas, Sidasafirmo marTvis funqsiebis ganxorciel ebas.

safinanso-samrewvel o j gufebis Seqmnas saqarTvel oSi ramodenime faqtori ayovnebs. samwuxarod maTi „zrdis“ aranairi stimuli Tu piroba ar arsebobs, saxel mwifo ar Rebul obs mizanimarTul maregul irebel zonebs, arc saxel mwifo SekveTebis sistemis, arc perspeqtiul i sawarmoebis ganviTarebis programebis daxmarebiT da arc importis SezRudvis gziT. Tanac saxel mwifo mrewvel obis privatizaciam warsul Si erTiani teqnologiuri kompleqsebis calkeul rgol ebad daSi amde migviyvana. 1995-98 wl ebSi miRebul biujetSi sityvac ara aris warmoTqmuli safinanso-samrewvel o j gufebze, aseve araferia maTze naTqvami saqarTvel osxel isuflebis ekonomikis ganviTarebis 1997-2000 wl ebisaTvis arsebul programebSi da sagadasaxado kodeqsis proeqtSi. dRes dasavlur gamocdil ebaze dayrdnoba da sawarmoTa, samrewvel o, samecniero-samrewvel o, safinanso-samrewvel o j gufebSi bunebrivi gaertianeba praqtikul ad SeuZl ebel ia. arc `aSS-Si da arc iaponiaSi aTweul obiT ar arsebobda meurneobis centralizebul i gegmiuri sistema. am qveynebs ar awevs zurgze konversiis mZime tvirti. da ar daungrevia Tavisi samewarneo da samecnieroteqnikiuri potenciali, rogorc es moxda saqarTvel oSi bol oxuT-aT wel iwadSi.³⁹ arc erTma ganviTarebul ma qveyanam ar Caayena Tavisi mrewvel oba saqmiani aqtivobis fsevdonormaluri metodebis gamoyenebis izulebiT pirobebSi _ barteruli operaciebi, arakanonieri eqsporti, gamouyenebeli sakuTrebis gayidva da ijariT micema, araprofiluri saqmianobis ganxorciel eba, sakuTebis mravaljeradi gadakeTeba, importis apoTeozi da sxv.

saqarTvel os ekonomikaSi integrirebuli kompaniebis ganviTarebasTan erTad, saWiroa miRebul iqnes kanoni hol dingebsa da hol dinguri kompaniebis Sesaxeb. es nabiji aucil ebel ia, radganac mocemul institutTa organizaciul -mmarTvel obiti struktura ar aris mocemuli safinanso-samrewvel o j gufebis Sesaxem arsebul

---

³⁹ teraSvili n. - kapitalis gaqceva. Jur. makro-mikro ekonomika. # 2, 1999

kanonSi, xol o saaqcionero sazogadoebebis Sesaxeb kanoni ki didi xnis manZil ze saerTod gzas uvl ida gagebas „hol dingi“ da „hol dinguri kompania“. dasazustebel iaqciaTa saxel mwifo pake-tis cneba da zustad unda dadgindes misi odenoba sxvadasxva tipis sawarmosaTvis. magal iTad, antikartel uri kanonmdebl obis safuZvel ze, aSS-sa da kanadaSi firma gayidul ad iTvl eba, Tu ki gaiyida misi aqciebis 20% - am paketze meti aqciebis fl obis ufl eba aravis ara aqvs. saqarTvel oSi ki mmarTvel obis gansaxo-rciel ebl ad aqciaTa 50% pl us erTi aqciaa aWiro.

tranzitul i ekonomikis qveynebSi arsebobs hol dinguri str-
uqturebis minimum sami tipi: integrirebul i samrewvel o kompa-
niebi; kongl omeratebi; sabanko hol dingebi. `maTi Tavisebureba
imaSi mdgomareobs, rom maTSi imyofeba saxel mwifo kapital i.
dargebSi, roml ebic bunebriv monopol istebs warmoadgenen,
msgavsi kontrol i amarTI ebs. praqtikul ad yvel a ganviTarebul
qveyanaSi saxel mwufo aregul irebs an adgens el eqtroenergiaze
tarifebs. garda amisa, is iRebs gadawyvetil ebas bunebrivi
monopol iebs nacional izaciis an privatizaciis, gazrdis an
Serwymis Sesaxeb. amitomac saaqcionero kontrol i am dargebze
obieqturadaa ganpirobepul i.⁴⁰

saxel mwifo kontrol is aRdgena zogierT dargebze rCeba
qaosis da umarTaobis Tavidan acil ebis erTaderT saSual ebad.
aseTi situacia Seiqmna sasargebl o wiaRiseul is mopovebiT-
mrewvel obaSi, romel Sic privatizaciis Semdeg aqciaTa msxvil i
paketebi aRmoCnda erTobl ivi sawarmos xel ebSi, romel ic
awarmoebda ukanono garigebebs. amitomaa mniSvnel ovani ama Tu im
zomiT saxel mwifos kontrol is aRdgena am dargze.

hol dinguri kompaniebis funcionirebam SeiZl eba moitanos
maqsimal uri ukugeba: warmoebis maRal i koncentraciis mqone
mrewvel obis dargebSi (mag. Savi da feradi metal urgia); dargebSi
roml ebic warmoadgenen bunebriv monopol iebs; dargebSi sadac

---

⁴⁰ Гелб А., Грей Ч. - Экономические преобразования в странах Центральной и Восточной Европы: Проблемы, тенденции, перспективы. Москва. 1995 С.14

xdeba sawarmoTa kongl omeraciul i integracia, gaerTianebul s saerTo teqno logiuri jaWviT (mag. navTobis mopoveba da gadamuSaveba, qimiuri mrewel oba); sawarmoebis aqciaTa sakontrol o paketis kriminal uri komerciul i struqturebis mier SeZenis Tavidan acil eba (amisaTvis saWiroa aqciaTa sakontrol o paketis gadacema saxel mwifo hol dinguri kompaniebisaTvis).

ekonomikis saxel mwifo marTvis aqtual ur amocanaTa ganxil visas ar SeiZl eba ar SevexoT iseT mniSvel ovan da perspeqtul mimarTul ebas rogoricaa sainformacio teqno logiebis, kompiuterul qsel ebis, tel ekomunikaciaTa masStabebis gafarToeba da maTi rol is amaRl eba. `dRes msofli o kompiuterul parkSi xvedriti wonis mixedvit saqarTvel os erT-erTi ukanasknel i adgil i ukavia, CvenSi 80-jer nakl ebi kompiuteria avstriasTan, hol andiasTan Sedarebit. Cveni qveyana erT-erT bol o adgil zea erT sul mosaxl eze kompiuterTa raodenobis mixedvit, dRes saqarTvel oSi daaxl oebiT 1000 kacze 9-10 kompiuteri modis. amastanave j er Seqmnis procesSia Siga erovnul i kompiuterul i qsel i (e.w. intraneti).⁴¹

saqarTvel os sawarmoTa brZol am arsebobisaTvis, gardamaval i periodis sirTul eebma meore pl anze gadawies mmartvel obaSi efeqturi komunikaciebis Seqmna. amastanave SeiZl eba iTqvas, rom Rma ekonomikuri reformebi da institucional uri cvl il ebebi saWiroeben farTo masStabebSi gl obal uri kompiuterul i qsel ebis gamoyenebas. sainformacio uzrunvel yofis sistemis dabal ma teqnikurma donem wamowia kavSirisa da tel ekomunikaciis saSual ebebis modernizaciis da ekonomikis kompiuterul i mowyobil obiT uzrunvel yofis sakiTxi. saWiroa SemuSavdes sakanonmdebl o baza, stimul ebis, garantiebis, real uri ekonomikuri dainteresebul obisa da iuridiul i pasuxismgebl obis myari sistema am amocanaTa gadawyvetisaTvis.

saxel mwifos saxel isufli ebo-administraciul i da ekonomikuri funqciebis sfero exeba aTobiT da aseul obiT milioni

---

⁴¹ CaxvaSvil i d. - saqarTvel o da intranetis sivrce. www.darbazi.ge. 2002.

adamianis interesebs. ganvitarebul i qveynebis gamocdil ebis mraval mxrivi samecniero kvl evebis safuzvel ze martvis sferosi gamomuSavda ekonomikuri ganvitarebis rgol ebis regul irebisa da martvis urTierTdakavSirebul i sistema. gansakutrebul i mniSvnel oba rgol ebis aseT sistemas aqvs saqarTvel ostvis da mTI ianad amierkavkasiis regionistvis, romel mac bol o wl ebSi istoriaSi uprecedento sakuTari mrewvel obis ngrevis, sawarmoo da samecniero-teqniki potencial is ganadgurebis gza gaiara.

saubarია სამრეწველო საკმარისი სახელმწიფო და რეგიონალური დონეების სახელმწიფო რეგულირების ორგანოებზე, რომლებსაც შესაბამისი ფუნქციები გააჩნიათ. გარდამავალი პერიოდის სხვადასხვა ეტაპებზე მათ შეუძლიათ მიიღონ გარკვეული ფორმები და მოვდებულ იან სამრეწველო საკმარისი საკანონმდებლო ბაზისა და ნორმატიული შესაბამისი უზრუნველყოფისა და დაცვის მკაცრი კონტროლისათვის.⁴² მათი საკვანძო დანიშნულებაა – სამრეწველო პოლიტიკის სტრატეგიის ფორმირება და როგორც სახელმწიფო, ისევე კომერციული შესაბამისი სტრუქტურების შექმნა. ამას უნდა დაემთხვას შესაბამისი სახელმწიფო პროგრამების შესაბამისი და რეალიზება, ინდუსტრიული დარგთა განვითარების პროგნოზირება, მონოპოლიზმის შეზღუდვა და კონკურენტების სტიმულირება. მოცემული ორგანოების ამოცანაში სევის ასევე სამრეწველო კომპლექსის განვითარების პრიორიტეტი მიმართულია ების მხარდაჭერა, საგადასახადო, ფასული, დოტაციული ბერკეტების გამოყენება სტრუქტურული ცვლილებათა მხარდაჭერისა და samecniero-teqniki potencial is ganvitarebisათვის.

---

⁴² ჟინჯი აზე ნ. - მუარმე და სახელმწიფო (ვიტანამსრომლი ოტი ცივილი ურად). ჟურ. მაკრო-მიკრო ეკონომიკა. # 11-12, 1999 წ.

Tavi II
samewarmeo saqmi anobis safinanso uzrunvel yofis regul irebis
Tanamedrove mdgomareoba
2.1 saxel mwifoebri vi regul irebis kompl eqsuri
anal izi da marTva

ekonomikur mecnierebaTa historiaSi mxol od mcire zRvari arsebobs aratradiციul ad da radikal urad moazovne ekonomistebS Soris, gansakuTrebiT ekonomikis saxel mwifoebri vi regul irebis sakiTxSi. ekonomikur TeoriaSi yovel Tvis iyvnen e.w. disidentebi da radikal ebi. merkantel istebi, fiziokratebi, kl asikosebi da sxv. Tavis droze aratradiციonal istebad da bevr SemTxvevaSi radikal ebad iTvl ebodnen. devid rikardom teqnoლ o-giuri umuSevrobis idea wamoayena da J. b. seis kanons ganudga, amiT eWvqveS daayena dogmaturi Laissez-faire-is koncefcia. mal Tusma ki skeptikurad Sexeda efeqturi moTxovnis sakmarisobas igive Laissez-faire-is pirobebSi, rac im dros radikal obad CaiTaval a.

dResdReobiT Tanamedrove ekonomistebis umravl esobisTvis radikal uria is winadadebebi, roml ebic iTxoven sabazro ekonomikis l ikvidaciasa da social izmis ama Tu im formis SemoRebas, romel ic warmoebis saSual ebebze kerZo sakuTrebiT, Sromis procesze mSromel Ta kontrol iTa (e.w. korporatiul i marTva) da Semosavl ebis WeSmaritad egal itarul i gadanawil ebiT xasiaTdeba. aSS-Si ekonomikuri Teoriis radikal uri mimdinareobaa instituci-onal izmi. am Teoriis mimdevrebis erTi nawil i t. vebl ens emxroboda, meore j. komonss. instituci-onal istebi XX saukunis dasawyisSi monawil eobas iRebden e.w. `axal i kursis- reformebis Sem-uSavebaSi. es procesebi aSS-dan evropasac moedo da SeiZI eba iTqvas ufro farTo maStabebiTac.

postsabWoTa sivrceSi da kerZod saqarTvel oSi Sromis gaufasurebis tendenciis erTgvari miCumaTeba axasiaTebT, rogorc demokrat-monetaristebS, ise social istebS, aseve maT Soris mod-reife ideol ogebsac. monetaristebS ar awyobT amis aRiareba

imitom, rom maSin mouvevT ganacxadon, rom privatizaciis procesis veranairi reformebi ver gaxdian, magal iTad, sofl is meurneobasa da qvanaxSiris mopovebas rentabel urs. amerikis SeerTebul StatebSic ki, romel ic sasofl o sameurneo savargul ebiT erT-erTi yvel aze mdidari qveyanaa, sofl is meurneobis dotaciaze ufro meti saxsrebi midis, vidre umuSevrebze (aSS-Si 2007 wl is monacemebiT umuSevarTa raodenoba 17 mil ons aRwevs). social istebs da komunistebs ar awyobT Sromis gaufasurebis tendenciis aRiareba, radgan amiT fermerebi da e.w. tradiciul i proletariatis warmomagdenl ebi sadotacio fenis rigebSi gadadian, xol o, Sromis Seuqcevadi meqanizacia, fizikuri Sromis meqanikuriT srul Canacvl ebas gamoiwvevs. saqarTvel oSi xsenebul i tendencia TviT ul tra l liberal uri da monetaristul i wreebis mierac miCumaTebul ia. piriqiT, Sromis gaufasurebas maT marqsi- stebisTvis damaxasiaTebel i iarliyi Camohkides da gaacxades: samomxmarebl o saqonl is warmoebas Caenacvl eba informaciul i teqnol ogiebis warmoeba.

saqarTvel oSi warmoebis dabal i done da masze uaresi infrastruqturaa. Tumca Cven j er kidev SegviZl ia viamayoT ganaT- l ebis doniT da kvl eviTi centrebis sistemaSi daxvewil i kadr- ebiT. Tanamedrove monetaristis Tval sazrisidan, axal i msofl io wesrigis fil osofiidan da gl obal uri Sromis ganawil ebis poziciidan gamomdinare saqarTvel om is unda akeTos, rac yvel aze ukeT gamouva, anu ganaviTaros informaciul i teqnol ogiebi. Tanmimdevrul ad Secval os tel efonuri qsel ebi internetiT, miaRwios mosaxl eobis total ur kompiuterizacias da Seqmnas konkurentul i produqcia programul i uzrunvel yofis, maRal i teqnol ogiebisa da samxedro kvl evebis sferoSi. monetaristebis wisqvil ze asxamen wyal s ekonomikis reformatorTa rigebSi mokal aTebul i e.w. `neol iberalebi~, romel Ta umravl esoba e. w. `pal eomarqsiestia~. samwuxarod, maTi pozicia XX saukunis 50-iani wl ebSi gamocemul i pol itekonomiis saxel mZRvanel odanaa amokrefil i. am Tval sazrisiT bazris stabil urobisa da

მოქოვნა-მიოდების თეორიების საფუძველზე, საკარტველ ოსი სოციალური, განათლების, ჯანდაცვის, თავდაცვის, ეკოლოგიის და სხვა პროგრამების უმრავლესობის დაფინანსება უნდა შეცდეს. ფორსირებული ტემპით უნდა მივარდეთ მრეწველობის, კერძოდ მომწოდებელი სავაჭროების რენტაბლობას, დავხუროთ არამომგებიანი სავაჭროები, და ამ გზით მივხდეთ სავსებით განვითარებულ ინფრასტრუქტურას. დაახლოებით ასეთი სინაარსის და ტანმომწოდების იყო რეფორმების უმრავლესობა. რას ვივხდით ამ რეფორმით? ვივხდით ღვეანას რომელი სეკონომიკის მართვას დაშორდა დამოკიდებული. თუკი გავიხსენებთ სიტუაციას ეკონომიკის მართვას, მართვიდგებოდა ოქსი, რომელი სეწონების გავრცელება მართვას დაშორდა დამოკიდებული?!

ამ შემთხვევაში საკმარისი ვადავი ჯალიან გრძელ გიტან. თანამედროვე მონეტარისტების და ნეოლიბერლების დოკტრინა, სამომხმარებლო საკონომების ინფორმაციული ტეკნოლოგიების მართვით განაცხადი ება ემპირიული დასაბუთებისა და თეორიული დასაბუთების ებელი.

ემპირიული და, განვითარებული მაგრამ მცირე ბუნებრივი რესურსების მოკონე ღვეყნები, განვითარდნის მსაგონის საყაროს ღვეყნების ხარჯზე. შემთხვევითი როდია, რომ 2004 წლის `მადრიდის დიდი არბიტრაჟის სასამართლო`-ზე მსწ-ს რეკომენდაციების შესრული ება გენოციდთან იყო გათანაბრებული. შეიქმნა ესპანელი ეკონომისტები და იურისტები შედარებაში მათად მკაცრები იყვნენ, მაგრამ ფაქტი ფაქტად რცება. მიუხედავად საყოველთაო მეკანიზაციისა, საიტკენაც მოგვივოდებენ ლიბერლები და ცენი `პალიეომარქსისტები`, ფაბრიკა-ყარხნები მსაგონის საყაროს ღვეყნების გადართანება, სადაც სამუშაო ჯალია მეკანიზმებზე იაფია. ინფორმაციული ტეკნოლოგიების რეალიზაციიდან მივხდეთ სემოსავლების ნაცილი და, სემოსავლები მიიღება ბირჯებზე პატენტებითა და სხვა და სხვა ლიკენზირებული Know how-ით უზრუნველყოფილი (ან უფრო ხსირად არაუზრუნველყოფილი) აკციების მანიპულიაციებით. მაგრამ, ნებისმირი ინტერნეტ კომპანიის აკციები, ცეული ბრვი პირამიდაა (მსგავსად 90-იანი წლების დსწ-ს ღვეყნების განხორციელებული უამრავი მეკანიზაციისა): მათ იმიტომ ივხდენ ობენ, რომ `არსებობს მოსაზრება, თითქოსდა მათი ფასი გაიზრდება, ხოლო, იმის საფუძველზე რომ აკციებს ივხდენ ობენ მათი ფასი მართლაც ივხდება. ასეთი

kompaniis mSvenieri magal iTia maikrosofti. am korporaciis aqciebis araa uzrunvel yofil i aranairi progresul i teqno-
logiebiT. yvel a maRal kval ificiuri special isti daadasturebs, rom
maikrosoftis programebi meoradia, araa srul yofil i da savsea
Cveul ebrivi pl agiatoris SecdomebiT. korporaciis uzarmazari
Semosaval i ara teqno logiur upiratesobazea dafuZnebul i, aramed
uxeS konkurenciul politikaze da al ternatiul i proeqtebiT
manipul aciebze. Tumca 2000 wel s aSS-s mTavrobam mis winaaRmdeg
antimonopol iuri kanonmdebl oba aamoqmeda, riTac sagrZnobl ad
Seasusta misi poziciebi bazarze, da gamoj ansaRa konkurencia.

magal iTisTvis Tu ganvavrcobT am konkretul Temas, Cven
davinaxavT, rom saxel mwifos mier ekonomikis regul irebis
koncefciis mowinaaRmdegeebis mkacrad gansazRvrul i, magram
ganviTarebadi da tranzitul i ekonomikis qveynis politikis
kuTxidan dausabuTebul i pozicia gaaCniaT. maTi argumentebis
fesvebi ganviTarebul i qveynebis, transnacional uri korporacia
monopol istebis da saerTaSoriso organizaciebis interesTa
al iansSia CaRrmavebul i. monetaristebi acxadeben, rom momavl is
ekonomika daefuZneba informaciul i proeqtebis gayidvaze, e. i.
ganaTl ebisa da garTobis programul uzrunvel yofasa da
mul timedur saqonel ze. magram ra saWiroa viyidoT programa, Tu
SegviZl ia is gadaviweroT? saxel mwifos SeuZl ia daakanonos
intel eqtual uri sakuTrebis e.w. `mekobreoba~, e.i. uari ganacxados
ucxouri Canawerebis Sesyidvaze (saWiro iqneba Semoitano erTi
egzempl ari da gaakeTo asl ebi mosaxl eobis raodenobis mixedviT).
momaval Si, rogorc prognozebidan Cans, yovel i samomxmarebl o
saqonel i iqneba programis saxiT. uxeSi magal iTisTvis, davuSvaT
viyidiT avtomanqana mercedesis erTi egzempl iars, Semdgom misi
kopiirebiT vuzrunvel yofT nebismieri raodenobis msurvel is
moTxovnas. aseTi pol itika SeiZl eba ar iyos momgebiani mdidari
saxel mwifosaTvis, transnacional i monopol istisTvis romel ic
dakargavs Semosaval s sakuTari programebis gayidvisdan, Tumca
sarfiani iqneba nebismieri sxva Raribi qveynisaTvis.

miuxedavad imisa, rom aq saubarria momavl is probl emaze (Tumc es sakiTxi dResac friad aqtual uria), srul iad gasagebia BSA-s (Business Software Association) aqtivoba. BSA warmoradgens organizacias romel ic ibrZvis intel eqtual uri sakuTrebis xel Seuxebl o-bisTvis, igi uzarmazar Tanxebs xarj avs mTel i msofl ios parl amentarebTan da saxel mwifo moxel eebTan `muSaobaze~, raTayvel a qveyanaSi unificirebul i kanonmdebl oba Sei qmnas, da dacul i iyos BSA-s da sxva saerTaSoriso organisaciebis (IMF, WB, IBRD, IFC da sxv.) damkveTTa interesebi, Tumca arc aqaa erTmniSvnel ovani pozicia da mdgomareobaze mraval i faqtori axdens zegavl enas, roml ebzec qvemoT visaubrebT.

amgvarad, SeiZl eba CaiTval oT, rom maTematikurad dadasturebul ia informaciul i teqno logiebis, monetarizmisa da mul ti-pol usuri msofl ios SeuTavsebadoba - dRes evroparl amenti da evromTavroba, xol o momavl Si msofl io mTavroba iqneba saxel mwifoebis damoukidebel politikastan (kerZod ekonomikur politikastan, Tu im droisTvis aseTi saerTod iarsebebs) brZol is organizacia.

amasTan, niSandobl ivia Semdegi faqtic: XXI saukunis mij naze msofl io bankma gamoaqveyana morigi moxseneba msofl io ganviTarebis Sesaxeb, romel ic special urad eZRvneba saxel mwifos rol s msofl io ganviTarebaSi. `faqtia, rom aTwl eul ebis ganmavl obaSi Teoriul i gamokvl evebiT Tu praqtikul i saqmianobiT es organizacia yvel as darwmunebas cdil obs saxel mwifos ekonomikaSi Carevis miuRebl obis Sesaxeb, amJamad ki gamodis saxel mwifos rol is minimizaciis l iberal uri koncefciis winaaRmdeg da moyavs argumentebi e.w. „efeqtiani saxel mwifos“ aucil ebl obis dasabuTebis mizniT~.⁴³ amit igi daupirispirda saerTaSoriso saval uto fondis pozicias, Tumca ssf-is mkacri neol iberal uri midgoma nel -nel a uaxl ovdeba msofl io bankis konceptual ur moxsenebas. unda aRiniSnos, rom XXI saukuneSi aSS-Si, did bri-

---

⁴³ Ламперт Х. - Социальная рыночная экономика. Германский путь. С-П, 1994. стр. 44

taneTSi, germaniaSi, italia da sxva ganviTarebul qveynebsi sapaarlamento arcvnebis msvl el obam daadastura, rom msfli ioSi mcirdeba tradiciul ad konservatorul da liberalur-demokratiul mimdinareobebis Soris arsebul i zRvari, gansakuTrebiT ekonomikuri ganviTarebis sakiTxebSi. gansxvaveba dasaxul i priortetebis, miznebis miRwevis konkretul i meTodebis sferoSia.

ekonomikaSi saxel mwifos Carevis Sesaxeb gamoikveTa ramodenime mimarTul eba, romel sac mcireodeni SeniSvnebiT aRiarebs ekonomikuri zrdis yvel a ZiriTadi mimarTul eba. maT Sorisaa: flis emisia da fladi sistemis regul ireba; sabazro urTierTobebis, maT Soris kerZo sakuTrebis da momxmarebel Ta ufl ebebis sakanonmdebl o bazis Seqmna da mxardaWera; konkurentul i garemos mxardaWera da ekonomikis monopolizaciis akrZal va; sazogadoebrivi dovl atis warmoeba, maT Soris ganaTlebis, fundamenturi mecnerebis, garemos dacvis, Tavdacvis da a.S. sferoebSi sabazro saqmianobis uaryofiti efeqtebis minimizacia; sazogadoebaSi maRal i social uri diferenciaciis daZl eva, social urad daucvel i mosaxl eobisatvis daxmarebis gaweva. aseve, saxel mwifos umniSvnel ovanes funqciadaa aRiarebul i ekonomikis Semdgomi stabilizaciis, zrdisaTvis xel-Sewyoba. makroekonomikuri politikis gatareba mdgradi ganviTarebis uzrunvel sayofad, social uri moTxovnebis gaval iswinebiT; warmoebis efeqtianobis amaRlebis xel Sewyoba, inovaciuri saqmianobis da informaciul i teqnologiების mxardaWerit.

rac Seexeba ganviTarebadi qveynebis j gufs, isini msfli io bankis da msf-s sawinaaRmdgod saxel mwifos ekonomikaSi Carevis ufro maRal i xarisxiT gamoirCevian, magram aqac garkveul i zomIT. am qveynebisTvis sasicocxl od aqtual uria ekonomikuri CamorCenilobis daZl eva da struqturuli gardaqmnebi, risi ganxorციელ ebac saxel mwifos aqtiuri rolis gareSe SeuZlebel ia. amas adasturebs e.w. „aziuri model is- funqcionirebis Sedegebi. aziis mraval i CamorCenil i qveyana, saxel mwifos aqtiuri da swori ekonomikuri politikis wyal obiT, meurneobaSi Carevis safuZvel ze

ganviTarebul industriul qveynad iqca. niSandoblivia samxreTi koreis, mal aiziis, taivanis da sxvaTa magal iTebi. mal aizia bol o sami aTeul i wl is manZil ze principul ad ewinaaRmdegeboda saerTaSoriso saval uto fondisa da msofli io bankis l iberallur politikas da seriozul Sedegebs miaRwia erovnul i interesebisa da progresis Tval sazrisiT, maT Soris, 1998 wl is msofli io finansuri krizisis Sedegebis daZl evasTan dakavSirebiT. amiT iyo gamowveuli, rom dasaxel ebul i saerTaSoriso organizaciebi iZul ebul ni gaxdnen eRiarebinaT mal aiziis, samxreT koreis, CineTis, vietnamis, taivanis da sxva qveynebis gamocdil ebis Seswavl is aucil ebl oba, sadac saxel mwifo SedarebiT ufro aqtiurad ereva ekonomikaSi da friad warmatebul ekonomikur politikas axorciel ebs. es ki l iberalluri ekonomikuri doqtrinis rekomendaciebs ar Seesabameba. igive SeiZl eba iTqvas postsocial istur qveynebsi saxel mwifos ekonomikuri rolis dinamikis Sesaxeb. aq SeimCneva didi msgavseba ganviTarebad qveynebsi arsebul mdgomareobasTan. es bunebrivia, radgan tranzitul i ekonomikis qveynebsi aqtual uria iseTi amocanebi, rogoricaa social -ekonomikuri CamorCenil obis daZl eba, mecni-erul -teqnol ogiuri progresisa da saerTod ganviTarebis daCqareba. es amocanebi, obieqturad, saxel mwifos ekonomikaSi Carevis aucil ebl obas ganapirobebs. magram amave dros, isini xasiaTdebian iseTi TaviseburebebiT, rogoricaa social isturi central i-zebul i gegmuri sistemis demontaJisa da sabazro meurneobaze gadasvl is aucil ebl oba. 90-ian wl ebSi gatarebul i reformis Sedegad moispo saxel mwifos dominirebadi roli, magram axal ma instituciurma garemom da sabazro kul turis Camoyal ibebam saxe-ll mwifos aqtiuri sakanonmdebl o makoordinirebel i da mastimul irebel i zemoqmedeba moiTxova.

social ur-ekonomikur procesTa saxel mwifo regul irebis da marTvis Tanamedrove sistema rTul meqanizms warmoadgens, roml is TiToeul komponents konkretul i moqmedeba gaaCnia, romel ic saxel mwifos mier dasmul i amocanebiskena mimarTul i da aris

saxel mwifos ekonomikuri da social uri politikis realizebis instrumenti. aRniSnul meqanizmSi erT-erTi mTavari adgili safinanso-sakredito instrumentebs ukavia.

safinanso bazaris praqtikosebisaTvis, saxel mwifosTan urTierTobisas pirvel rigSi, mniSvnel ovania Tu romel ekonomikur-sakanonmdebl o reJims da rogor mxardaWeras daawesebs maTTvis saxel mwifo. Tumca, arsebiTad, yvel a saxel mwifoebriვი gadawyvetil ebebi safinanso-sakredito sferoSi Seesabameba ara imdenad bazaris moTxovnebs, ramdenadac im SesaZl ebl obas, rom maTi meSveobiT moaxdinon zegavl ena, bazarTan dakavSirebul sameurneo sferoebze.

aq saubaria social ur-ekonomikuri procesebis saxel mwifo regul irebis miznebisaTvis safinanso momsaxureobis bazarTa gamoyenebaze. amasTanave, safinanso momsaxureobis qveS igul i-sxmeba nebismieri saxis momsaxureba, iuridiuli da fizikuri pirebis safinanso saSual ebaTa gadanawil ebis sferoSi monawile safinanso-sakredito organizaciebis mier warmoebuli. safinanso momsaxurebaa: sabanko operaciebi da garigebebi, sadazRveo momsaxureba, momsaxureba fasiანი qaRal debis bazarze, safinanso ij ara da ful adi saxsrebis an fasiანი qaRal debis mindobil obiTi marTvis SeTanxmebaTa sistema, aseve, safinanso xasiaTis sxva saxis momsaxureobebic.

Tumca, dasavl ur literaturaSi arsebobs sxvagvari mosazrebebic, maT Soris sakmaod radikal uric, romel Ta mixedviT saxel mwifo gadasaxadebic ki – aris moqal aqeta da sawarmoTa mier anazRaureba saxel mwifos momsaxurebisa, rac Tavis mxriv, mdgomareobs TavdacvaSi, social ur uzrunvel yofasa da marTmsajul ebis dacvaSi da a.S. Tumca, CvenSi safinanso TeoretikosTa umravl esoba am mosazrebebs ar iziarebs. samamul o literaturaSi Camoyal ibebul midgomaTa gaTval iswinebiT, SevCerdeT imaze, rom arsebobs „sabazro“ safinanso momsaxureba (SeTavazebul i momxmarebl is ful adi anazRaurebis sanacvl od) da saxel mwifo finansTa sistema, romel ic marTalia mWidrodaa dakavSirebul i safi-

nanso momsaxurebis bazarTan, magram romel ic mainc principul ad gansxvavebul amocanebs wyvets. rogorc pirvel s, aseve meores ekonomikis saxel mwifo regul irebaSi umTavresi adgil i ukavia.

yvel a safinanso bazarsa Tu dargs (romel Tac mecnierebi tradiciul ad yofen saxel mwifo da korporaciul finansebad, kreditebad, dazRvevad da arasaxzel mwifo sapensio uzrunvel yofad), saxel mwifo regul irebis sistemasTan urTierTqmedebis ori mxare gaaCnia. 1. rogorc social ur-ekonomikuri urTierTobebis yvel a nebismieri monawile, isini Tavad warmoadgenen saxel mwifo regul irebis obieqts. saxel mwifo adgens maTi qmedebis pirobebs, kanonier CarCoebis da yvel a monawilesaTvis saerto „TamaSis wesebs~. Tval yuri edevneba am pirobebis Sesrul ebas, raTa dacul iqnes safinanso momsaxurebis procesSi momxmareblis ufl ebebi. 2. miuxedavad imisa, rom Tavad ar awarmoeben sazogadoebriv produqts, isini iribad monawileoben mis SeqnaSi, uzrunvel yofen ra sawarmoo process ful adi resursebiT, izl evian garantias misi uwyvetobisa da sisworisa, Tanac gaaCniaT unari garkveuli xerxiT imoqmedon masze, Seasworon misi proporciebi, tempebi da masStabebi. amitomac iTvl eba qveynis yvel a safinanso-sakredito sistema ekonomikis strategiul seqtorad da gamoiyeneba, rogorc saxel mwifo regul irebis saSual eba.

ganvitarebul qveynebSi saxel mwifo regul ireba ar gamoricxavs TviTregul irebis meqanizmta moqmedebas, aramed, mowodebul ia Seavsos da Seasworos maTo moqmedeba iseTi saxiT, rom ekonomikaSi dacul i iyos saxel mwifos, mosaxl eobisa da meurneobis subieqtTa interesebis balansi. rogorc TviTregul ireba, aseve saxel mwifo regul ireba da marTva xorciel deba pirdapiri (administraciuli) da arapirdapiri (ekonomikuri) metodebiT.

sabazro da gardamavali ekonomikis zogierTi mkvl evaris azriT, sabazro ekonomikaSi dominirebs ekonomikuri da ara administraciuli regul atorebi. safinanso-sakredito sistema warmoadgens saxel mwifo regul atorebis safinanso da ful ad-

sakredito instrumentariebis mdidar arsenal s. mra val ferovani safinanso regul atorebidan SevÇerdeT sakvanZo momentebze.

sawarmoo procesze zemoqmedebisaTvis finansiebis gamoyenebis safuZvel s warmoadgens saxel mwifo biuj eti, amasTan rogorc misi Semosavl ebis (sagadasaxado regul ireba), aseve saxel mwifo danaxarjebis sistema (regul ireba pirdapiri saxel mwifo dafinansebis da saxel mwifo SekveTebis da Sesyidvebis gamoyenebis gziT), amasTanave, social ur pol itikaSi mniSvnel oba aqvs biuj et-gareSe fondebs. am regul atorebis gamoyenebas ori mxare gaaÇnia:

1. diskreciul i safinanso pol itika, iTval iswinebs gadasaxadebiT da saxel mwifo danaxarjebiT Segnebul manipuli irebas erovnul i warmoebis da dasaqmebis real uri mocul obis Sevl is, infl aciis kontrol isa da ekonomikuri zrdis daÇqarebis mizniT.

2. avtomaturi safinanso pol itika efuZneba CaSenebul i stabilizatorebis moqmedebas. makkonel isa da brius „ekonomiksi“-s gansazRvrebis Tanaxmad CaSenebul i stabilizatori warmoadgens nebismieri saxis RonisZiebas, romel sac saxel mwifo biuj etis deficitis gazrdis (an Seamciros misi dadebiTi sal do) tendencia gaaÇnia vardnis periodSi da misi dadebiTi sal dos momateba (an deficitis Semcireba) infl aciis periodSi, pol itikosTa mxridan raime special uri nabijebis gadadgmis aucil ebl obis gareSe. magal iTad sufta dabegvris progresul i Skal is daxmarebiT mas mivyevart gadasaxadebis Sevl isaken pirdapir damokidebul ebaSi erovnul i Semosavl is donesTan.

sagadasaxado regul ireba xorciel deba biuj etis Semosavali Ta mobil izaciis procesSi. regul irebis saSual ebebs warmoadgens yvel a pirdapiri Tu iribi gadasaxadi. maregul irebel i zemoqmedeba SeiZl eba ganxorciel des gadasaxadebis odenobis gazrdiT Tu SemcirebiT, gadamxdel Ta sxvadasxva kategoriisaTvis gansxvavebul i ganakvetis dawesebiT da sxva.

saxel mwifo danaxarjebis sistemis meSveobiT regul ireba warmoadgens j. keinzis ekonomikuri pol itikis safuZvel s. maregul irebel i zemoqmedeba SeiZl eba ganxorciel des dafinansebis

saxel mwifo saxsrebs xarj vis mimarTul ebis, dafinansebis periodul obis, saxel mwifo saxsrebs gadanawil ebis sistemis organizebisa da kontrol is Secvl isa da maTi sabol oo momTxovnamde miyvanis gziT da a. S. saxel mwifo, anawil ebs ra saxsrebs dargebsa da regionebs Soris, aucil ebel i koreqtivebi Seaqvs mwarmoebl ur proporciebSi, Tanabarzomiers xdis ra maT ganviTarebas, uzrunvel yofs ekonomikuri da sicial uri sferos strategiul i seqtorebis dafinansebas (rogoricaa samxedro-samrewvel o kompl eqsi, saxel mwifo marTvisa da sakanonmdebl o organoebi, social ur-kul turul i sferos dawesebul ebebi).

sabiuj eto danaxarj ebis sistemis regul ireba moicavs:

1. saxel mwifos pirdapiri dafinansebis, sabiuj eto subsidiebis gamoyenebas (dotaciebi, subvenciebi). am j gufis operaciata ekonomikuri arsi arasamewarmeo xasiaTis matarebel i saxel mwifo saxsrebs gadanawil ebaSi mdgomareobs.

2. saxel mwifo SekveTebisa da SenaZenis sistemis gamoyeneba. aRniSnul i sistemis ekonomikuri arsi SemdegSi mdgomareobs - saxel mwifo saxrebs gadanawil eba saxel mwifos mier SeZenil i produqciis mwarmoebel Ta sasargebl od. saxsrebi miemarTeba material uri mewarmeobis sferoSi, e.i. winamdebare j gufisagan gansxvavebiT, danaxarj Ta mocemul i saxe atarebs mwarmoebl ur xasiaTs.

keinzuri Teoriis Tanaxmad, saxel mwifo danaxarjebi zrdian erTobl iv moTxovnas da iwveven erovnul i produqtis da Sesabamisad, dasaqmebis mul tipl ikaciur zrdas. „saxel mwifo danaxarjebi iseve rogorc kerZo investiciebi, iCenen mul tipl ikaciur (gamravlebul) zegavl enas Semosaval ze, radganac imavdroul adgil i aqvs aRmatebul momxmarebl ur danaxarj ebs im pirTa mxridan, romel Ta Sromas afinansebs saxel mwifo.“⁴⁴ saxel mwifos mier Tundac araefeqturi sazogado samuSaos organizebis dafinanseba „sazogadoebis rogorc real uri Semosavl is, aseve misi kapital uri simdidris arsebul sididesTan SedarebiT mniSv-

---

⁴⁴ Леонтьев В. - Экономические эссе. Москва, 1990. стр. 415

nel ovan zrdasTan migviyvans."⁴⁵ Tumca Tanamedrove pirobebSi msgavsi pozicia utyuari ar aris. sabiuj eto danaxarjebis zrdis SesaZI o negatiuri efeqti dakavSirebul ia imasTan, rom isini finansdeba ara sagadasaxado Senatanebis, aramed biuj etis deficitis zrdis xarj ze, ris Sedegadac infl aciuri tendenciebi Cndeba.

sabiuj eto pol itika (maT Soris sagadasaxado da xarj viTi pol itika) SeiZI eba iyos mastimul irebel i da Semakavebel i.

erTobl ivi moTxovnis gazrda sabiuj eto regul atorebis daxmarebiT SesaZI ebel ia saxel mwifo danaxarjebis zrdisa da gadasaxadebis odenobis Semcirebis xarj ze (mastimul irebel i pol itika). es iZI eva saSual ebas mivaRwiOT ekonomikur zrdas, xol o meores mxriv, axdens sainfl acio procesTa provocirebas, rasac Tan sdevs biuj etis qronikul i deficit i.

erTobl ivi moTxovnis daqveiTebis da fasebis zrdis SekavebisaTvis gamoiyeneba gadasaxadebis odenobis momateba da sabiuj eto saxsrebis mtkice ekonomiis pol itika (Semakavebel i pol itika). amas ZI ieri antiinfl aciuri efeqti gaaCnia, Tumca infl aciasTan erTad, iTrguneba aseve ekonomikuri zrdac.

safinanso regul irebaSi SesaZI oa aseve biuj etgareSe fondebis gamoyeneba. maTi gamoyenebis meqanizmi anal ogiuria sagadasaxado regul irebisa _ Semakavebel i pol itika varaudobs gadasaxadebis donis momatebas (gadamxdel Ta kategoriebis gafarToebis, operaciaebis ricxvis daqveiTebis, biuj etgareSe fondebSi gadasaxadebisagan Tavisufal i Senatanebis xarj ze), xol o mastimul irebel i ki – sawinaaRmdego saSual ebebs.

infl aciis procesTa ganviTarebis da warmoebis mocul obis paral el uri dacemis pirobebSi, mxol od safinanso regul ireba xSirad araefekturia. safinanso sistemas SeuZI ia mniSvnel ovani zegavl ena iqonios ful ad-sakredito sistemaze, miuxedavad amisa, ar iZI eva misi stabilizaciis garantias (piriqiT, iCens destabil izaciur moqmedebas, roml is yvel aze gamoxatul gamov-

---

⁴⁵ Стиглиц Дж. – Экономика государственного сектора. Москва, МГУ. 1999. стр. 720

linebas inflacia warmoadgens). garda amisa, mxolod safinanso regulireba srulad ar akmayofil ebs ekonomikaze moqmed berketze saxel mwifos moTxovnas. amitomac Cndeba sxva regulatorebis moTxovna, kerZod, fulad-sakredito regulireba.

sakredito-fuladi regulireba xorcieldeba saxel mwifos mier erovnuli bankis wamyvani rolis meSveobiR. mis meTodebs ganekutvneba saarrixvo politika (saarrixvo ganakvetis Secvla), savaldebulo minimaluri rezervebis regulireba (sarezervo normis cvlileba), Riabazris operaciebi.

fulis SemoTavazebis gazrdis mizani miRweva eqspaniis „iafi fulis politikis- gziT. igi, gamoiyeneba rogorc anti-krizisuli saSualeba mimarTuli erToblivi moTxovnis gazrdisaken. `iafi fulis politika- moicavs erovnuli bankis Semdeg moqmedebes: saxel mwifo fasiani qaraldebis Sesyidva, saarrixvo ganakvetis Semcireba, rezervebis normis daqveiteba.

fulis SemoTavazebis Semcirebisakenaa mimarTuli e.w. „Zviri fulis politika“ – saxel mwifo savalovaldebul ebebis gayidva, sargeblis ganakvetisa da rezervebis normis momateba. `Zviri fulis politika- gamoiyeneba rogorc antiinflaciuri saSualeba.

fulad-sakredito meTodebis (romel zec yuradRebas amaxvil ebdnen nekl asikuri ekonomikuri skolis warmomadgenlebi) upiratesoba mdgomareobs SemdegSi: 1. igi izi eva inflaciasa da sabiujeto deficitTan efeqturi brZolis saSualebas; 2. moqmedeben swrafad sabiujetosTan SedarebiT; 3. izi evian nakleb socialur-politikur rezonans.

fulad-sakredito regulirebis meTodebis nakls SeiZleba mivakutvnoTis faqti, rom isini ar uzrunvel yofen dasaqmebasa da ekonomikur zrdas, ar wyveten saxel mwifos socialur amocanebs.

aucil ebelia SevCerdeT safinanso-sakredito sistemis Semdeg, nakleb gamokvleul seqtorze, dazRvevaze, misi roli saxel mwifo regulirebaSi praqtikulad ar aris gamokvleuli literaturaSi.

warmoadgens ra safinanso-sakredito sistemis nawils, dazRveva garkveulwilad SeiZleba gamoyenebul iqnes rogorc regu-

l atori. dasavl eTis ekonomistTa azriT, dazRveva aris damou-
kidebel i ekonomikuri kategoria, rac aseve ar gamoricxavs mis
gamoyenebas regul atoris saxiT. dazRvevis SesaZl ebl oba didi
xnis ganmavl obaSi iyo SezRudul i sadazRveo bazriT gadana-
wil ebul i mSp-s wil is SedarebiT dabal i mocul obiT, sabiuj eto
da sakredito sistemasTan SedarebiT. Tumca, mSp-Si sadazRveo
Senatanebis wil is myari yovel wl iuri zrda, romel mac 2004
wl isaTvis 2%-s miaRwia, gvafiqrebs regul irebis sadazRveo
instrumentebis gamoyenebis SesaZl ebl obaze. ganviTarebul qvey-
nebsi dazRveva, rogorc saxel mwifo regul irebis saSual eba,
gamoiyeneba ramodenime mimarTul ebiT. mag. antiinfl acieur zemo-
qmedebas axdens sicocxl is grZel vadiani dazRveva. saxel mwifo,
dazRvevis am saxis gatarebis stimuliT aqveitebs sxva
saqonel ze momatebul moTxovnas, gamoyofs mimdinare brunvidan
mosaxl eobis xel ze arsebul zedmet ful ad masas, da amasTanave,
xel s uwyobs ekonomikaSi damzRvevTa grZel vadiani investiciebis
gazrdas(mastabil izirebel faqtori). (cxrili # 2.1.1).

cxrili #2.1.1 mSp-Si sadazRveo Senatanebis wil i (%-Si).

adg.	qveynebi	2001	2002		2003		2004	
		mTI .	mTI .	sic. dazR.	mTI .	sic. dazR.	mTI .	sic. dazR.
1	sam. afr. resp.	-	15,47	12,37	15,51	12,22	17,34	13,86
2	samxreT korea	-	13,16	10,25	13,24	10,01	15,42	11,63
3	Sveicaria	13,31	10,45	6,71	11,22	7,47	11,94	8,33
4	iaponia	21,64	12,78	10,24	11,7	9,16	11,87	9,42
5	didi brit.	11,25	10,33	6,58	10,71	7,27	11,22	7,87
6	niderl andebi	-	8,93	4,75	9,12	4,97	9,41	5,29
7	safrangeTi	-	8,55	5,41	8,89	5,9	9,25	6,34
8	avstral ia	-	7,82	4,23	8,47	4,74	9,12	5,33
9	aSS	9,02	8,6	3,65	8,55	3,75	8,49	3,85
10	irl andia	-	7,76	4,37	8,06	4,79	8,37	5,33
11	fineTi	-	7,4	5,44	8,07	6,2	7,76	5,87
12	kanada	-	6,57	2,89	6,02	2,5	7,37	3,07
13	bel gia	-	4,91	2,29	5,71	2,54	6,8	2,98
14	germania	7,72	6,42	2,58	6,47	2,65	6,53	2,72
15	ax. zel andia	-	7,21	2,88	6,05	1,69	6,26	1,73

avtomfl obel Ta pasuxismgebl obis aucil ebel i dazRveva.
erTi SexedviT, dazRvevis am saxis pirdapiri daniSnul ebaa

sagzaosatransporto SemTxvevebisagan dazaral ebul ebis interesebis dacva. magram radgan dazRvevis pirobebi, pasuxismgebl obis l imitebi, franSizebi da rac mTavaria - satarifo ganakveTi dgindeba central izebul ad, saxel mwifo organoebis uSual o monawil eobiT, maSin maTi daxmarebiT Cndeba ekonomikuri cxovrebis sxva sferoebze iribi zemoqmedebis SesaZl ebl oba. magal iTad TiTqmis yvel a qveyanaSi Zveli avtomobil ebis mfl obel ebisaTvis moqmedebis momatebul i tarifebi. erTis mxriv, es obieqturadaa aucil ebel i, radganac maTi riskis faqtori metia. magram mTavaria, rom es RonisZieba astimul irebs axal i avtomobil ebis SeZenas da Zvel is eqspl uataciaze uaris Tqmas. saxel mwifo, Zveli avtomobil ebisaTvis tarifebis momatebis sanqcionirebisas (zogjer metadac vidre amas moITxovs riskis real uri statistika), iribad zrdis manqanebis gasaRebas da astimul irebs manqanaTmSenebl obas (Tumca, msgavsi gadawyvetil ebebi xSirad miReba msxvili saavtomobil o koncernebis monawil eobiT). ra Tqma unda aq aseve saubarია, amiT sagzaო moZraobis, ekol ogiuri usafrTxoebisa da sxv. stimul irebazec.

komerciul sadazRveo bazarTan SedarebiT aranaki eb potencial s fl obs saxel mwifo dazRvevis, aseve, arasaxel mwifo sapensio uzrunvel yofis sfero, roml ebic moqmedeben, rogorc saxel mwifos social uri pol itikis iaraRi.

zemoTTqmul idan gamomdinare, naTel i xdeba, Tu raoden didi mniSvnel oba aqvs sabazro ekonomikisaTvis ekonomikuri regul atorebis moqmedebas. Tumca sabazro ekonomikasac gaaCnia pirdapiri administraciul i regul irebis sfero, romel ic qmnis ekonomikuri regul atorebis gamoyenebis normal ur pirobebs. magram ar SeiZl eba ekonomikuri regul atorebis roli absol utizireba, radgan maTi gamoyenebis sakanonmdebl o bazis mxol od adekvaturi ganviTareba iZl eva saTanado efeqts.

dasavl eTis ekonomistebis Soris administraciul i regul atorebis metismetad gamoyenebis mowinaaRmdegebi Warboben, vidre obieqturi special istebi, roml ebsac esmiT, rom ara marto garda-

maval , aramed ukve ganviTarebul ekonomikaSi ar SeiZl eba mxol od ekonomikuri regul atorebiT Semofargvl a.

magal iTad, 1991 wl is nobel is premiis laureati ronald qouzi Tvl is, rom „pirdapiri saxel mwifoebrivi regul ireba yovel Tvis ar iZl eva ukeTes Sedegebs, vidre probl emis martivi gadacema bazrisa da firmisaTvis mis gadasaWrel ad.⁴⁶ msgavsi pozicia gaaCnia j. biukenens, rom is „minimal uri saxel mwifos“ koncepciiS Tanaxmad, ekonomikaSi saxel mwifos roli unda gadiodes mxol od pirovnebis ufl ebaTa da sakuTrebis dacvamde. regul irebis yvel a administraciul i forma (l icenziebisa da ufl ebebis gacema, qvotebis dadgena da sxv.) emsaxureba ekonomikaSi cal keul i resursebis gaiSviaTebis xel ovnur Seqmnas. ekonomika damatebiTad iRebs saxsrebs am iSviaTi resursebisadmi midgomis ufl ebebis gadanawil ebaze. amasTanave, aseTi danaxarj ebi arawarmoebadia. saxel mwifos SeuZl ia iSviaTobad gadaaqcios mwarmoebel ebisaTvis bazarze gasvl is (am SemTxvevaSi dgindeba Tavisufal i konkurenciis pirobebTan SedarebiT maRal i fasi), xol o myidvel isaTvis privilegiebis da SeRavaTebis ufl ebebi (fasi sabazroze dabal ia).

aset midgomebTan rTul ia daTanxmeba, radganac dasavl eTSi da Cvensic sul ufro matul obs im ekonomistTa ricxvi, roml ebic aucil ebel faqtorad Tvl ian saxel mwifoebriv Carevas social ur-ekonomikur procesebSi: „saxel mwifo, ganviTarebul sabazro sistemaSi mowodebul ia uzrunvel yos ekonomikis institucional ur-sakanonmdebl o struqtura da Seavsos e.w. „sabazro Cavardnebi“. ekonomikaSi obieqturad arsebobs cal keul i bazrebi, roml ebze SeRweva moiTxovs garkveul SezRudvebs – esenia Cvens mier gamokvl eul i safinanso momsaxurebis (maT Soris sadazRveo, sabanko, safono), sazogado saqonel is, momatebul i safrTxis saqonl is, social uri momsaxurebis bazrebi. maTze komerciul mwarmoebel Ta masebis SeuZRudav moxvedras, romel Ta mizania

---

⁴⁶ Фишер С. - Экономика России: перспектива и ретроспектива. М, 2001. Т. 5. № 3. С. 416-424.

mogebis miReba da ara sazogadoebrivi interesebis dacva, SesaZI oa moyves mkveTrad uaryofiTi Sedegebi. arsebobs aseve momxmarebel Ta garkveul i kategoria, romel ic obieqturad saWi-roebis SeRavaTian pirobebs cal keul i saqonl is SeZenisas. nakl e-bduzrunvel yofil moqal aqeebs unda hqondeT sicocxl isaTvis mniSvnel ovani saqonel is SeZenis SesaZI ebl oba; sazogadoebriv-aucil ebel i saqonl is da momsaxurebis mwarmoebel sawar-moebs, eqsportiorebs, saxel mwifo miznobrivi programebis monawil e sawarmoebis da sxv. unda gaaCndeT samewarmeo saqmianobis privil i-girebul i pirobebi.

amJamad, ekonomikur literaturasi popul arul ia, regul i-rebis procesi warmogvidgeba 3 fazisagan Semdgari cikli is saxiT: „regul ireba-deregul ireba-regul ireba“. meore faza gul isxmobs saxel mwifo regul irebaze uaris Tqmas an sazogadoebis ekono-mikur cxovrebase misi zegavl enis daqveiTebas, saxel mwifo saku-Trebis privatizacias da sxv. mesame faza ki, iTval iswinebs ekono-mikaSi saxel mwifos aqtiuri Carevisaken dabrunebas, nacional i-zacias da a.S. magram ekonomikurad ganviTarebul i qveynebis real uri gamocdil eba amas ar adasturebs.

upirvel es yovl isa, aseTi midgomisas araTanabarzomierad xdeba saxel mwifos sameurneo (samewarmeo) saqmianobisa (saxel -mwifo sakuTrebis, saxel mwifo sawarmoebis xarj ze) da misi rog-orc regul irebis berketis gamoyenebis gaigiveba. magal iTad privatizacia an nacional izacia Tavistavadad ar warmoadgens regul irebis saSual ebas. is warmoadgens pirdapiri marTvis saSual ebas (saxel mwifos, rogorc mesakuTris saqmianoba). Tumca am saqmianobis makroekonomikuri efeqti, social ur procesebsa da sazogadoebriv cxovrebase misi zegavl enis unari sakmaod didia, amitomac misi cal keul i mxareebi SesaZI oa gamoyenebul iqnes rogorc regul irebis saSual eba.

meores mxriv, sakamaToa termini „deregul ireba“. winsarT „de“-s mniSvnel oba mdgomareobs raimes likvidaciaSi, raimeze uaris TqmaSi. magram, msofli io praqtikas ar axsovs saxel mwifos

mier regul irebaze uaris Tqmis an Tundac misi raodenobrivi Sencirebis arc erTi magal iTi. piriqIT, bol o 50 wl is ganmavl obaSi, ganviTarebul kapital istur qveynebSi SeiniSneba saxel mwifo regul irebis masStabebis myari zrdis tendencia. „bol o dromde, ganviTarebul qveynebSi saxel mwifos real uri wil i mSp-Si gaizarda da TiTqmis gaormagda meore msofli io omis Semdeg. am wil ma piks miaRwia 1980 wl ebSi da mas Semdeg praqtikul ad erT donezea Senarcunebul i.” 70-iani wl ebis krizisis Semdeg, bevrma qveyanam safinanso politikis miznad gamoacxada aseTi gadanawil ebis masStabebis Sencireba, magram mocemul i maCvenebl is daqveiTeba ver moxerxda (cxrili # 2.1.2).

cxrili #2.1.2. mSp-Si saxel mwifo xarjebis dinamika wamyvan kapital istur qveynebSi 1880 wl idan 1980 wl amde (mil . aSS dol).

qveyana	1880	1929	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980
aSS	8	10	27,8	32,2	31,4	32,5	32,8	33,2	33,5
iaponia	11	19	18,3	19,3	32	31,6	31,3	35,7	35,5
britaneTi	10	24	32,6	39,3	43	44	39,9	43,2	39,7
germania	10	31	32	37,6	47,9	47	45,1	49,5	47,4
safrangeTi	15	19	34,6	38,9	46,1	52,1	49,8	53,9	53,2
SvedeTi	6	8	31,1	43,8	60,1	63,3	59,1	66,4	60,8

amrigad, adgili aqvs ara regul irebaze uaris Tqmas, aramed, regul irebis da marTvis model is, misi ZiriTadi meTodebis Secvl as, maregul irebel i funqciebis nawil is federal uridan adgil obrivi xelisuflebis doneze gadatanas. msofli io praqtikaSi, regul atorebis ama Tu im jgufis dominirebidan gamomdinare, ganasxvaveben regul irebis or model s. maTi saxel - wodebebi Seesabameba maT safuZvel Si mdebare mecniერul koncefciebs: keinzisa da neokl asikურisas. „sაfinanso zomebis dominirebis varianti iwodeba rogorc keinzის ეკონომური პოლიტიკა. პოლიტიკამ, რომელიც აყენი გაკეტილია ფულად-საკრედიო მექანიზმზე, მეცნიერებაში `მონეტარიზმის`-საქელ wodeba მიირო.

dasavl ur qveynebSi ეკონომური regul irebis relizebis praqtikam აCvena, რომ მეტად რაციონალურია orive მიმართლები SeTanxmeba. saxel mwifos winase arsebul i amocanebisa da periodis

konkretul i Taviseburebebidan gamomdinare, gamoiyeneba upiratesad monetarul i (ufro zustad, monetarizmsa an sxva neokl asikur Teoriebze dafuznebul i), an keinzuri regul irebis meTodebi. Tu ekonomika aris gaxangZl ivebul depresiaSi, ekonomikuri zrdis dacemas Tan sdevs masobrivi umuSevroba da social uri ubedurebebi, adgil i aqvs ekonomikaSi struqturul i cvl il ebebis aucil ebl obas, gamoiyeneba regul irebis keinziseul i meTodebi. Tu ekonomika ganicdis stagnaciasa da infl acias, ful - adi mimoqcevis disbal anss, erovnul i ful adi erTeul is arastabil urobas, maSin batonobs regul irebis neokl asikuri meTodebi.

saxel mwifo regul irebis model ebisaTvis damaxasiaTebel ia cikl uri urTierTCanacvl eba. ekonomikuri krizisebi erTgvarad gansazRvaven regul irebis model ebis Canacvl ebas. saxel mwifo regul irebis sistema dinamiuria da koniuqturul cvl il ebebzea damokidebul i. koniuqturul i regul ireba - erTobl iv moTxovna-miwodebaze zegavl ena (ekonomikuri cikl is fazebis mixedviT), keinzuri regul irebis damaxasiaTebel ia niSania, maSin roca neokl asikuri koncefcia ekonomikur cikl s upirispirdeba.

moTxovna-miwodebis saxel mwifoerbrivi regul ireba dRes-dReobiT ufro metad cal keul i saqonl isa da momsaxureobis bazrebis regul irebaSi gamoiyeneba, vidre makroekonomikuri regul irebaSi. amasTan, zogierTi bazris (saval uto bazari, fasiანი qaral debis bazari, sadazRvevo bazari da a.S.) regul irebas sagrZnobi makroekonomikuri zegavl ena gaaCnia. amitom msgavs bazrebe dasaSvebia ara marto regul ireba, aramed finansuri mxardaWera da specifikuri samarTI erbrivi reJimis Camoyal ibeba, magal iTad erovnul i safinanso momsaxureobis mwarmoebl ebisaTvis, roml ebzec dasaqmebul Ta didi wil i modis.

unitarul i saxel mwifoebisgan (safrangeTi, ital ia, pol oneTi da sxv.) gansxvavebiT, federal ur principebze mowyobil i saxel mwifoebSi (germania, espaneTi, Sveicaria da sxv.) ekonomikis regul irebis funqciebi sam donezea gadanawil ebul i (federal uri, federaciis subieqtების da adgil obrivi xel isuflebis),

Sesabamisad, regul irebis marTvac ufro mkveTrad gamoxatul ia da mniSvnel ovanic. magal iTad, saxel mwifo regul irebis germanul i sistemiT – federal uri donis funqciebis didi nawil i federaciis subieqtebs aqvT gadacemul i (saxel mwifo xarjebis meqanizmis, gadasaxadebis da mosakrebl ebis nawil is, municipal uri sesxebis, sadazRvevo zedamxedvel obis CaTvl iT). regul irebis marTva ra Tqma unda federal uri uwebebis prerogativaa (ful is mimoqceva, sagareo ekonomikuri urTierTobebi, federal uri gadasaxadebi, Tavdacva, saxel mwifo aparati da sxv.). federal izmis probl ema dResdReobiT yvel aze mwvaved swored germaniaSi da evrokavSiris sxva qveynebsi dgas.

2.2 sakuTrebrivi urTierTobebis specifikatranzitul ekonomikaSi.

sakuTreba warmoadgens seriozul dapirispirebaTa wyaros qarTul ekonomikur reformaTa gzaze. amis mizezia, XX saukunis politikosTa mcdari warmodgena sakuTrebase rogorc urTierTobaze, roml is cvl il ebac ganapirobebs yvel a sxva ekonomikuri urTierTobebis Secvl as. aseve, sakuTrebis ekonomikur da sakano-nmdebl o urTierTobebs Soris principal uri sxvaobisa uaryofa.

dasavl eTSi, ekonomikuri reformebi mimdinareobs ukeTes institu-cional ur pirobebSi. Tanamedrove dasavl eTis ekonomikuri mecniereba, XVII-XIX saukuneebisagan gansxvavebiT, saerTod ar cdil obs sakuTrebis Sesaxeb raime axal i warmodgena Seqmnas. dasavl eTel i Teoretikosebi gamodian postul atidan, roml is mixedviT kerZo sakuTreba mudmiv kategoriaa. amitom isini moiTxoven ekonomikuri sistemis mxol od organizaciul i da mmarTvel obiTi urTierTobebis reformas.

qarTvel i reformatorebis umravl esoba da maTi kol egebi tranzitul i eekonomikis qveynebsidan, miicneven, rom sakuTreba „ZiriTadi samewarmeo urTierTobaa-, romel ic „gansazRvravs yvel a danarCen urTierTobebs“, maT Soris ekonomikis organizaciasa da

marTvas. amasTan, isini uyuradRebod toveben im faqts, rom sakuTreba da sakuTrebis ufl eba sxvadasxva cnebebia. amitomac postsabWoTa sivrcis reformatorTa Soris arsebobs azri, rom sakmarisia kanoniT gamovacxadoT sakuTrebis is forma, romel ic yvel aze efeqturad iTvl eba, xol o danarCeni TviTon aewyoba.

XIX saukunis bol os evropasi memarcxene politikosebs Soris cxare kamaTebi imarTeboda. am procesSi ra Tqma unda arc ruseTis imperiis social isturi frTa gamorCenia, maT Soris qarTvel i social -demokratebic. n. Jordania, n. ramiSvil i da sxv. isini Tvl idnen, rom radgan sawarmoo Zal ebi evropas CamorCeboda, momavali revolucia uelWveli burJuaziuli unda yofil iyo, Zal aufl eba da sakuTreba burJuaziis xel Si unda darCenil iyo.

am azrs ar iziarebda e.w. `mesame dasi- da sxva ul tra memarcxenebi, isini Tvl idnen, rom Tu damyardeba saxel mwifo sakuTreba ZiriTad sawarmoo saSual ebebze, 10-15 wel iwadSi SesaZI ebel ia iseTi sawarmoo Zal is Seqmna, romel ic sakmarisi iqneba e.w. `social isturi sakuTrebis- Camoyal ibebisTvis.

sabWoTa kavSirSi am obieqtur sinamdvil es `memarcxene komunistebi- daupirispirdnen, (n. buxarini da sxv) isini amtkicebdnen, rom saxel mwifo sakuTrevisa da proletariatis diqtaturis dros, gaqreba yvel a ekonomikuri urTierTobebi, damatebul i Rirebul eba, saqonel i, fasi, daqiravebul i Sroma da sxva. aRar iarsebebs. marTal ia es Sexedul eba marqsis Teoriasac ki ar Seesabameboda. `Tu adre kerZo sakuTrebaSi mxol od cuds xedavdnen, dRes kerZo sakuTreba civil izaciis udides gamogonebadaa aRiarebul i.<sup>47</sup> dogmatis donzea gancxadebul i, rom `kerZo sakuTrebase da bazars sazogadoeba maRal i donis TviTregul irebiken mihyavs da saSual ebas aZI evs sabol ood gaaqros dedamiwidan Zal adoba.⁴⁸

samwuxarod probl ema Tavidanve ekonomikuri rel sebidan samarTI ebl ivze gadaiyvanes, ise rom kerZo sakuTrebis momxreebma

⁴⁷ СахваСвил и д. – Sesaval i ekonomikaSi. 2005. Tbil isi. gv. 115

⁴⁸ Хикс Дж. - Собрание эссе по экономической теории. М, 1982, стр. 44

verc ki SeamCnies rogor aRmoCndnen samarTI ebriv winaaRmde-
gobebSi. sakuTrebis sasurvel i formis gamocxadeba da misi
rel izacia ar aRmoCnda Tanmimdevrul i movl ena.

real urad sakuTrebis ufl eba iseve gansxvavdeba sakuTrebis
ekonomikuri mxarisgan, rogorc sacxovrebel i farTis fl obis
ufl eba, real ur saSual ebas gqondes bina. raime material uri
sikeTis sakuTrebad gadaqcevis gza kanonze ki ar gadis aramed,
yoel dRIur aqtiur moRvaweobaze, romel ic adamianisgan garkveul
codnas, niWsa da Zal as moiTxovs. efeqturi ekonomikuri pol i-
tikis gansaxorciel ebl ad aucil ebel ia gaviTval iswinoT, rom
sakuTrebis ekonomikuri urTierTobebi araa damokidebul i sakuT-
rebiT ufl ebebze, aramebd piriqit ekonomikuri urTierTobebi
gansazRvraven da ganapirobeben sakuTrebis samarTI ebriv mxares.

saxel mwifo sakuTrebis demontajis avtorTa ZiriTadi argu-
mentia, rom saxel mwifo sakuTreba aravis ar ekuTvnis, amitomac
misi gansaxel mwifoebriobisas iqmneba srul fasovani kerZo saku-
Treba, masTan erTad ki, namdvil kerZo mesakuTreTa bazaric.

Tu Rrmad davakvirdebiT aqcionerul i sakuTrebis arss, maSin
il uzia, rom is warmoadgens kerZo kapital isturi sakuTrebis
nairsaxeobas, Tavistavadad gaqreba. aqcionerTa umravl esoba
fl obs aqciaTa umniSvnel o nawil s, amitomac isini iseTive
„kerZo mesakuTreebi“ arian, rogorc sabWoTa kavSiris moqal aqeebi
iyvnen mTel i msofli os erTi meeqvsedis `mesakuTreebi`.

dasavl eTSi dResdReobiT ukve yvel a xvdeba, rom wvri i
aqcionerebi ar Rebul oben monawil eobas aqcionerul i sazogado-
ebis marTvaSi da Tavs sawarmoos kerZo mesakuTreebad da miT
ufro patronebad ar grZnoben. aqcionerul sawarmoTa namdvil
mesakuTreebad da patronebad iTvl ebian maTi maRal i mmarTvel oba
(e.w. Top Menejment) da msxvil i aqcionerebi, roml ebic aseve,
rogorc wesi, ikaveben ama Tu im funkcional ur an sapatio
Tanamdebobas, ris gamoc, mkvl evarebs ar Zal uZT mkveTrad
gamij non msxvil i aqcionerebi mmarTvel ebisagan.

imisaTvis rom CaiTval os msxvil aqcionerad, korporaciis mmarTvel i ar saWiroebs aqciaTa Zal ian didi paketis fl obas. amerikel i special istebi Tvl ian, rom umetes SemTxvevaSi sakuTrebis kontrol isaTvis srul iad sakmarisia msxvil i korporaciis mxol od 5% wil is fl oba. magal iTad „H.J. Heinz Company--s mTavari mmarTvel i gaxda Tavisi kompaniis aqciaTa sididiT mesame mfl obel i, gaaCnda ra maTi saerTo raodenobis 1,6%-i, Rirebul ebiT 152 ml n. dol ari, xol o saSual od, saarCevno monacemebiT, 1990-ian wl ebSi aSS-Si 200 umsxvil esi arasafinanso korporaciebis 73,5%-Si, umaRI es menej erebs ekuTvnodeT aqciaTa naxevar procentze nakl ebi. amastan erTad progresul ad mcirdeba mesakuTrebis funqciaTa Semsrul ebel , msxvil i kapital is warmomadgenel Ta ricxvi. magal iTad 1990 wl ebSi aSS-s 100 umsxvil es samewarmeo korporaciebis direktorTa Soris aqciaTa msxvil i mesakuTrebis raodenoba Seadgenda 4,4%-s. msgavsi tendenciebi garadamaval i ekonomikis qveynebsiv SeimCneva.

mecnierul -teqnukurma progresma, romelic moiTxovs kapital dabandebebis zrdas, aseve memkvidreobis danawevrebam, aqciaTa msxvil i paketebis diversifikaciis aucil ebl obam, Semdegi procesebi ganapiroba: msxvil i kapital is mfl obel ebis sakontrol o paketebma moicves kompaniis aqciaTa 50%-ze nakl ebi, da maTi wil i kvl av ecema. ase magal iTad, 1920 wl ebis bol osaTvis rokfel ers ekuTvnodea kompania „Standart oil“-is aqciaTa 20%, 80-iani wl ebisaTvis ki misi memkvidreebis wil ma „Exxon Mobil Corporation“-Si 1,7%-s miaRwia. 1929 wel s diuponebi fl obden „General Motors Corporation“-is aqciebis 33%-s, xol o 1980-ian wl ebSi ki mxol od 7%-s. fordebis wil i „Ford Motor Company“-is aqciebSi 12%-de daeSva. Sedegad susti aRmoCnda maTi iuridiul i Zal aufl eba kompaniaTa resursebze.

magal iTad, z. bJeJinski Tavis naSromSi „momavl is sazogadoeba- SeuerTda daskvnas, rom Tanamedrove sazogadoebaSi, „rodesac teqnokratebma moaSores kompaniebis aqciaTa sakontrol o paketis mraval i individual uri mfl obel i, da am kompaniaTa strategiul i sakiTxebis gadawyveta, samuSaod ayvana Tu

gaTavisufli eba, finansebisa da mogebis gadanawil eba sakuTar Tavze aiRes, Zveli mfl obel ebi darCnen firmebis mxol od iuridiuli da formaluri mesakuTreebiis saxiT. realuri mesakuTreebad ki teqnokratebi mogvevl innen~.⁴⁹ sxvebi mesakuTreebis am tips uwodebs menejerebs. Cven Tavisufli ad SgvgeZi ia maT biurokratebi vuvodoT, rac metad misarebia, radganac terminebi „teqnokratebi~ da „menejerebi~ asaxaven mxol od sameurneo biurikratiis warmomadgenlebs, romel sac ar Zal uZs Tavisi „sakuTreebis~ gankargva saxel mwifo biurikratiis gareSe.

amgvarad, mravali atwilebis manZilze sazogadoebrivi mewarmeobis saxsrebis faqtiuri gankargvisas, mesakuTreebad ganvitarebul qveynebsi yal ibdebian am saxsrebis profesionali mmarTveli ebi. arsebobs 40 umxvili esi amerikuli kompaniis Sesaxeb 1900 wl is monacemebi, romel Ta mixedvitac yovel meoTxe kompanias menejerebi akontrol ebdnen. g. berlisa da j. minsis gamotvilit, 1930-iani wlebis, aSS-s 200 umxvili arafinansuri korporaciidan 44%-si menejerebi dominirebdnen. 1974 wels j. hermanma armoacina, rom aseTi kontrolis wili gaizarda kompaniata saerto raodenobis 82,5%-si (aSS-s 500 umxvili esi kompania). misi gafarToeba ganvitarebul qveynebsi Seinisneboda aswilebis bolosic, gansakuTreebit iaponias, sadac miarwia 90%-s.”⁵⁰

iseve rogorc ukanono mfl obels arasodes ar SeuZi ia gaxdes moparulis legitimuri mesakuTre, aseve aqcioneruli sakuTreebis mmarTveli verasodes iqneba misi mesakuTre. calkeuli istoriuli epoqebis damaxasiaTebeli stabil urad arsebuli sakuTreba, warmoadgens aramarto ekonomikur, aramed, sakanonmdebl ourTierTobas. aqcioneruli formis sakuTreebis winaarmdegobrioba imaSi mdgomareobs, rom garkveuli pirobebis dros korporaciis menejerebs SeuZi iaT imoqmedon rogorc kerZo mesakuTreebma, e. i. faqtiurad rogorc ekonomikurma mesakuTreebma, magram ver miarweven korporaciis qonebis sakuTreebis ufl ebas. amaSi

⁴⁹ bJeJinski Z. - „mavli sazogadoeba. gam. dkg. 2006. Tbilisi. gv. 66

⁵⁰ Herman W. - 500 Largest U.S. Businesses. Hoover's, Inc., Austin, Texas. 2005

mdgomareobs im mmarTvel Ta gaurkvevl oba, roml ebmac daij eres, rom gaxdebodnen aqcionirebul i saxel mwifo sakuTrebis namdvil i kerZo mesakuTreebi. aseve im rigiT TanamSroml ebs, roml ebmac irwmunes, rom gaxdebodnen ra aqcionerebi, avromaturad kol e- qtiur mesakuTreebadac gadaiqceodnen, TavianTi sawarmos namdvil patronebad. aqcionerul i sakuTreba Tavisi arsiT ver iqneba kerZo sakuTreba da amis gauTval iswinebiT mtkiceba, rom sakuTrebis gansaxel mwifoebrioba avtomaturad miyvans qveyanas kapital i- sturi tipis bazramde, rbil ad rom vTqvaT usafuZvl oa.

tranzitul i ekonomikis menej erebs istoriam ar misca Sesazl ebl oba `namdvil ~ mesakuTreebad Camoyal ibebul iyvnen. maT saerTo moqmedebiT, e.w. social isturi xasiaTis anu sazogadoebis interesebSi gamoyenebadi saxel mwifo-monopol isturi sakuTreba kapital isturi tipis saxel mwifo-monopol istur sakuTreebad gada- aqcies. Sedegad sazogadoebis wevrebis kerZo mesakuTred da mfl o- bel ad ar gadaiqcnen, aramed, piriqIT, moxda sazogadoebis pol ar- izacia. wagebul ebi darCnen ZiriTadad sawarmoTa TanamSro-ml ebi, maSin rodesac menej erebi da moxerxebul i aqcionerebi mogebul ebi armoCndnen. j er kidev f. l isti Senisnavda, rom masSi arsebul „winaaRmdegobriobas monopol iamde miyvevarT da amitomac saWiroebs saxel mwifos Carevas. is qmnis axal finansur aristo- kratias, damfuZnebl ebisa da wminda nominal uri direktorebis axal nairsaxeobas; sxvadasxva patentebiT uzrunvel yofil i an saerTod arauzrunvel yofil i aqciebis emisiasa da vaWrobas.-

aqcionerul i sakuTreba Tavisi arsiT warmoadgens gardamaval formas kerZosa da sazogadoebriv, asocierebul sakuTrebas Soris, amasTan „winwasul formas warmoadgens Tundac kooperativebi, Seq- mnil i Tavad mSromel Ta mier. mSromel Ta kooperatiul firmebSi, qreba kapital isa da daqiravebul i Sromis urTierToba, e.i. dade- biTad wydeba sawarmos SigniT kapital isturi warmoebis ZiriTadi winaaRmdegobriobis sakiTxi~.⁵¹

---

⁵¹ Тарушкин А. - Институциональная экономика: Идеи и концепции. С-П. 1994. стр. 70

saxel mwifoebriwi sawarmoebi ar iqneboda saWiro, Tu kerZo seqtors SeeZI o daekmayofil ebina yvel a sazogadoebriwi moT-xovna. magram kerZo kapital i awarmoebs mxol od sakmarisi mogebis momtan saqonel sa da momsaxurebas. misi interesi ar vrcel deba mosaxl eobis umravl esi nawil isaTvis gankuTvnil sicial ur-yofiTi daniSnul ebis obieqtebisa da momsaxurebis warmoebaze (saavadmyofoebi, skol ebi, sacxovrebel i saxl ebi), samewarmeo infrastruqturbze (gzebi, arxebi, kavSirgabmul obis sistemebi), mecnierebasa da kul turaze. amitomac Tanamedrove saxel mwifoebi nebsiT Tu iZul ebiT, sakuTar Tavze iReben maTi Seqmnisa da eqspl uataciis funqciebs. saqveynod aRiarebul i sakuTrebis upiratesobas da dasavl eTis qveynebSi saxel mwifo sakuTrebis gandevnis gegmebs, msofil io donis mecnieri, saxel mwifo moRvawe da 100%-iani amerikel i j. gel breiTi upirispirdeba.

gel breiTi, araerTi aTvl eul ia rac praqtikaze Tval s adevnebs da Seiswavl is Tanamedrove ganviTarebul i kapital i-sturi qveynebis probl emebsa da tendenciebs, igi aRniSnavs, rom arsebobs dargebi, romel Tac „ar SeuZI iaT funqcionireba saba-zro sistemaSi. ekonomikur ganviTarebasTan erTad Cndeba kont-rasti saxl ebs Soris, saganmanaTI ebl o, samedicino da saavad-myofos momsaxurebas Soris, satransporto saSual ebebs Soris da sxva momsaxureobas Soris. es Tavidanve xdeba Tval Sisacemi, Sem-deg ki miuRebel i”.⁵²

erTaderT pasuxs am dargebisaTvis warmoadgens maTi srul i organizeba saxel mwifo sakuTrebis porobebSi. yvel a ganviTa-rebul qveyanaSi mTavroba iZul ebul ia aqtiuri zrunva gamoa-mJRavnos sacxovrebel mSenebl obas, j andacvasa da transportze. yvel gan isini mniSvnel ovanwil ad gansazogadoebul ia, es exeba rogorc evrokavSiris qveynebs, aseve aSS-s. dResdReobiT saqal aqo da gareubnebis transporti farTo maStabebiT gadadis saxel mwifo sakuTrebaSi. igive emarTeba qal aqTaSoris sarkinigzo transports kompania `Amtrak--is gamoCenasTan erTad. aSS-Si

---

⁵² Galbraith J. K. - The Economics of Innocent Fraud, NY. 2004

xandazmul mosaxl eobas, roml ic gansakuTrebul ad saWiroebs samedicino daxmarebas da SezRudul i saxsrebi gaaCniAT, anu romel Ta mimarTebaSic gansakuTrebiT arakeTil adaa ganwyobil i bazris moqmedeba, samedicino daxmareba eZI eva. samSenebl o mrewvel obaSi ufro metad daxl arTul i sistemaa, romel ic moicavs saxel mwifos mier organizebul , dafinasebul an misi daxmarebiT warmoebul mSenebl obas, aseve saxel mwifos subsidiebi, SeRavaTiani kreditebi kerZo binaTmSenebl ebisa da binisdamqiravebl ebisTvis.

aSS-s garda, evrokavSirisa da gardamaval i ekonomikis qveynebSi qal aqis miwa farTo maStabiT gadadis saxel mwifo sakuTrebaSi. mTel i qal aqis sacxovrebel i Senobebis didi nawil i Sendeba saxel mwifos mfarvel obiT da rCeba saxel mwifos sakuTrebaSi. saavadmyofoebi, hpospital ebi da gansakuTrebiT hospisebi saxel mwifo sawarmoebad gardaiqmneba. „didi xania saxel mwifo korporaciebis xel Si gadavida rkinigza da qal aqis transporti (amis tendencia saqarTvel oSic SeimCneva). am dargTa saqmianoba did britaneTSi, skandinaviis qveynebSi, germaniasa da benil uqsis qveynebSi bevrad ukeT xorciel deba, vidre aSS-Si, igive Tqma SeiZI eba aRmosavl eT evropis qveynebze. evrokavSiris sxva qveynebSi ki, rogoricaa safrangeTi, italia, espaneti, Sveicaria ramdenad paradoqsul adac ar unda JRerdes bevrisTvis, sawarmoebi roml ebic mTli anad saxel mwifos ekuTvnis, bevrad ukeT muSaoben.⁵³

aSS-is prinstonis universitetis profesori v. ebenstaini Tvl is, rom kapital istur sazogadoebas zustad kapital i xdis `social urs-. is amtkicebs, rom „social uri tendenciebi Tavad kapital izmis Svil ia. maTi brZol a ki ojaxuri saqmea. social izmi ganuyofel ia samrewvel o revol uciisagan. kapital izmi sul ufro arRvevs Tavis pirvel yofil xasiaTs, `social urs- xdis ra sazogadoebas. pirvel i kol eqtivistebi iyvnen ara kapital is

---

⁵³ Леонтьев В. - Структура американской экономики. Москва, 1990. стр. 236

kritikosebi, aramed yvel aze warmatebul i mewarmeebi: g. karnegi, j. rokfel eri, h. ford, industriul i imperiebis Semqmnel ebi.⁵⁴

XX saukunis movl enebma daadastures kl asikosebis azri kapital isturi urTierTobebisa da kapital izmis rogorc gabatonebul i sazogadoebrivi formis transformaciis garduval obis Sesaxeb. XX saukunis dasawyisisTvis kerZosawarmoo kapital izms sazogadoebaSi j er kidev mniSvnel ovani mdgomareoba ekava, magram ukve saukunis bol osaTvis, yvel a ganviTarebul qveyanaSi is meoradi gaxda. kapital istTa Zal aufl ebam piks miaRwia araugvianes pirvel i msofli io omisa, xol o meore msofli io omisaTvis msxvil i kapital istebi Secval es profesional ma menej erebma. es faqti, vadebis ama Tu im gadaxrebiT, dadasturebul ia mraval i mkvl evaris mier. „kl asikuri kapital isti an Seeria xal xTa masas, an gardaiqmna daqiravebul pirTa organizaciad, anda gaxda fuli adi meqanizmis xel qveiT. terminma „kapital isti“ da „kapital izmi“ dakarga sociol ogiuri Sinaarsi.⁵⁵

keinzis mier samecniero prognozis saxiT daweril i scenari imis Sesaxeb, rom aqcionerul i, xol o Semdgom saxel mwifo sakuTreba, romelic Tavdapirvel ad kapital istebis, Semdeg ki mTel i sazogadoebis interesebSi gamoiyeneba, gamodevnis kapital istur kerZo sakuTrebas, ukve didi xania yvel a ganviTarebul qveyanaSi ganxorciel da.

magram, keinzis dros ar moipoveboda sakmarisi faqtiuri masala, raTa SemCneul i yofil iyo kerZo sakuTrebis saxel mwifo sakuTrebad gadaqcevis kidev erTi varianti – kerZo samewarmeo resursebis gamoyenebis Sedegebis social izacia, Tavad samewarmeo resursebis saxel mwifod gadaqcevis gareSe. es varianti daaxasiaTa p. drakerma rogorc ufro meti saxel mwifo Zal aufl ebis mopoveba ara saxel mwifo sakuTrebis, aramed regul irebis gziT.

---

⁵⁴ Корниенко О. - Национальная экономика. М, 2008. стр. 187

⁵⁵ Eichengreen M. Rose D. Wyplosz R. - Contagious Currency Crises. Scandinavian Journal of Economics. 1996. pp.166

warmoebis saSual ebebze sakuTreba saxel mwifosaTvis ar aris arsebiTi. saxel mwifos rom SeeZI os warmoebisaTvis gankuTvnii i resursebis da maTi mfi obel ebis anazRaurebis ZiriTadi gana-kveTis saerTo mocul obis gansazRvra, amiT yvel aferi miRweul i iqneboda. amasTan, social iuri pol itikisTvis aucil ebel i zomebi SeiZI eba TandaTanobiT gatardes, sazogadoebaSi arsebul tradi-ciaTa msxvreviS gareSe.

gansazogadoebis aseTi procesis efeqturoba imiT aixsneba, rom saxel mwifo regul ireba da kontrol i - warmoebis arakapital isturi, axal i xerxis el ementebia, romel ic gamodis rogorc misi adeqvaturi sakuTrebiS saxel mwifo formiS arsebobis safuZvel i. sakuTrebiS saxel mwifo forma am SemT-xvevaSi sazogadoebis mier aRiqmeba ara rogorc sasurvel i, magram gardauval i faqti, romel sac unda SeurigdeT.

magal iTad aSS-Si, 1913 wel s eep-Si saxel mwifo xarj ebis xvedriTi wil i Seadgenda 7.9%-s. 1927 wl isaTvis igi gaizarda 11.7%-de, 1932 - 21.3%, xol o 1980 wel s ki - 33%-de. msgavsi suraTi aRiniSneboda britaneTSi, sadac 1913 wel s saxel mwifo danaxarj ebi Seadgendnen eep-is 12.7%-s, 1933 wel s - 25.7%, xol o 1980 wel s ki - 44%-s. sxva qveynebidan miRebul i monacemebi adasturebs eep-Si saxel mwifo sakuTrebiS wil is uwyveti zrdisa, da Sesabamisad, mis erovnul ekonomikaSi monawil eobis kanonzomierebas. amgvarad, 1961 da 1980 wl ebSi, saxel mwifo danaxarj ebi Seadgendnen eep-is Semdeg nawil ebs, gamoxatul s procentul ad: bel gia - 29.8% da 51.8%; kanada - 30.0% da 40.0%; safrangeTi - 35.7% da 46.6%; gfr - 33.4% da 46.1%; ital ia - 30.5% da 45.6%; hol andia - 35.0% da 60.4%; SvedeTi - 31.0% da 63.2%.

saxel mwifos ekonomikuri roliS gazrda xdeba kerZo kapital is Tu ara iniciativiT, magram TanxmobiT da ganpirobebul ia danaxarj ebis gazrdiT ara mxol od mzardi saxel mwifo aparatis SenaxviT, aramed pirdapiri ekonomikuri saqmianobis ganxorciel ebiT: mecnierebis, ganaTI ebis, j andacvis ganviTareba; ekonomikur programaTa SemuSaveba da real izeba;

kerZo kompaniebis dakrediteba; dotaciebi mcire kapital is bankrotobisagan gadasarCenad; umuSevrobis Sesamcirebl ad axal i samuSao adgil ebis Seqmna da a. S. gansakuTrebul i siswrafiT izrdeba social uri amocanebis gadaWraze mimarTul i danaxarj ebi, rogoricaa ganaTI ebis, j andacvis, ekologiis, social uri dazRvevis ganviTareba. 1913 wel s man aSS-Si eep-s 2.1% Seadgina, anu saxel mwifo danaxarj ebis sisdidiT mesame mimarTul eba, ekonomikaze asignevisa da administraciul i danaxarj ebis Semdeg. 1955 wel s maT eep-is 6.3%-s, 1970 – 12.1%-s miaRwies, xvedriTi woniT gaaswres saxel mwifo danaxarj ebis yvel a sxva mimarTul ebas.

iTvl eba, rom biurokratizmi damaxasiaTebel ia mxol od saxel mwifo aparatisaTvis. magram is aranaki eb damaxasiaTebel ia sawarmoTa mmarTvel i aparatisaTvis, romelic Sedgeba ara am sawarmos momgebianobis doneze damokidebul sawarmoTa mesakuTre-ebisagan, aramed daqiravebul TanamSroml ebisagan. aRniSnul i aparati saxel mwifo aparatTan SedarebiT, SesaZl oa ufro metad biurokratiul ic ki iyos, Tanac Tu mas sawarmosa da misi mfl obel ebis Semosavl is piradi miznevisaTvis ukontrol od gamoyenebis SesaZl ebl oba gaaCnia. dReisTvis biurokratizmi gaxda kapital isturi ekonomikuri sistemis mTavari moqmedi Zal a. amitomac amJamad social izmis idea ar aris popul arul i arc aSS-Si da sxva angl osaqsur qveynebsi. rogorc j. gel breiTma aRniSna, „social izmi – ar SeiZl eba moewonos teqnostruqturas (e.i. sawarmoTa mmarTvel aparats); es ukanasknel i, miaRwia ra mesakuTreebisagan Tavisuflebas, srul ebiT ar miiswrafvis saxel mwifos morCil ebisaken”⁵⁶.

politikuri ekonomiisa da institucional uri ekonomikis kl asikosebis mier aRweril i kapital isturi sazogadoebis gardaqmnis yvel a procesi, sqematurad SeiZl eba Camovayal ibod Semdegnairad. garkveul stadiaze, zustad ki XIX saukunis bol osaTvis, upiratesad Tavisufal i konkurenciis kapital izmi

---

⁵⁶ Galbraith J. K. - The Economics of Innocent Fraud, NY. 2004

ganviTarda monopol isturi kapital izmis donemde. monopol iaTa Semdgonma ganviTarebam migviyvana maT saxel mwifosTan Serwymamde, rogorc monopol iaTa grandiozul gegmebSi pirdapiri monawil eobisa da dakreditebisaTvis, aseve saxel mwifo biuj etis xarj ze saerTaSoriso sarbiel ze monopol iaTa interesebis dacvisaTvis. am procesebma ganapirobes monopol isturi kapital izmis gadaqceva saxel mwifo-monopol istur kapital izmad, xol o maTi pirvel yofadi gancal kevebul i sakuTreba ki - saerTo saxel mwifo-monopol istur sakuTread. Tumca kapital is metamorfozebi amit ar dasrul ebul a. daaxl oebiT XX saukunis meore meoTxedidan gaCnda kapital is kerZo mesakuTreTa mniSvnel ovani ekonomikuri gadawyvetil ebebis miRebisagan ganyenebis tendenciebi, rasac mosdevda yofil i mepatroneebis mmarTvel i adgil ebidan gaTavisufli eba sxvadasxva xerxiT, maT Soris sapatio da amasTan umniSvnel o warmomadgenl obiti Tanamdebobebis SemoTavazebis gziT. saxel mwifo aparatis moxel eebTan saqmiani kavSirebis sistemaSic kapital is mepatroneebi gaZevebul iqnen sameurneo moxel eebis - sawarmoTa mmarTvel ebis mier, romel Tac j. gel breiti teqnostrukturas uwodebs. amgvarad gadavida saxel mwifo-monopol isturi kapital izmi Tavis bol o stadiaSi, romel zec, rogorc saxel mwifoSi, iseve sawarmoebSi, sazogadoebriv sakuTreas ganageben da gadawyvetil ebebs iReben profesional i mmarTvel ebi, roml ebic menej erebad iwodebian. amit saxel mwifo-monopol isturma kapital izmma ukanasknel e.w. biurokratiul i kapital izmis formas miaRwia, dazustebiT ki iseT sazogadoebriv wyobas, romel Tanac biurokratiul i saxel mwifo moqmedebs sawarmoo-safinanso resursebis faqtiur ganmkargvel Ta interesebSi, e.i. saxel mwifo da sameurneo moxel eebis interesebSi.

bol o aswl eul is movl enebma aCvena, rom msofli ioSi adgil i aqvs erTdroul ad or tendencias: sazogadoebaze biurokratiul i kontrol is gamkacreas da biurikratiis mier miRebul ekonomikur da politikur gadawyvetil ebebs demokratikul i Zal ebis gavlenis gazrdas. aRniSnul i tendenciebi araTanbrad viTardeba sxvadasxva

qveyanaSi (gansakuTrebiT tranzitul i ekonomikis qveynebsi da aSS-i mzardi biurokratiul i kapital izmis magal iTs warmoadgens. amerikul demokratiaze mraval i miTia cnobil i. sinmdvil eSi aSS-is demokrati warmoadgens e.w. mul tipartiul demokratias (Multiparty democracy), real urad ki es niSnavs SezRudul , damqiravebel Ta da daqiravebul Ta demokratias, f. I andbergi mas feodal ur demokratias adarebs, xedavs ra maT Soris sxvaobas imaSi, rom „Tanamedrove finansuri sagrafoebi warmoiqmna gvirgvinis mfarvel obiT, maSin roca SuasaukuneebSi monarqebi warmodgebodnen moqiSpe Tavadaznaurobidan da imorCil ebdnen ukanasknel T. Suasaukuneebis monarqi vasal ebisgan pativiscemas iTxovda; Tanamedrove Tavadoba ki moiTxovs igives ukve arsebul i demo(n)kratiul i mTavrobisagan~.⁵⁷ es procesi gadaedo gardamaval i ekonomikis qveynebsac.

windawin SeuZl ebel ia ganisazRvros msofli o ekonomikuri sistemis Semdgomi ganviTareba, radganac es damokidebul ia mraval subieqtur faqtorze. magram, mecnierebas SeuZl ia gansazRvraivos sazogadoebrivi ganviTarebis kanonzomiereba da kategoria „demokratiis“ Sinaarsi. rogorc cnobil ia, demokrati – xal xis Zal aufl ebaa. magram Zal aufl eba – ar aris Zal aufl ebis subieqtis interesebis fargl ebSi moqmedebis ufl eba da dekl aracia, aramed, mis sakuTar interesebSi uSual o moqmedebaa. Zal aufl ebis ganmsazRvrel i atributia mmarTvel oba, romelic xorciel deba im funqciaTa Sesrul ebis meSveobiT, rogoricaa umniSvnel ovanesi gadawyvetil ebebis miReba da maTi real izebis kontrol i.

2.3 privatizaciis saxel mwifoebriivi regul ireba

gansaxel mwifoebrioba, Tundac cal keul msxvil sawarmos privatizacia, politikur sakiTxia da xSirad mwvave debatebis mizezad gvevl ineba. I literatura 90-iani wl ebis privatizaciis Sesaxeb, praqtikul ad amouwuravia, xol o probl ematika ki diver-

---

⁵⁷ I andbergi f. - msofli ios finansuri j gufebi. Tb. 2005. gv. 66

sificirebul i. ne bismieri qveynis ekonomikuri programa (miT ufro ki privatizaciul i), mra val mxriv aris Sefasebul i rogorc ucxoel i, ise Cveni Tanamemamul e ekonomistebis mier, bevri mkvl evarstvis yovel i aseTi programis miRma pol itikuri dakveTa imal eba. privatizaciis identuri programa ar arsebobs, Tanxvedri rogorc miznebiT da SedegebiT, sakanonmdebl o an ekonomikuri pirobebiT, aseve real izaciis teqno logiebiT.

privatizaciis programaTa evol uciis ganvixil visas, 90-ian wl ebs sam periodad yofen, aseve cal ke gamoyofen ucxouri investiciebis faqtur statussa da rol s.

mniSvnel ovania aRiniSnos, rom privatizacia gegmuridan sabazro ekonomikaze gadasvl aSi sakvanZo moments warmoadgens, da gansazRvra vs wina sazogadoebis romel i social ur, pol itikuri el ementebi iReben sazogadoebriv simdidreze kontrol s piradi fl obisa da gamoyenebis mizniT. aseve did interes iwvevs Semdegi sakiTxi, ramdenad warmoadgens msxvil (potenciurad momgebian) sawarmoTa privatizacia erTian process msofil ioSi, mimarTul s sabazro ekonomikis formirebisaken. saeWvoa azrTa sxvadasxvaobis arseboba mcire da aramomgebiani (gegmiur ekonomikaSi) biznesis swrafi masiuri privatizaciis aucil ebl obasTan mimarTebaSi. Tanamedrove sabazro kapital izmis institucional ur safuZvl ad, al baT, rCeba mcire da saSual o sakuTreba sacxovrebel i farTidan saoj axo kompaniebis, momsaxureobisa an saqonl is warmoebis fargl ebSi. dasavl ur presaSi gaSuqebul i diskusia gviCvenebs, rom metad mniSvnel ovan probl emebad rCeba msxvil i sawarmoebis, mesakuTris interesebis dacviT kompaniebis da gansakuTrebiT gankerZoebul i aqcionerebis efeqturi marTva.

saeWvoa privatizaciasTan dakavSirebiT, erTdroul ad ramodenime kriteriumiT da Tanac xangZl ivi drois ganmavl obaSi, romel ime qveyanas gaaCndes dadebiTi efeqti. Znel ia gamoiyos aRniSnul i efeqtebi bol o aTwl eul is makroekonomikuri Zvrebis fonze. SeiZl eba vivarautoT, rom unda arsebobdes mcireodeni dadebiTi Sedegebi (an piriqit), roml ebic aRniSnavden privatiza-

ciis Semdgom efeqturi meurneobis progress da bol o wl ebis ganmavl obaSi privatizaciisadmi damokidebul ebis cvl il ebas.

Znl ia privatizaciis warmatebis kriteriumberi, praqtikul i da nawil obriv raodenobriv Sefasebas daqvemdebarebul i yvel a qveynisaTvis erTiani iyos. magram iseTi kriteriumberi rogorc: mastabil izirebel i zemoqmedeba biuj etze (Semosaval i privatizaciidan), pirdapiri (kerZo) ucxouri investiciebis mozidva, safondo birJaze kapital izacia (privatizaciidan 5-6 wl is Semdeg da ara krizisul periodSi) da bol os, sakvanZo (masiuri) privatizaciis gatarebis Semdeg myari ekonomikuri zrda, nebismier qveynis privatizaciis procesis Semfasebel ia. 90-iani wl ebis dasawyisSi privatizaciis warmatebis sxva mniSvnel ovan kriteriumberis Soris xSirad aRniSnavdnen aqciaTa mesakuTrebis farTo fenis Camoyal ibebas, Tumca, es kriteriumberi diskusiebSi `daikarga-...

SesaZl oa gamoiyos gardamaval i periodisaTvis arsebul i sastarto mdgomareoba (1989-90 wl ebi), privatizaciul procesTa sawyisi etapi, rodesac procesi paral el urad mimdinareobda ganviTarebul qveynebSi (iaponia, axal i zel andia, uaxl esi privatizacia britaneTsa da safrangeTsi), rasac mniSvnel ovani gavl ena hqonda sakuTrebis transformirebis procesebze.

privatizaciis pirvel i periodi, e.w. `vaSingtonis konsensusi~, ueWvel ad, moicavda swraf da maStabur privatizacias, magram, Sesabamisi ar iyo misi saSual ebebi da meTodebi. amitomac 1994 wl is meqsikis ekonomikur krizisi, privatizaciis garSemo maStabur movl enaTa rigs miekuTvneba. mTI ianobaSi ki, msofl ioSi zustad es periodi privetizaciis sqemebTan masiuri eqsperimentebis `oqros xanad~ iTvl eba, romelic zogierT qveyanaSi daxasiaTda rogorc `didi naxtomi~. am periodSi ganisazRvra gardamaval qveynebSi transformaciisadmi principul i midgomebi, xol o central uri da aRmosavl eT evropis qveynebi (dsT-s garda) mTI ianobaSi zrdis fazaSi Sevidnen.

gamoyofen meore qveperiods, e.w. `tekil asa~ da aziur krizisTa Soris, igi SeiZl eba daxasiaTdes rogorc tradiciul i priva-

tizaciis warmateba msofli io ekonomikisa da safinanso bazris zrdis pirobebSi. sakuTrebis transformirebis ZiriTadi nabij ebi gardamaval qveynebSi ukve gadadgmul i iyo da kerZo sakuTrebis axal safuZvel ze iwyebeda qveynebis ekonomikis ganviTareba.

bol os, mesame periodma, 1997-98 wl ebis Semdeg gaamagra tendenciebi dagrovil i gamocdil ebis bazaze da msofli io ekonomikis zrdis Senel ebis pirobebSi. privatizaciul i procesebi am periodSi grZel deboda, magram eqsperimentebi dasrul da.

XX saukunis 80-ian wl ebSi, msofli ioSi privatizebul iqna 6800 msxvil i sawarmo, maT Soris, 2000 ganviTarebad qveynebSi. ganviTarebul qveynebSi 80-iani wl ebis privatizaciidan (m. tetCeris da f. miteranis administraciebis mier ganxorciel ebul i) ZiriTad praqtikul gakveTil ad SeiZl eba CaiTval os, erovnul i sakuTrebis didi kompl eqsebis strategiul investorta xel Si gadasvl is Sesaxeb rTul i mol aparakebebis warmoeba. amastan erTad, gaTval iswinebul i iyo potenciuri momxmarebl is mier rTul i sistemebis marTvis SesaZl ebl oba. aseTi privatizaciis ZiriTad, praqtikul mizans warmoadgenda biuj etebis val debul ebaTa Semcireba, aseve didi moZvel ebul i saxel mwifo kompaniebis marTvis xarisxis gazrdis imedi. im periodSi reformatorebis miznebi da SesaZl ebl obebi garkveul SesabamisobaSi imyofebodnen.

udavoa, rom privatizaciis xarisxi, sabol oo j amSi, unda Seesabamebodes privatizaciis obieqtis xasiaTs, rom uzrunvel yos misi efeqturi funqcionireba. mosazreba, rom aTi wl is manZil ze britanul ma privatizaciAm mocva mxol od 600(!) sawarmo, Cveni azriT kritikas ar eqvemdebareba, radganac aq saubari iyo sakmaod rTul ekonomikur obieqtebze. imdroindel i saerTasoris safinanso organizaciebis midgomaTa kvintesenciad SeiZl keba CaiTval os s. kikeris, j. nel isis da m. Serl is wigni „privatizacia. gamocdil ebis gakveTil ebi~.

80-90 wl ebSi, l aTinur amerikaSi nabij ebi msxvil i saxel mwifo sakuTrebis privatizaciisaken gamoiyureba, rogorc `SedarebiT iol i~. Tumca, Cil es mTel i rigis eqsperimentebis (maT Soris

nawil obrivi renacional izacia da axal i privatizacia) Semdegac, saWiro gaxda dro, raTa adgil idan daeZraT privatizaciis programebi. aucil ebel i gaxda saxel mwifo seqtoris sawarmoTa `siamayis- gadal axva da farTo maStabebiT ucxouri investorebis mozidvis aucil ebl obis aRiareba. faqtiurad 1990 wel s argentinasa da brazil iaSi daiwyes moqmedeba tradiciul i tipis maStaburma programebma. evropis centrSi ki TXS-i yidda mTel i germaniis demokratiul i respubl ikis aqtivebs. 1992 wl isaTvis 12000 sawarmodan 4600 gaiyida, 1600 daixura, 1000 ki Zvel mesakuTreebs daubrunda. danarCeni sawarmoebi j er-j erobiT TXS-is saprivatizacio siebSia. amgvani sagareo foni da saerTaSoriso gamocdil eba reformatorebs kompaniaTa sacal od gayidvis sakmaod mkveTr mimarTul ebas aZl evda, da amiT ara marTo marTvisa da sakuTrebis ufl ebaTa, aramed sabiujeto da sxva daval ianebis probl emaTa gadaWras imeds tovebda.

1989-91 wl ebSi central ur da aRmosavl eT evropis qveynebSi privatizaciis moTxovna ganxil eboda rogorc Teoriul i probl ema, misi rol i aRiarebul i iyo, magram misi saSual ebebi da xerxebi ki naTel i ar iyo. dResdReobiT, informirebul obisa da codnis poziciidan SeiZl eba gasul i aTwl eul is movl enaTa sxvadasxvanairi interpretireba. Cven vTvl iT, rom gardamaval i ekonomikis bedis Sesaxeb diskusiebis monawil eebis (gardamaval i ekonomikis mqone qveynis Sida da gare konsul tantebi) esmodaT privatizaciis rogorc bazisuri principebi, aseve 80-iani wl ebis privatizaciis praqtikul i Sedegebi.

cnobil i ekonomisti j. nel isi aRniSnavs, rom 90-iani wl ebis dasawyisSi, reformatorebis da maTi mrCevl ebis wreSi swrafi privatizaciis sasargebl od, mTavari argumentiebis saxiT ganxil eboda komunitebis dabrunebis da `wiTel i- direktorebis mier sawarmoTa „gaqurdvis“ Tavidan.

nebismieri saxis privatizacias ar SeiZl eba hqondes sazoga- doebis yvel a wevrisaTvis aqtivebis samarTl iani da Tanabari gacemis xasiaTi. Tavistavad, im periodSi am faqtze fokusirebas

aravin axdenda - saubari iyo `nomenklaturis samewarmeo aq̄tivebis- swraf nacional izaciaze da Semdgom privatizaciaze. central uri da aRmosavl eT evropis qveynebsi saxel mwifo-partiul ma nomenklaturam Tavisi gadawyvetil ebebiT, opozicias privatizaciis masobrivi sqemebs sakmaris l egitimuroba misca. aman didi gavlena iqonia yofil i sabwoTa kavSiris qveynebze, rom l ebmac daiwyes transformaciis procesebi, dasavl eTis qveynebtan SedarebiT daaxl oebiT ori wl is dagvianebiT. moxda transformaciis meTodebis gadatana mniSvnel ovanidan popul arul tal Raze (bal tiis qveynebis gamokl ebiT).

1992 wl is zafxul Si gamoSvebul naSromSi, msofli o bankis wamyvani eqspertebi aRiareben SecdomaTa gardauval obas da qadageben privatizaciis sqemebtan eqsperimentirebas. isini weren: „Tumca yofil social istur ekonomikebisatvis SerCeul i ar aris optimal uri taqtika, magram mocemul vitarebaSi cxadia am qveynebsi mizanta miRwevis saerto strategia: privatizacia yvel a SesaZl o gzebiT, roml ebic waaxal ise ben konkurencias; iseTi meTodebis gamoyeneba, roml ebic ufro Sedegiani iqneba, vidre firmebis sacal od privatizacia, maT Soris yvel a sawarmos transformacia aqcionerul kompaniebad~.⁵⁸ faqtiurad es mowodebaa gadaidgas saxel mwifo sawarmoTa masiuri aqcionirebisaken radikal uri nabiji pol onuri magal iTiT, magram avtorebi metad frTxil oben Tavad masobrivi privatizaciastan mimarTebaSi gamoTqmebis amorCevisas, aRniSnaven ra garkveul safrTxes: „masobrivi privatizaciis formebs, roml ebic gadascemen aqciaTa mniSvnel ovan wils muSakebs, SeuZl iaT srul i privatizaciis Senel eba, kerZo investorTa, erovnul is da ucxouris gande vna, anda momaval Si wamyvani investorisatvis siZnel eebis Seqmna~.⁵⁹ amavdroul ad maT miamiturad sjerodaT SemoTavazebul i masobrivi sqemebis Tanasworufl ebianobisa da Rel avdnen nomenklaturis mmarTvel obiTi Cvevebis bedze: „masobrivi sqemebi Tanas-

⁵⁸ Перкинс Дж. - Исповедь экономического убийцы. Москва, 2005. стр. 170

⁵⁹ Никонова И. - Финансирование бизнеса. Москва, 2004. стр. 113

worufli ebianebi arian, radganac mocemul i sqemebiT mTel i mosaxl eoba an misi udidesi nawil i miiRebs aqciebs ufasod an Sanss dabal fasSi Seizinos isini, - Tumca es azri sakamaToa, radgan mxol od isini vinc muSaobs msxvil da perspeqtiul sawarmoSi miiRebda raime faseul obis mqone aqciebs. masobrivi privatizacia win Tu ar aRudgeboda, gadadebda mainc nomenklaturiT sakuTrebis akumul irebas (es danakargi iqneboda, radganac nomenklaturas gaaCnia saukeTeso mmarTvel obiT i potencial i)". Tumca, dRevandel i gadasaxedidan, varaudi mmarTvel obidan nomenklaturis swrafi da umtkivneul o gadayenebisa da vauCerizaciisas Tanasworufli ebiano bis dacvis Sesaxeb, aradamaj erebl ia.

imdroindel i literaturaSi mcire yuradReba eTmoboda korporaciul i marTvis mniSvnel obas. bazrisa da kerZo sakuTrebis efeqturoba reformebis procesebSi gamoiyureboda rogorc apriori da „investirebul i politikuri kapital is dabrunebas- ki myisierad el odnen. aseve mcire yuradReba eTmoboda Tavad privatizaciis procesis transaqciul xarj ebs da institucional ur aspeqtSi drois faqtoris mniSvnel obas – Tu ramden dros waiRebs efeqturi mesakuTrisa da konkurentul i bazrebis formireba. drois faqtori dakavSirebul i rCeboda transformaciis mxol od politikur aspeqtTan. amgvarad, rig qveynebSi Cadebul i iyo masobrivi politikuri privatizaciis winapirobebi, romel mac Seqmna gardamaval i ekonomikis mqone qveynebis cxovrebaSi mniSvnel ovani istoriul i gantoteba, romel mac gansazRvra transformaciis xasiaTi da gansakuTrebiT sabazro ekonomikis institucional uri ganviTareba.

saqarTvel oSi popul isturi zewol is Sedegad, privatizaciis momxreebi ar iyvnen orientirebul ni privatizaciis teqnologiisa da xerxebis mis ZiriTad miznebTan kavSiris Rrma anal izze, aramed sawarmoebis gakontrol ebisa da reformis srul i gaukumarTebis popul istur mcdel obebTan brZol aze. SeiZl eba vivarudoT, rom es iyo sabWouri sawarmoebis Zvel i menejmentis pirve-

ლიმდელი ობა ფორმალური ურად გაყარონ სედეგები 1988-89 წლზე მატიმერ სეზენი სავარაუდოებზე.

ტრანსფორმაციის პოლიტიკური ამოცანების გადაწყვეტილებისთვის პრივატიზაციის გამოყენების მდელი ობამ ვარაუდოვდა ახალი პრობლემა: როგორ მოხდინოთ „ერთდროულად ყველგან“ პრივატიზაცია. სავარაუდოდ, ცენტრური და აღმოსავლეთი ევროპის რეფორმატორთა სწრაფი მისიერი მასობრივი პრივატიზაციისადმი, დავსიხარული იყო სოციალური იზმის „არდაბრუნების ვერტიკალი“ მიხედვით სურვილთან. თუმცა რთულია გამოიზებნოს სპეციალური გამოკვლევა რომელიც განსაზღვრავდა, თურა დაიწყო უნდა იყოს ცენტრული მოხალისების კერძო საკუთრების ინსტიტუტები ამ მიზნის მიხედვით მცირე და სასუალო საკუთრების ფარგლებში მაშინ, რომ უზრუნველყოფილი იყოს სოციალური იზმიდან დემოკრატიისა და ბაზისური გადასვლის სოციალური პოლიტიკური სიმყარე. ამ შემთხვევაში მიზანთა სხვაობა გამოიწვია სასუალო ებათა სხვადასხვაობა.

საბოლოო ჯამში, პოლიტიკები, რომელიც გახდა რეგიონალური ლიდერი ვაუჭარებდა და ვაუჭარული ფონდების შექმნას, ისინი არასოდეს გამოყენებია. პოლიტიკური პრივატიზაციის საფუძველი სიხარული იდეა ატარებდა ორსაფეხურიანი ხასიათს და ვარაუდობდა ვაშლი 200-მდე კომპანიის აქციათა გადართობას რამდენიმე საინვესტიციო ფონდის სარგებლობით. ამ უკანასკნელთა აქციები (მეორე) უნდა გაერთიანებული იყო მოკალი აქცეების სარგებლობით. შემდგომში ფონდების შექმნის მიზანია კონკურენცია კლიენტებისთვის. თუ გვერდზე გადავხედოთ მოკალი აქცის უმნიშვნელო მოგებასა და სისტემის სიძლიერეს, მაინც გარკვეულია, რატომ იყნებოდა სავარაუდოებები მერმარტის ველი სამინისტროებზე უკეთესი. ცხოსი ოვაკიის ვაუჭარული პრივატიზაციის არ გამოირომოს ოდელი სედეგები ეფექტური მსაკუთრების გამოცენის სახით. ეს ნიშნავდა მონოპოლიტიკა, გარკვეულია, ამოწმების მასობრივი ვაუჭარული სისტემების ექსპერიმენტატორების წრე.

დასავლური ლიტერატურის უდიდესი ნაწილი, ბუნებრივია, მიმართული იყო გარდავალის ვიწრო საკუთრების ტრადიციულ ტანდატანობით გაყიდვას. ამგვარად, 90-იანი წლების დასაწყისში, ვიწროების მოხიბვნილი ვამოწმებს სხვადასხვა ამოცანები, ერთი მხრივ, იმ

qveynebis xel isuflebis winase, romlebsac daawva transformaciuli xasiatis reformata gatarebis pasuxismgebloba (centraluri da armosavl et evropi da yofili sabwota kavSiri), xolo meore mxriv – Camoyal ibebuli „Zveli“ sabzro sistemebis mqone qveynebez, romlebic ganicdidnen makroekonomikur arastabili urobas (latinuri amerikis saxel mwifoebi da Turqeti). qveynebis mixedvit privatizaciis metodebis mraval ferozneba imazed mianisnebs, rom ar arsebobda raime erTiani modeli. ufropiriqit, saertasoris safinanso organizaciebma gardamavali ekonomikis qveynebsi mxari dauwires privatizaciis im variants, romelic aircia titoeuli qveynis reformatorTa sigawrem.

tradiciuli privatizaciuli procedurebsi wamyvania qonebis realizebis Rirebulis maqsimizacia, Ziritadad wamgebiansaxel mwifo sektoris kompaniebez biujetis danaxarjebis (subsidiebis) Semcireba, Tavadi kompaniis davalianebs (xSirad misi winaswari restruqturizaciit) da axali mesakutris maral profesული მმართველების uzrunvel myofeli unaris Semcireba. amasi mdgomareobda mxvili saxel mwifo kompaniebis privatizaciis xanmokle kavSiri saxel mwifo biujetebTan. xangzivi gegmasi meti mnisvneloba aqvs martvis efeqturobis gazrdas, restruqturizaciis procesebs da a.S. gardamavali ekonomikebis umravlesobas, ganxiluli periodisatvis, mzime fiskaluri problemebi gaaCnda da mat scades gadaewyvitat isini 90-ian wlebsi, kerzod ki, kompaniata gayidvis gziT. es exebal latinur amerikasa da ungreTs.

zustad am periodsi gamoiyo privatizaciisadmi midgomis orimartuleba: tradiciuli sakutrebis gayidvit _ da mcdeloba erTianad gadawydes privatizaciis, sakutrebis ulebis gadacemis, efeqturi mepatronis Seqmnis problema. vauCeruli sqemebi, gamogonili momusaveta stimuli rebisatvis, rogorc warmoebis procesis mnisvnelovani monawileebisa (steiqhol derebi), generalizebuli iyo erTbasad sakutrebis mteli masis gamoyenebisatvis. masin roca Cexetsi vauCeruli sqema sawarmota gayidvis

mimarTebaSi erTobl iobaSi iyo farTo pragmatizmTan, ruseTSi praqtikul ad ar ganixil eboda sxvadasxva saxis dargsa da sawarmosadmi Sereul i pragmatul i midgomebi sabiujeto Semosavl is miRebis, ucxouri investorebis mozidvis da a.S. mizniT. ruseTSi privatizaciis sami oficial uri meTodi, miuxedavad maTi moCvenebiTi mniSvnel ovani sxvaobisa, ar moicavda sawarmos an misi wil is gayidvis SesaZI ebl obas nebismieri gare seqtorisaTvis (maT Soris ucxourisaTvis) vauCerul i sqemis gareSe. es al baT, mTavaria or-sam mniSvnel ovan sxvaobaSi or yvel aze cnobil da original ur vauCerul privatizacias Soris.

vauCerul sqemebSi aris mcdel oba erTbaSad gadawydes saerTo xasiaTis mraval i transformaciul i amocana: 1. maqsimal urad SeizRudos saxel mwifo principSi; 2. Seiqmnas social uri baza (burJuazia); 3. moexsnas saxel mwifos sawarmoTa mimdinare ekonomikur saqmianobaze val debul eba da a.S.

privatizacia ramodenime kontinentze masobriv movl enad gadaiqca, ramodenime praqtikul i sqemis _ pirobiTad l aTinoamerikul is (sacal od kompaniebis gayidva) fargl ebSi, romel sac SeiZI eba davumatot ungreTi. CineTsa da aziis sxva qveynebSi upiratesad mimdinareobda komercial izacia. pol oneTi, Sida pol itikuri mizezebis gamo, ar miemxro masobriv sqemebs. mraval qveyanaSi mimdinareobda rTul i privatizacia. sabol ood, ruseTma uSiSrad aiRo starti axal Seuswavl el sistemasTan erTad. principul i sxvaoba SeimCneoda im qveynebs Soris, roml ebmac privatizaciaze rogorc sabiujeti probl emebis mogvarebis saSual ebaze da msxvil i kompaniebis strategiul investorebisaTvis miyidvaze dades fsoni (esenia l aTinuri amerikis sami qveyana da ungreTi). TiToeul ma miRo sabiujeto Semosavl is (xol o SemdgomSi ki pirdapiri ucxouri investiciebs) mniSvnel ovani raodenoba. miuxedavad imisa, rom 2002 wel s argentinis ekonomikam gadaitana umZimesi krizisi da aranairad ar warmoadgens struqturul i politikis warmatebis SemTxvevas, aravin daeWvebul a misi privatizaciul i strategiis warmatebaSi.

90-ian wl ebSi, argentinis mTavrobam miiRo 45 ml rd. aSS dol ari privatizaciul i Semosavl i. sakiTxavia, ras xmardeboda saxsrebi: ganviTarebas Tu saxel mwifo social uri mandatebis SenarCunebas?!

saxel mwifo kompaniebis SezRudul i raodenobis privatizaciisas didi mogeba naxa brazil iis saxel mwifomac. metad mniSvnel ovania is faqti, rom maT miiRes es saxsrebi da strategiul i investorebi zustad aTwl eul is dasawyisSi, ramac SemdgomSi dadebiTi gavlena iqonia qveynis ekonomikur ganviTarebaze, misca ra neba meti warmatebit gamoeyenebinaT 90-iani wl ebis msofi io ekonomikis zrdis unikal uri saSual ebebi. es metwil ad exeba ungreTsa da meqsikas, nawil obriv TurqetS, roml ebic gavidnen kapital ebis bazarze da moizides ucxouri investiciebi j er kidev 90-iani wl ebis dasawyisSi.

privatizaciis argentinul ma programam, roml is realizeba daiwyo 1990-dan 1997 wl amde, saxel mwifos 21 ml rd. aSS dol aris odenobis Semosaval i moitana, maT Soris 10.7 ml rd. ful adi saxsrebis saxiT, 3.5 ml rd. savalo val debul ebebis saxiT (sabazro kursiT) da 6.8 ml rd. ki dafarul i obligaciebis saxiT. mogebis Ziritadi nawil i miRebul iqna navTobis da navTobgadadamuSavebel i kompaniebis, bunebrivi airisa da el eqtromonopoliebis, tel ekomunikaciebisa da sahaero transportis sistemis privatizaciisagan. Semosaval i privatizaciisagan metwil ad xmardeboda privatizirebul i kompaniebis davaliane bis dafarvas da maTi savalo val debul ebebis Semcirebas. aRniSnul periodSi privatizebul i iyo 104 kompania, 128 gadacemul iqna kerZo sakuTrebaSi koncesiis pirobebze (maT Soris 86 navTobis sabado), 9 asociaciuri monawil eobis pirobebze, 5 kompaniaSi gatarebul i iyo bazarze aqciaTa gayidva. saxel mwifo sawarmoTa 90%-is privatizaciam pirveli xuti wl is ganmavlobaSi, 1990-dan 1994 wl amde, Seamcira saxel mwifo seqtoris zoma: Tu 1991 wl isatvis masSi dakavebul i iyo TanamSromel Ta 39%-i, 1997 wl istvis es cifri Seadgenda mxol od 6,9%-s.

privatizacia ZiriTadSi mimdinareobda auqcionze gayidvis saxiT nebismieri investoris, maT Soris ararezidentebis Tavisufal i daswrebiT. am gziT gaiyida obieqtebis udidesi nawil i (91%). aqciaTa umniSvnel o nawil i (4%) sawarmoSi momuSave personal Si gadanawil da. saj aro auqcionebis meSveobiT msxvil ma dainteresebul ma investorebma sawarmoTa sakontrol o paketebi Caigdes xel T (ramac sabol oo j amSi sakuTrebis marTva gaaiol a). privatizaciidan miRebul i Semosavl ebi saxel mwifo val is Semcirebisen iqna mimarTul i. reformebis sawyis etapze SemoTavazebul i iyo (tranzitul i ekonomikis qveynebisTvis metad saintereso gadawyvetil eba) privatizaciis dros ara marto ful is, aramed araful adi angariSworebis saSual ebebis gamoyeneba, ZiriTadad saxel mwifo fasi ni qaral debi. ekonomikuri reformebis da provatizaciis Semdgomma etapma, e.w. gegma `Real--ma ufro metad Seuwyo xel i ucxoel i investorebis mozi dvas.

argentinisgan gansxvavebiT pol oneTma sakmaod warmatebul ad gadal axa 90-iani wl ebis krizisebi, magram man sawarmoTa masiuri privatizaciis programebi ar Seasrul a. makroekonomikuri mdgradobiT pol onel ebma ucxoel i investorebisaTvis momxibvl el i ekonomikuri atmosferos Seqmna SeZl es. istorikosebs mxol od arsebul i mdgomareobis komentireba darCeniT, romel Sic central uri da aRmosavl eTi evropis reformatorul i programebis, kerZod ki vaucerebisa da vaucerul i fondis, formirebaSi l iderma qveyanam ar gamoiyena Tavisi gamogonebebi, misca ra amiT msurvel ebs sakuTar Tavze cdebis Catarebis saSual eba.

am magal iTSi moCans privatizaciis SesaZl o strategiis mniSvnel ovani el ementi. rac metadaa srul yofil i ekonomikuri garemo da maRal ia konkurentunarianoba, miT metia sawarmoTa mimarTebaSi investorTa ndoba da maRal ia maTi saprivatizacio Rirebul eba. saprivatizacio sakuTrebis maRal i fasi damokidebul ia ara marto mimdinare makroekonomikur mdgomareobaze, aramed mis istoriasa da stabil urobaze. xol o, gardamaval i ekonomikis mqone qveynebisadmi ndobis TandaTanobiTi mateba

zrdis maT sainvesticio mimzidvel obas, Sesabamisad, saprivatizacio sakuTrebis rogorc stabil izaciis saSual ebis fass da a.S.

90-ian wl ebSi, sxvadasxva qveynebis mier privatizaciis dargSi miRebul i didi gamocdil eba gviCvenebs, rom Sesazl ebel ia privatizaciis racional uri strategiis Seqmna. man SeiZl eba moicvas mizanta rigi qonebis gacemidan gaurkvevel i Sefasebisa da maral i transaqciul i danaxarjebidan dawyebul i, da damTavrebul i aqciaTa paketis an sakuTrebis el ementebis im mizniT TandaTanobiTi gayidviT, romel ic rCeba makroekonomikuri stabil izaciis (daval ianebis daqveiteba) an msxvil i erovnul i amocanebis (social uri, regional uri an sxva xasiaTis) gadawyvetis fargl ebSi.

vauCerul sqemaTa SemoRebis Semdeg wamowril i korporaciul i marTvis probl emebi metad mwaved moCans, xol o kapital Ta bazrisadmi miaxl oebis saSual eba korporatiul i marTvis garkveul i donis gareSe ki saelwod gamoiyureba. ucxouri investiciebis moqidvis probl emisadmi uamravi l iteraturaa miZRvnil i. TiTqmis yvel a avtori, xazgasmit aRniSnavs, rom ucxour investicias ar SeuZl ia qveynis ekonomikis reformireba. ucxouri kapital i bazris formirebis mxol od erT-erTi faqtoria, Tumca mniSvnel ovani. ungreTSi, pol oneTsa da l aTinuri amerikis qveynebsi privatizirebis pirvel ive wl ebSi seriozul i ucxouri investiciebis moqidva SeiZl es. koreaSi, CexeTsa da TurqeTSi ucxour kapital dabandebebis gazrdis ideastan SedarebiT gvian mividnen. yvel as ainteresebda da ainteresebs pasuxi kiTxvaze, ramdenad gansazRvravs sawarmoebis sidide da raodenoba ucxouri kapital is moqidvas. aseve real uria, rom ucxour investorze dadebiTad moqmedebs fasebi, roml ebic tranzitul i ekonomikis qveynebsi bevrad dabal ia. ar unda gamoiricxos qveyanaSi aucil ebel i institucional uri safuzvl ebis arsebobac, am faqforma gadamwybeti rol i Seasrul a `aziuri krizisis- dros, qveynebsi sadac ucxouri kapital i msxvil i maStabiT iyo warmodgenil i SedarebiT mdgradi aRmoCnda siZnel eebis gadal axvisas.

saqarTvel oSi da gardamaval i ekonomikis sxva qveynebSi ucxouri kapital i xSirad biurokratiul barierebs ufro awydeboda, vidre ekonomikurs. sainvesticio kl imatis Seswavl iT dasavl eTSi seriozul ad arian dakavebul ebi, aq CarTul a sainvesticio bankebi, iuridiul i, saauditoro da konsal tinguri kompaniebi. magal iTad aRmosavl eTi evropis qveynebSi kapital is ganTavsebis saSual ebebisa da gzebis ZiebaSi ufro meti Tanxebia daxarj ul i, vidre saqarTvel os ekonomikaSia mTI ianad investirebul i.

privatizaciis eqspertebi aRniSnaven, rom ucxouri kapital is mozidvis erT-erTi gamokveTil i winaaRmdegoba vaucerul i model ia, rol el ic faqtiurad gariyavs ucxour investiiciebs, formal uri SezRudvebis ararsebobis miuxedavad. saqarTvel os ekonomikaSi ucxouri kapital isadmi arsebul i SedarebiT Liberal uri midgomis miuxedavad, autsaiderul i investiciebi jer-j erobiT dabal i maCvenebl ebisaa. amis, erT-erTi mizezi privatizaciis sawyis etapze vaucerul auqcionebze aqcentirebaa. udavoa, rom aseT pirobebSi ucxoel investorTan pirdapir an portfel ur kapital dabandedbebeze mol aparakebebis warmoeba rTul ia. aqti-vebis dabal i sastarto fasi momaval Si arTul ebs axal i mesakuTrebis mier sakuTrebis nawil is gayidvis saSual ebas (arsebobs darCenil aqti-vebze kontrol is dakargvis saSiSroeba).

Tumca, gamocdil eba adasturebs, rom qveyana romel ic cdil obs ucxouri kapital is mozidvas, ama Tu im xerxiT mainc axerxebes amas. CexeTis, samxreTi koreis, bul gareTis, sl ovakiis, pol oneTisa da TurqeTis privatizaciebi safinanso bazris seriozul i arastabil urobis periodSi mimdinareobda da viTardeboda. zustad am periodSi gamovida j. nel isis naSromi `droa Tavidan gviazroT privatizacia gardamaval qveynebSi~. wignSi central uri da aRmosavl eTi evropis transformaciul i ganviTareba dadebiTad aris Sefasebul i. pol oneTis magal iTi ki mTel i am procesis droSad aris warmocenil i. masiuri privatizaciis warumatebl obebi ki l amis erT-erT uaryofiT faqtoramdea dayvanil i. am pozicias mxars uWers msofli io banki,

romel mac pol oneTi samagal iT o qveynad aRiara, restruqturizacis, privatizaciis da sagareo daxmarebis warmatebiT gamoyenebaSi. magram ar unda dagvaviwydes, rom sayovel Tao aRiarebebs yvel aze myarad mxars uWerda saTiTaod pirivatizebul i sawarmoebis SedarebiT maRal i fasebi da 90-iani wl ebis dasawyisSi ucxouri investiciebis uzarmazari maCvenebel i. yvel aze maRal aqtivobas iCenen germanel i, frangi, amerikel i, britanul i, ital iuri da hol andiuri kompaniebi. investorTa siebSi iseTi mzoFl io donis koncernebia, rogorc Fiat, General Motors, Daewoo, ABB, Unilever, Procter & Gamble, IPC, Philips, Pepsico, Philip Morris, Nestle. Tumca daregistrirebul i 37 aTasi sawarmodan, romel Sic ucxouri kapital i monawil eobs, mcire da saSual o biznesi Warbobs. gasaTval iswinebel ia is faqtoric rom pol oneTis eqsportis 69% da importis 67% evrokavSiris qveynebze modis. TiTqmis msgavsi sastarto poziciebis mqone mezobel CexeTSi ki privatizaciis ori tal Ris dasrul ebas daemTxva samwl iani depresia, romel is erTerT mizezad korporatiul i kontrol is (Corporate governance) dabal xarisxs asaxel eben (anu isev da isev saprivatizacio model is SerCevisas daSvebul Secdoms).

sabol oo j amSi gardamaval i ekonomikis mqone evropis qveynebis saprivatizacio procesebis yvel aze Rma anal izad j. nel isis xsenebul i naSromi iTvl eba (imisda miuxedavad, rom zogierT mosazrebebsa da daskvnebs SeiZl eba ar vaTanxmebodeT). imisi mtkiceba, rom privatizacia ukeTesia, vidre misi ararseboba udavoa, magram igi saerTod ar ganxil avs e.w. `Sereul i scenarebis- dadebiT mxareebis, Tundac CexeTis tipis. misi erTaderTi al ternativa ki wril i, saSual o da zog SemTxvevaSi msxvil i sawarmoebis masiuri privatizaciaa. Sereul i scenariis dros sabiujeto Semosavl ebis misaRebad rCeba farTo gasaqani, aseve strategiul i gadawyvetil ebebis miRebisas ufro xel gaxsnil i poziciebia, gansakuTrebiT sakvanZo da strategiul i mniSvnel obis sawarmoebis begis gadawyvetisas.

Tavi III

saxel mwifoebri vi regul irebis sisteme bi sabazro meurneobaze gadasvl is pi robe bSi

3.1 ekonomikis saxel mwifoebri vi regul irebis meTodol ogia da kriteri umebi

miuxedavad forsirebul i tempebiT mimdinare reformebisa da sabazro urTierTobebze gadasvl isa, saqarTvel oSi da zogadad postsabWoTa sivrcesi transformaciis real uri Sedegebi j er-jerobiT aradamakmayofil ebel ia. kerZod, grZel deba ekonomikis seriozul i stagnacia: mTI iani Siga produqtis zrda 2003 wel s, 2002 wel Tan SedarebiT 3.7%-T Semcir da. marTal ia, iyo zrdis epizodebic, mag. rogorc 1999 wl is 3%-iani zrda da 2000 wl is 1.9%-iani zrda. gansakuTrebiT mZime mdgomareobaa mrewvel obasa da sofl is meurneobaSi, sadac warmoebul i produqciis mocul oba faqtobrivad erT adgil as gaiyina. es arc aris gasakviri, radgan investiciebis mocul oba ekonomikaSi mcirdeba. 1998 wel s man daaxl oebiT 365.5 mil n. aSS dol ari Seadgina, 1999 wel s 182.0 mil n. aSS dol ari, 2000 wel s 174.0 mil n. aSS dol ari. maT Soris mcirdeba ucxouri investiciebis absol uturi mocul obac, aseve maTi wil i investiciebis saerTo mocul obaSi. am ukanasknel ma maCvenebel ma, Sesabamisad, 78.3 %, 46.4% da 34.1% Seadgina. am fonze arsebobs mwvave sabiuj eto krizisi, rodesac gaZnel ebul ia xel fasebis, pensiebis da sxva social uri daxmarebebis gacema. ukiduresad daeca mosaxl eobis cxovrebis done, gafarTovda siRaribis masStabe bi.

SemTxveviTi ar aris, rom ssf-ma da msofli o bankma 2002-03 wl ebSi viTarebis gaumj obesebamde SeaCera morigi tranSebis gamoyofa. maSin, rodesac mdgomareoba finansebsa da sagareoekonomikur sferoebSi gansakuTrebiT SemaSfoTebel i iyo. daaxl oebiT identuri mdgomareoba SeimCneoda tranzitul i ekonomikis sxva qveyne bSi: mol daveTi, ukraina, uzbekeTi da monRol eTi. am qveyne bSi mimdinare reformebi aseve CixSi moeqca, ramac sabol oo

jamSi seriozul i pol itikuri destabil izacia gamoiwvia. marTa-
 l ia saqarTvel oSi 2000 wel s eqsporti 1999 wel Tan SedarebiT
 TiTqmis 90 mil n. aSS dol ariT gaizarda, magram eqsportSi Cvenda
 samwuxarod udidesi wil i jarTs ukavia, romel mac 2000 wel s 50
 ml n. aSS dol ars gadaaWarba. meore mxriv, saqarTvel os sagareo
 val ma daaxl oebiT 2 ml rd. aSS dol ars gadasda, rac mTI iani
 Siga produqtis TiTqmis 70%-ia. Tu gaviTval iswinebT ekonomikis
 momxmarebl ur xasiaTs, investiciebis nakl ebobas, eqsportis zrdis
 sirTul eebis, maSin arsebul i tendenciebis SenarCunebis SemTxve-
 vaSi saqarTvel os 2003 wel s l aris deval vacia da defol tis
 real uri safrTxe emuqreboda, rasac social -ekonomikuri da
 pol itikuri mdgomareobis gauareseba moyveboda. Tumca, movl enaTa
 ganviTarebam gviCvena, rom pol itikurma destabil izaciam saqarTve-
 l os droebiT Seumsubuqa ekonomikuri mdgomareoba.

intel eqtual uri potencial is `gadinebis" procesi damangre-
 vel ad moqmedebs saqarTvel os ekonomikaze. amerikel i sociol o-
 giuri gamokvl eviT, samecniero-teqnikur sferoSi erTi maRal kval -
 ificirebul i special istis momzadeba daaxl oebiT 700-800 aTasi
 aSS dol ari Rirs. imis gaTval iswinebiT, rom saqarTvel oSi bol o
 15 wl is ganmavl obaSi, yovel wl iurad sxvadasxva dargis specia-
 l istTa `gadinebis- saSual o ricxvi 250-300 adamians aRwevda,
 danakargi wel iwadSi daaxl oebiT 150 mil ion dol aris udris. Tu
 amas davamatebT agreTve pedagogTa, eqimTa, inJiner_teqnikur
 personal s, kul turis moRvawebs, saqarTvel oSi wl iuri dana-
 kargi TiTqmis 1.5 aSS dol l ars aRwevda.

aseve, cnobil i faqtia, rom Tu fundamental uri mecnierebisa
 da Tanamedrove teqno logiebis xarj ebi 5-6 wl is ganmavl obaSi,
 eep-is 2%-ze dabl a iwevs, mecnierebis da teqno logiuri poten-
 al is daSI is procesi Seuqcevadi xdeba. SedarebisTvis, mecni-
 rebis ganviTarebis xarj ebi 2004 wl isaTvis evropasi ase gamoi-
 ureba: 1. didi britaneTi - 2,1% eep; 2. germania - 2,9% eep; 3.
 ital ia - 1,3% eep; 4. safrangeTi - 2,4% eep; 5. espaneTi - 1,2% eep; 6.
 SvedeTi - 1.9% eep; 7. ruseTi - 0,5% eep;

ეს მაკვენებელი ამერიკის შერთული შტატების 2,6% ეეპაზრება, ხოლო იაპონიის 3,1% ეეპაზრება. რატომაც დასაწყისში, ვერცერთი ეკონომიკური მაკვენებელი ვერ შედრება არნისული კვეთების. ევროკავშირის კვლევების მიხედვით 100-ზე მეტი ევროპელი მკვლევარი განვითარებაში ვიდეო კვლევას. სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პოტენციალი დასაწყისში ფსკერისკენ შეუძლებელია მიყვანა. როგორც ამერიკელი იტალიელი: კვლევასთან დაკავშირებული. ეს კი ფართოშტაბიანი და მასობრივი მოვლენაა. რაც კვლევასთან დაკავშირებულია და საბოლოოდ მისი დამოუკიდებლობა უარყოფითი შედეგით იქონიებს.

განვითარების კვლევების სახელმძღვანელო ეკონომიკის რეგულირებაში მოქმედებს. თავისუფალ ბაზარზე, სადაც საკუთრების უფლებები ხელშეუხებელია, საქმიანი ადამიანისათვის საკმარისია თავისი დრო და ძალისხმევა მოახმაროს მყიდველის მოთხოვნების დაკმაყოფილებას, იქნება ეს საბოლოო მომხმარებელი, თუ სხვა მეწარმეები. წარმატებულ საწარმოებს მოგება მოაქვთ მფლობელებისათვის, რაც ბრძლის ბიზნესის საბაზრო ღირებულებას.

საწარმოს, რომელიც ამ ამოცანას ასრულებს, სარგებლობა მოაქვს არამხოლოდ მფლობელებისათვის, არამედ წარმოებული მომსახურებისა და საქონლის მომხმარებლებისთვისაც. ამასთან, იზრდება ცხოვრების დონეც. მომხმარებლები სარგებლობენ საქონლითა და მომსახურებით, რომლებსაც წინააღმდეგ შემთხვევაში ვერ მიიღებდნენ, ყოველ შემთხვევაში, უფრო დიდი დანახარჯების გარეშე. ცხადია, მყიდველი იმიტომ მონაწილეობს ვაჭრობაში, რომ დარწმუნებულია, გაცვლისას მოგებას ნახავს.

მაგალითისთვის, დავუბრუნდეთ კვლევას მიმართული მაგალითის ტექნოლოგიების სფეროში. აქ მოღვაწე მსხვილმა კომპანიებმა და ე.წ. "ახალი ეკონომიკის" მუშაკებმა, ბოლო დროს პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის მიმართ თითქმის დემონსტრაციული სიძულვილის გამოხატვის სახასიათო ახსნა დაინტერესება გამოავლინეს. როგორც, America Online-ის ერთ-ერთმა ხელმძღვანელმა, ქვეით ბუშკინმა განაცხადა "ახალი ეკონომიკის" მეწარმეებზე საუბრისას, "...ისინი თითქმის არ ერეოდნენ პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ეს მოძველებულია და აქტუალური აღარ არის". მაგრამ Microsoft-ის გამოცდილებამ ბევრი კომპანია

აიძულა ახლებულად შეეხებათ თავიანთი ძვირფასი რესურსების ხარჯვისათვის. გაირკვა, რომ დღეს უკვე საკმარისი აღარ არის მომხმარებლის დაკმაყოფილება.

amerikis SeerTebul i Statebis წარმომადგენელთა პალატის დეპუტატმა, კალიფორნიელმა დემოკრატმა ელენ ტომერმა erTgvarad შეაჯამა America Online-ის menej erebis ამრი: `სანამ Microsoft-ის საქმე არ გახმაურდა, მათ ეგონათ, რომ `axal bizness- ვაშინგტონTan ნამდვილად არა აქვს კავშირი. საკუთარი თავი სამყაროს ცენტრი ეგონათ და მიაჩნდათ, რომ მათთვის ყველა ხელის შეშლას ცდილობდა. ცხადია, რომ Microsoft-ის საქმე bevrisTvis gardamtex მოვლენად იქცა. ბილ გეისის ხშირად გამოთქვამდა სინანულს იმის გამო, რომ იშვიათად ჩადიოდა ვაშინგტონში. saxel mwifos regul irebis sasargebl od warmotqmul i es mosazreba SeiZl eba bevrisTvis sadavao, magram Znel ia el en toSers saqmis ucodinroba daswamo, igi arc social istia da miTumetes arc antigl obal isti, 100%-iani amerikel i da xar-daTvebis brZol aSi gamobrZmedil i biznesmeni, ukve 25 წლის ასაკში, ნიუ-იორკის საფონდო ბირჟაზე სავაჭრო ადგილს fl obda.

pesimistebi acxadeben, rom ekonomikis saxel mwifoebriვი regul irebis aseTi uxeSi meTodebi uaryofiTad imoqmedebs rogorc xsenebul i sfeoros ise mTl ianad ekonomikis ganviTarebaze. maTi azriT, საკითხებს, რომლებიც ამჟამად განიხილება კონგრესში, შეიძლება სავალალო შედეგი მოჰყვეს მაღალი ტექნოლოგიების სფეროში მომუშავე კომპანიებისა და ტექნოლოგიური ბაზრის განვითარებისათვის. დაიბეგრება თუ არა ინტერნეტით ვაჭრობა? როგორ გადაწყდება ინტელექტუალური საკუთრების საკითხები? სავარაუდოა ასევე, რომ მიღებული იქნება კანონმდებლობა კერძო ცხოვრების (Privacy) დაცვის და ქსელების საინფორმაციო უსაფრთხოების (Online Safety) შესახებ. უკვე დაიწყო საუბარი ციფრული ტექნოლოგიებიდან (Digital Divide) მიღებულ შემოსავლებში მონაწილეობის შესახებ. Tavisufal i ekonomikis momxreebi sakuTari simarTl is mtkicebisas zogj er uxeT gamoTqmebsac ar eridebian, magal iTad j ikagos skol is erTerTma l iderma მიუხედავად როგორღა კონგრესის komisiასTan Sexvedraze ganacxada `ბიუროკრატებმა ერთი ამბავი აგებეს

იმის გამო, როგორ უზრუნველყონ ახალი ტექნოლოგიების დანერგვით მიღებული მოგების წილით მიკვლევები სოციალურად დაზარალებულნი.⁶⁰

sabol oo j amSi, ramdenad gasakviric ar unda iyos, yvel a sakiTxi sazogadoebis interesebis gaTval iwinebiT gadawyda. kongresis moxsenebaSi aRniSnul ia, rom `ამ საკითხის გადაწყვეტისათვის აუცილებელია სახელმწიფოს ფუნქციების გაზრდა, თუკი ის საერთოდ, აპირებს მათ გადაჭრას და მიღებული გადაწყვეტილებების შესრულების უზრუნველყოფას-
Tumca, dapirispireba grZel deba, მეწარმეთა ეროვნული კომისიის აღმასრულებელი დირექტორი პატრიკ ფონ ბარგენი პროტესტს აცხადებს: "სამეწარმეო კომპანიები რისკის სამყაროში ცხოვრობენ. მათ არ სჭირდებათ დამატებითი რისკი, რომელსაც ქმნის დიდი და ძვირადღირებული სახელმწიფო".⁶¹ მაგრამ სახელმწიფო არ ავლენს რაიმე ნიშანს, რომ შეკვეცას აპირებდეს. სინამდვილეში ექსპანსიის ტემპები დაჩქარდა, მნიშვნელოვანწილად, მაღალი ტექნოლოგიების სფეროში მოღვაწე კომპანიების წყალობით.

Business Week აღნიშნავს: `1990 წელს (xsenebul i sferodan) ფედერალურ მთავრობას მიჰქონდა 1 ტრილიონი დოლარი. წელს (igul isxmeba 2000 wel i) ამოიღება 2 ტრილიონი დოლარი. 2010 წელს ოფიციალური შეფასებებით ხაზინის მოსაკრებლები მიაღწევს 3 ტრილიონს. ეს იმას ნიშნავს, რომ მხოლოდ, ამ ერთ 2010 წელს ხაზინა აპირებს მიიღოს უფრო მეტი ფული, ვიდრე შეგროვილი იყო პირველი კონგინენტური კონგრესიდან 1972 წლამდე!-⁶²

Business Week-ში გამოქვეყნებული **informaciebi** პარალელურად იწვევს მხურვალე პროგრესული ერის- პერიოდთან, როდესაც თანასწორობის იდეებით შეპყრობილი პოლიტიკოსები მათი ვარაუდით მოოქროვილი საუკუნის დროიდან (1870-1989) შექმნილი უზარმაზარი სიმდიდრის- კონტროლს მოითხოვდნენ. პროგრესული ერის- შედეგი იყო **e.w.** კაპიტალიზმის დამამუხრუჭებელი ზომები, გრესტების საწინააღმდეგო კანონები, შრომის კანონმდებლობის ჩათვლით და სხვა მარეგულირებელი შეზღუდვები. ამჟამინდელი პრეზიდენტობის კანდიდატების ამბიციური წინასა-არჩევნო პროგრამები რაიმეს მანიშნებელია, ჩვენ მალე გავხდებით სახელმწიფო ხარჯების უმაგალითო ზრდის და ეკონომიკაში სახელმწიფოს **arnaxul i** ჩარევის მოწმენი.

⁶⁰ Murray N. Rothbard, *Conceived in Liberty*, Vol. I (Auburn, AL: The Mises Institute, 2000), p. 260

⁶¹ Lee W, Richard D, and Howard G, - *The Politics of Prosperity*", *Business Week*, August 7, 2000

⁶² Ходов Л. - *Налоги и регулирование экономики*. М, 2003, стр. 101

Tumca amerikel i ekonomistis m. rotbardis azriT ინგერენციონისგული სახელმწიფო არა მხოლოდ თავს გვახვევს იმისგან განსხვავებულ სტრუქტურებს, რაც თავისუფალ ბაზარზე ჩამოყალიბებულა, ამასთან ერთად, იგი იწვევს პარალელური ბიუროკრატის შექმნის აუცილებლობას, რომელიც ჩარევისათვის წინააღმდეგობის გასაწევად და მასზე გავლენის მოსახდენად არის საჭირო. მეწარმეები არანაკლებ დაინტერესებული აღმოჩნდებიან საკუთარი კანონმდებლების და "მარეგულირებლების" დაკმაყოფილებაში, ვიდრე თავიანთი მომხმარებლების დაკმაყოფილებაში.

ekonomikis saxel mwifoebrivi regul irebis meTodol ogiis mTavari ganmsazRvrel i - efeqtianobaa, rac pirvel rigSi gamoixateba sxvadasxva winaaRmdgobebis gadal axvaSi:

- ekonomikuri winaaRmdgobebi: maT Soris sagadasaxado, sakredito, investiciuri, fasebis, kapital is dabandebis da a.S.

- administraciul i winaaRmdgobebi: sawarmoTa registraciis procedurebi, licenzirebisa da sertificirebis probl emebi, eqsport-importis, kvotirebis, tarifebis, arasatarifo akrZal vebis probl emebi da a.S. 1. bazris SezRudul i mocul obiT gamowveul i winaaRmdgobebi, anu moTxovnis SemzRudvel i wesebi; 2. sabazro infrastruqturis ganuviTarebl oba da masTan dakavSirebul i winaaRmdgobebi; 3. ekonomikuri pol itikiT gamowveul i winaaRmdgobebi (horizontal uri da vertikal uri integraciis SezRudvebi); 4. bunebrivi resursebis iSviaToba: garemos dacvis aucil ebl obiT gamowveul i winaaRmdgobebi; 5. Crdil ovani ekonomikiT da sxva kriminal uri xasiaTis mizezebiT gamowveul i winaaRmdgobebi; 6. samrewvel o infrastruqturis, maT Soris energie ikis ganuviTarebl obiT gamowveul i probl emebi.

Tanamedrove instituciuri Teoria saxel mwifos or ZiriTad model s ganxil avs: kontraqtul i da eqspl uatatorul i saxemwifo. kontraqtul i saxel mwifo iyenebs e.w. Zal adobaze monol ias, mxol od moqal aqeebis mier misdami del igirebul i urTierTobebis fargl ebSi da maTi interesebisaTvis, xol o moqal aqeebi gadasaxadebis gadaxdas ganxil aven ara rogorc

sanqcias, aramed, rogorc Taviant val debul ebas.. eqspl uatatorul i saxel mwifo e.w. reketis msgavsia. (cxril i^# 3.1)

cxril i^#3.1.1: kontraqtul i da eqspl uatatorul i saxel mwifos ZiriTadi maxasiaTebI ebi

maxasiaT ebl ebi	kontraqtul i	eqspl uatatorul i
mizani	sazogadoebis wevrebis erTobl ivi Semosavl ebis (mSp) maqsimizacia, transaqciul i danaxarj ebis Semcireba.	saxel mwifo aparatis makontrol ebel i j gufis Semosavl ebis maqsimizacia.
funqciebi	individebs Soris garigebebis garanti, sakuTrebis ufl ebebis specifikacia da dacva.	aqtiuri Careva ekonomikur da social ur urTierTobebSi.
instru- menti	SezRudul ia social uri xel Sekrul ebis da konstituciuri CarCoebi.	damokidebul ia mxol od saxel mwifos makontrol ebel i j gufis nebaze.
probl emis gadaw- yvetis meqanizmi.	principal i _ moqal aqea: demokratiul i kontrol is meqanizmebi, konstituciuri CarCoebis da al ternarivebis arseboba. principal i _ saxel mwifoa: kanonisadmi nebayofl obiTi morCil eba, maT Soris sagadasaxado kanonmdebl obisadmi.	principal i ar aris moqal aqe, aramed saxel mwifoa, amitom damaxasiaTebel ia izul ebisa da Zal datanebis gamoyeneba.
sabij eto SezRudva	mkacri, romel ic ganpirobepul ia bij etis damtkicebis demokratiul i proceduriT.	rbil i.
Semosavl e- bis ZiriTadi stadiebi	sagadasaxado Semosavl ebi, uwinares yovl isa, sabazro gadasaxadebisagan.	konfiskaciuri gadasaxadebi da arasagadasaxado Semosavl ebi.
gasavl ebis ZiriTadi stadiebi	iusticia, samarTal damcavi saqmianoba.	Tavdacva, saxel mwifo marTva,samarTI ebrivi saqmianoba.
biuj . def. dafarvis wyaroebi	sesxebi sagareo bazarze.	Sida bazarze, aRebul val debul ebebze.

tranzitul i ekonomikis qveynebis Seswavl a saSual ebas gva-
 Zi evs ganvsazRvroT kontraqtul i da eqspl uatatorul i saxel m-
 wifos maxasiaTebI ebi. mocemul i cxril idan Cans, Tu raoden didi
 sxvaobaa am or ZiriTad tips Soris. miznobriv sferoSi kontra-
 qtul i saxel mwifosaTvis mTavaria moqal aqeebis keTil dReoba, erT
 sul mosaxl eze mTI iani Siga produqtis maqsimizacia, maSin,
 rodesac eqspl uatatorul i saxel mwifosaTvis mTavaria saxel -
 mwifo aparatis makontrol ebel i jgufis keTil dReoba da maTi
 Semosavl ebis maqsimizacia. j. biukeneni xazgasmiT aRniSnavs, rom
 kontraqtul i saxel mwifos prioriteta saxel mwifos mier kerZo
 sakuTrebis dacva, xol o eqspl uatatorul i saxel mwifosaTvis
 Cveul ebrivi movl enaa saxel mwifos Careva ekonomikur da
 social ur procesebSi. Tumca igi iqve aRniSnavs, rom es Careva
 biurokratiis jgufuri interesebis sareal izaci od xdeba. sad
 gadis zRvari saxel mwifos mier ekonomikuri da social uri
 procesebis regul irebisas da ra SemTxvevaSi SeiZl eba regul i-
 rebis esa Tu is forma CaiTval os kontraqtul ad an eqspl ua-
 tatorul ad? am kiTxvaze pasuxs saqarTvel os da tranzitul i
 ekonomikis qveynebis moqal aqeebisTvis gadamwyveti mniSvnel oba
 aqvs, radgan ekonomikuri reformebis Sedegi bevradaa damoki-
 debul i imaze, Tu regul irebis ra kriteriუმებიT da meTodo-
 logiit xel mZRvanel obdnen reformatorebi. poziciebis ufro
 zusti dafiqsirebisatvis Camovayal iboT is aRiarebul i kriteri-
 უმები, რომლებიც სასუალ ებას მოგვცემს სევაფასოT tranzitul i
 ekonomikis qveynebisSi ekonomikis saxel mwifo regul irebis done:

1. arasagadasaxado Semosavl ebis wil i saxel mwifo biuj etSi.
 saqarTvel oSi 2003 wl isatvis igi mTI iani Siga produqtis
 mxol od 0.6 %-s Seadgenda, rac Zal ian dabal i maCvenebel ia da
 saxel mwifos ganuviTarebl obaze metyvel ebs. arasagadasaxado
 Semosavl ebi moicavs: Semosavl ebs erovnul i bankis mogebidan,
 gacemul i saxel mwifo kreditebis dabrunebas, Semosavl ebs sakuT-
 rebidan da samewarmeო saqmianobidan, administraciul i jarimebiTa
 da sanqciebiT miRebul Semosaval s, administraciul mosakre-

bl ebs, Semosavl ebs arakomerciul i da Tanmdevi sanqciebidan. saqarTvel oSi 2000 wel s arasagadasaxado Semosavl ebma biuj etSi 20 ml n. I arze odnav meti, anu mcire Tanxa Seadgina, Tumca Sei-ZI eboda igi gacil ebiT ufro maStaburi yofil iyo, gansakuTrebiT ki gacemul i saxel mwifo kreditebis dabrunebis, sakuTrebidan da samewarmeo saqmianobidan Semosavl is sferoSi. saxel mwifos araefeqturbis gamo am SesaZI ebl obebis gamoyeneba ar xdeba.

2. xuTi sabaziso gadasaxadis (mogeblis gadasaxadi, saSemosavl o gadasaxadi, damatebul Rirebul ebaze gadasaxadi, aqcizi, sabaJo gadasaxadi) wil is zrda saxel mwifo biuj etSi da mTI ian Siga produqtSi gviCvenebs sabazro meurneobis gafarToebis da saxel mwifos mier ekonomikis regul irebisas fiskal uri berketis gamoyenebis efeqturobas, Tumca, saqarTvel oSi absol uturi moculi obiT, sagadasaxado Semosavl ebi mcirea da dinamikur ganvitaribas ver uzrunvel yofs.

3. xarj ebi Tavdacvasa da saxel mwifos marTvaze. marTalia, saqarTvel os Tavdacvis xarj ebi mcirea, Tundac gardamaval i ekonomikis sxva qveynebTan SedarebiT, magram es ufro metad saxel mwifos sisustiTaa ganpirobebul i, romel sac ar SeuZi ia daafinansos Tavdacvis el ementarul i moTxovnebi, samagierod SedarebiT maRalia saxel mwifo marTvaze da sazogadoebriv wesrigsa da uSiSroebaze gaweul i xarj ebi. am ukanasknel Taj amuri wil i mTI iani Siga produqtis mimarT 2003 wel s TiTqmis gautol da saxal xo meurneobis momsaxureobaze biuj etidan gaweul i saxsreblis wil s. es monacemebl biurokratiul i aparatis gaZi iereblis tendenciasa da ekonomikuri ganvitaribis CamorCenil obaze metyvel ebs.

4. saxel mwifo gasavl eblis wil i mTI iani Siga produqtis mimarT. igi saSual ebas gvaZi evs Sevasasot social ur-ekonomikuri probl emebis gadawyvetaSi saxel mwifos monawil eobis xarisxi. 2000 wel s es maCvenebl i saqarTvel oSi 16%-s Seadgenda, maSin, rode-sac aSS-Si igi daaxl oebiT 23%-ia, am kriteriumis maCvenebl i am qveyanaSi wl idan wl amde izrdeba, safrangeTSi 42, bel giaSi 51,

indoeTSi 18, ruseTSi 12, ukrainaSi 14%-ia. dasavl eTis qveynebSi misi SedarebiT maRal i done gamowveul ia imiT, rom iq saxel mwifo orientirebul ia moqal aqeta didi umravl esobis interesebis dacvaze. amitom am maCvenebl is simcire saqarTvel oSi an ukrainaSi ar aris sabazro ekonomikaze saxel mwifos gadasvl is uSual o maCvenebl i. piriqiT, misi simcire saxel mwifos mier ekonomikur procesebze zegavl enis uunarobaze da sisusteze metyvel ebs.

5. gadasaxadebis akrefis done da saxel mwifosadmi moqal aqeebis ndobis xarixi. sagadasaxado wil i mTI ian Siga produqTSi 2000 wel s Seadgenda 7.6%-s, maSin rodesac ganviTarebul qveynebSi 20-30 %-is fargl ebSia. esec saxel mwifos xel Si arsebul ekonomikis regul irebis saSual ebebis gamouyenebl obaze metyvel ebs.

amgvarad, sabazro urTierTobebis ganviTareba udavod miuTitebs ekonomikis saxel mwifoebrivi regul irebis pozitiur rol ze. magram, imavdroul ad zemoT CamoTvl ili yvel a kriteriumi miuTitebs, rom saqarTvel oSi saxel mwifos xel Si arsebul i berketebi zogjer gadaWarbebul ad, zogjer ki arasakmarisad gamoiyeneba. marTalia, sagadasaxado Semosavl ebi nominal urad izrdeba, magram aSS-s dol arebSi gamoxatul i, igi bol owl ebSi faqto-brivad ar gazrdil a. sxva kriteriumebi ki, aSkarad e.w. eqspl uatorul i saxel mwifosaken moZraobas adasturebs.

aseT pirobebSi ekonomikis saxel mwifo regul irebis efeqtianad ganxorciel ebisaTvis, saqarTvel os momavl isaTvis gadamwyvet mniSvel obas transformaciis politikuri strategiis misaRwevad konkretul i RonisZiebebi izens. amistvis mTavaria, pirvel rigSi, politikuri strategiis ZiriTadi miznis koncefciis qveynis ganviTarebis fundamenturi mimarTul ebis sworad gansazRvra, meore, yvel aze ufro Zireul i strategiul i gardaqmnebis maqsimal urad mokle droSi Sesrul eba.

strategiul i miznebis da ganviTarebis fundamenturi mimarTul ebis Tval sazrisiT mniSvel ovania ekonomikis saxel mwifo regul irebis metodologiis swori SerCeva. am probl emis gadawyveta tranzitul i ekonomikis qveynebisatvis mTavari sirTul ea.

ar unda gamogvrCes, rom ZI ieri saxel mwifos Camoyal ibebis auci-
l ebel i pirobaa damoukidebel i kerZo mesakuTreebisa da mewarme-
ebis fenis arseboba. gansxvavebul i ekonomikuri interesebis miuxe-
davad, maT pol itikuri stabil urobis SesanarCunebl ad saerTo
interesi aerTianeBT.

zemoT aRniSnuul i safuZvel s gvaZI ebs davaskvnaT Semdegi:
saxel mwifos ekonomikuri rol i transformirdeba social ur-eko-
nomikuri ganviTarebis kval obaze, misi zoma, meTodol ogia,
xarisxi ganpirobebul ia obieqturi tendenciebiT romel Ta nawil i
iwvevs mis amaRI ebas, nawil i mis Semcirebas. amasTan, ar unda
dagvaviwydes, rom saxel mwifos ekonomikuri rol is amaRI eba ar
gul isxmobs misi mewarmeobrivi saqmianobis gafarToebas. es
SeiZI eba mxol od gamonaki is SemTxvevebSi moxdes, omebis an sxva
eqstremal ir situaciaSi. erTmniSvnel ovnad SeiZI eba iTqvas, rom
saxel mwifos ekonomikuri rol is amaRI eba gul isxmobs misi eko-
nomikuri funqciebis rol is amaRI ebas, romel Tagan Tanamedrove
pirobebSi gansakuTrebiT mniSvnel ovania Semdegi: 1. erovnul i
interesebis realizaciis funqcia, romel ic, uwinares yovl isa,
qveynis mdgrad da usafrTxo ganviTarebis, konkurentunarianobis
uzrunvel yofas gul isxmobs; 2. ekonomikis instituciuri - sama-
rTI ebrivi mowyobis funqcia, roml is ZiriTadi el ementebia qveya-
naSi wesrigis, social uri Tanasworobis, konkurenciis, moqal a-
qeobrivi pasuxismgebl obis da Sromis kul turis damkvidreba; 3.
„bazris fiaskos“, eqsternal iebis uaryofiTi Sedegebis Tavidan
acil ebis, profil aqtikis funqcia; 4. ekonomikis regul irebis,
ekonomikuri pol itikis ganxorciel ebis funqcia, maT Soris, fina-
nsur-sagadasaxado, ful ad-sakredito, social uri, struqturul i,
regionul i, sagareo ekonomikuri pol itika.

Tanamedrove pirobebSi saqarTvel os sazogadoebaSi damkvi-
drebul ia Sexedul eba, rom qveynis gadarCena da social -ekono-
mikuri progresi ganuyrel adaa dakavSirebul i msofi io qveynebis
ganviTarebis tendenciebTan, samoqal aqo sazogadoebasa da saba-
zro ekonomikis mSenebl obasTan. reformebis dawyebisTanave sazo-

gadoeba or j gufad gaiyo. erTSi igul isxmeba mbrZanebl uri ekonomikis TandaTanobiTi, evol uciuri transformacia sabazro ekonomikaSi, xol o, meoreSi – radikal uri, swrafi transformacia, mbrZanebl uri ekonomikis moSi a saxel mwifos sakuTrebis masStaburi privatizaci iT, saxel mwifos rol is minimizacia ekonomikaSi, misi SezRudva ZiriTadad ful is mimoqcevis regul irebiT, „bazris uxil avi xel is” mniSvnel obis gadaWarbebul i Sefaseba da saxel mwifos rol is dayvana „Ramis daraj is” funqci amde.

dRemde saTanadod ar aris gaTvicnobierebul i saxel mwifos gadamwyveti rol i ekonomikis instituciur mowyobaSi, maT Soris, sakanonmdebl o, samarTi ebriv mowyobaSi, saxel mwifo marTvis vertikal is Camoyal ibebaSi, konkurenciis damkvidrebaSi, biznesis xel SewyobaSi da a.S. swored amis Sedegia, rom sadReisod gvaqvs arasrul yofil i konkurentul i sabazro meurneoba. saxel mwifos ekonomikuri rol is minimizaciisaken aRebul ma kurssma gamoiwvia misi maregul irebel i funqciis SezRudva mxol od ful adi masis regul irebiT, monetarul i meTodebiT. faqtobrivad saxel mwifom uari Tqva struqturul i, mecnierul -teqnikiuri da investiciuri politikis gatarebaze. konkurentul i sabazro garemosa da subieqtibis uqonl obis pirobebsi Seiqmna marTvis vakuumi, romel ic advil ad ivseba mafiozuri da Crdil ovani urTierTobe iT. aqedan Cans, rom saxel mwifo, rogorc saxel isufl ebo struqtura ver gansazRvravs bazarze sameurneo subieqtibis qcevis wesebsa da maTi funqcionirebis pirobebs, amitom mTavaria, rom saxel mwifom izrunos pirvel rigSi.

3.2 ekonomikis saxel mwifoebri vi regul irebis al ternatiul i model ebi da misi gamoyenebis specifi ka saqarTvel oSi

germanul i ekonomisti ol av herzemani aRniSnavs germaniis ekonomikur da safinanso politikaze mecnier-ekonomistebis gavlenis Sesustebas. am sferoSi, magal iTad federal ur samini-stroTa TanamSroml ebs Soris, igrZnoba profesional -iuristTa aSkara upiratesoba. gfr-Tan moqmedi saeqsperto sabWos daskvnebis

SemuSavebisas, roml is Semadgenl obaSic Sedian cnobil i mecnier-ekonomistebi, maT azrs nakl ebi yuradReba eqceva.

gfr-is „xuTi brZenis~ – wamyvani kvl eviTi ekonomikuri institutebis mier momzadebul qveynis ekonomikuri koniunqturis yovel wl iur analitikur mimoxil vas zedapirul ad ecnobian saministro struqturebSi. es, rogorc Cans, dakavSirebul ia imasTan, rom aRniSnul i domumentebi atareben ra awonil xasiaTs yvel a movl enisa da kontrmovl enis dawvril ebiTi mimoxil viT, mocul obiT metad farToa (1964 wl idan, rodesac gamoSvebul i iyo pirvel i saeqsperto mimoxil va, maTi mocul oba gaizarda TiTqmis samjeradad). TandaTanobiT qreba federal ur saministroebTan pativcemul i samecniero sabWoebis cxovel qmedeba. mecnierebs seriozul ad afiqrebs mecnierebasa da ekonomikur politikas Soris efeqturi dial ogis ararseboba.

safinanso-ekonomikuri politikis susti mecnierul i safuzveli izrdeba im periodSi, rodesac igrZnoba ekonomikur reformaTa gatarebis mwvave aucil ebl oba, e.i. germanel mecnierTa azriT, maSin, rodesac ekonomikuri kursis SemuSavebisas saWiroa profesional izaciis metad maRal i done.

rac Seexeba evropis sabWoSi Semaval sxva qveynebs, maTSi metad SeimCneva saxel mwifos pirvel pirTa Soris dipl omirebul i ekonomistebis arseboba (ital iaSi – r. prodi, daniaSi – p. rassmuseni, saberZneTSi – k. simitisi, avstriaSi – v. kl ima).

XX saukunis bol os ekonomikur TeoriaSi gardamtex punqtad SeiZl eba miCneul iqnes 1997 wl is ianvarSi Semdegi wignebis gamoCena - r. katneris „yvel aferi gasayidad: bazris Rirsebebi da SezRudvebi“ da uil iam greideris „msofl io erTiania, mZad aris Tu ara: gl obal uri kapital izmis maniakal uri logika~. orive avtoris mizani mdgomareobs imaSi, rom msjel oba ekonomikuri politikis Sesaxeb dabrunebul iqnes sazogadoebrivi diskusiis sferoSi, ar iyos gaTvl il i mxol os ekonomist-profesional Ta viwro wreze. avtorebma gadawyvites aRWurvon ganaTl ebul i mkiTxvel i aucil ebel i teqnikuri l eqsikiTa da analizis instru-

mentebiT, rmo isic gaxdes sazogadoebis yvel a wevris cxovrebaze moqmedi pol itikuri gadawyvetil ebebis Ria ganxil vis monawil e.

katners, eyrdnoba ra „real uri samyaros- ekonomikas, moyavs argumentebi ekonomikuri Teoriis da dagrovebul i Tanamedrove gamocdil ebis Seswavl is sasargebl od. is amtkicebs, rom ekonomikas ar SeuZl ia funqcionireba social uri sistemis gareSe, romel ic mas mxars uWers.

istoriul -ekonomikuri midgomis safuZvel ze katneri ikvl evs aSS-is Sromis, j andacvisa da ful ad bazars, aCvenebs transportis, kavSirgabmul obisa da bunebrivi momnopol iebis sferoSi sabazro Cavardnebis konkretul istoriul magal iTebis, raTa SemdgomSi Tavs daesxas neokl asikur ekonomikur Teorias. am Teoriis Teoriul i safuZvl is Semadgenel i maTematikuri model ebis mowonebiT, katneri Tanadroul ad amtkicebs, rom Tavisi arsiT is sakmaod nakl ul ia da akritikebs deduqciur da zogjer tavitol ogiur l ogikas, roml is safuZvel zec aris aSenebul i el eleganturi model ebi. sTavazobs ra mkiTxvel s neokl asikuri pol itikis realizebis Sedegebs, kattneri aCvenebs, raoden cudaT moqmedeben praqtikaze Teoriul i model ebi da akritikebs fundamentur mdgomareobas, rasac „rwmenaTa sistemas- uwodebs.

sxva avtori - u. greideri gvTavazobs msoflios sxvadasxva qveynis ekonomikuri ganvitarebis mokle Canaxatebs. mas moyavs interviuebi l ondonisa da franqfurtis profkavSiris aqtivistebsa da bankirebTan, CineTisa da tail andis transnacional uri kompaniebis inspeqtorebTan, imisaTvis rom, aCvenos msoflios sxvadasxva nawil is urTierTkavSiri da warmogvidginos, Tu rogor xvdebian cal keul i pirebi sistemis badeebSi, romel ic individual ur rigSi ar kontrol irdeba.

saxel mwifos ekonomikuri strategiis Sesaxeb: SesaZl oa, CvenTvis metad saintereso iyos, rom orive avtori xazs usvams ekonomikur ganvitarebaSi saxel mwifos central ur rol s. katneri wers amerikis istoriidan gamomdinare: „upirvel es yovl isa, mas saaSkaraoze gamoyavs im ideis sicrue, rom aSS istoriul ad iyo

laissez-faire qveyana. adreul stadiaze amerikis respubl ika sifrTxil iT aRiqvamda safinanso da savaWro gareSe zegavl enas. mTel i istoriis msvl el obaSi, pirvel i msofli io omis dawyebamdec ki, aSS-Si moqmedebda maRal i sabaJo tarifebi. qveyana aseve atarebda mniSvnel ovan da intervenciul samrewvel o pol itikas.

meores mxriv, dRevandel dReze SeiniSneba mkveTri sxvaoba aSS-s pol itikasa, romel ic tardeboda misi arsebobis pirvel i 200 wl is manZil ze, da im rCevebs Soris, roml ebsac es qveyana aZl evs ganviTarebadi ekonomikis mqone qveynebs... bol o wl ebSi amerikis mTavroba da kerZo investorebi iyenebdnen mniSvnel ovan gl oba- l ur dipl omatiur instrumentebs, raTa miemarTaT ganviTarebadi ekonomikebi kerZo ucxouri investiciebis stimuli irebis, ucxouri mewarmeebis diskriminaciis pol itikis uaryofisaken - sapirispiros erovnul isa da saxel mwifo investiciebis, regul irebis, subsidi- ebisa da sakuTrebase uaris Tqmisaken.

ssf da msofli io banki arsebiTad rogorc aSS-s daqvemdebarebul ebi, aseve iyenebdnen Taviant mniSvnel ovan zega- vl enas, raTa daerwmunebinaT ganviTarebadi qveynebi... sabazro meqanizmebze mindobis aucil ebl obaSi ekonomikuri stabil izaciis pol itikis gatarebisas da aseve, raTa ekonomikuri ganviTarebis miznebsi ar miemarTaT saxel mwifos kreditebsa an samrewvel o pol itikis gatarebisaTvis... amerikel i ekonomistebi - Tavisufal i bazris mimdevrebi da dipl omatebi ZiriTadad aigiveben laissez-faire-s pol itikas Taviant SefasebebTan warmatebul ad mofunqcionire gvianindustriul i qveynebisa, rogoricaa iaponia, samxreTi korea, romel Ta pol itika sinamdvil eSi atarebda sapirispiro xasiaTs..."⁶³

garkveul i gamartivebiT SesaZl oa aRmosavl eT aziisa da l aTinuri amerikis qveynebis Sedareba. pirvel i regioni misdevda tokios magal iTs da aRwevda SesaSur Sedegebs. meore miyveboda ra vaSingtonsa da uol -sTriTs, Tan sdevda krizisebi. l aTinuri

---

⁶³ Портер М. Такеути Х. Сакакибара М. - Японская экономическая модель: Может ли Япония конкурировать? Москва, 2003. стр. 202

amerika val ebis aRebasa da investiciebSi umeteswil ad eyrdnoboda ucxour kapital s... aziuri qveynebi axorciel ebdnen ekonomikur strategias mimarTul s Taviant qveynebSi danazogebis stimuli irebis, sakuTari erovnuli samrewvelo struqturebis dafinansebisaTvis sakmarisi kapitalis dagrovebisaken. erTma regionma dakarga poziciebi msofliobazarze, meorem TiTqmis gaormaga Tavisi wili. msgavsi sxvaobebi politikur wreebSi mudmiv diskusias badebda da upirispirdeboda orive modelis.

sainteresoa, aseve greideris daskvna saxel mwifos rolis iaponuri midgomis Sesaxeb: `iaponiis saxel mwifo keTil dReoba TviT sawarmoebSi iyo `CamontaWebuli-: warmoebis sxvadasxva seqtoris aTasobiT kompaniaze aris gadanawil ebuli social uroival debul ebebi da maTi ganxorciel eba arapirdapir eqsportze orientirebuli ekonomikis struqturidan finansdeboda-.

iaponuri modelis arsi samuSao adgil ebamde daiyvaneba, ra Tqma unda ZiriTadad kerZo seqtoris xarjze, iaponel ebis mimarTul eba erTmniSvnel ovani iyo - samsaxuris moZebna ar unda yofil iyo probl ema. SesaZI ebel ia, samuSao adgili mosawyeni da nakl ebad mniSvnel ovani iyo, magram milionobiT adamiani dasaqmebuli da uzrunvel yofil ia. amit, aixsneba XX saukunis meore naxevarSi, iaponiaSi umuSevrobis dabal i macvnebeli da social uri xarjebis mcire zomebi. samuSao adgilibeis mflobel ebi ki am sistemaSi, sakuTari social uri garantiebis (formal uri da araformal uri) ganxorciel ebas axerxebdnen.

saboloo jamSi, msofliob maStabiT, iaponiis ekonomika araefekturi gamodga. ekonomikis efekturi seqtorebi, romlebic saeqsporto produqcias awarmoebdnen, lokomotivebis rolis asrul ebdnen da CamorCenilebis rCeniT iyvnen damZimebul ebi. ekonomikis dargebi nel nel a win miwevdnen, magram CamorCenil obis daZI eva mainc ver xerxdeboda. am winaarmdegobis social uri arsi ubralo real obaSi: iaponel ebis umravlesoba dasaqmebuli iyo ara saxel ganTqmul saeqsporto sferoebSi, rogorc manqanaT-mSenebl oba, mZime mrewvel oba, avtomobilebis warmoeba da a. S.

aramed kvebis mrewvel obaSi. am specifikur TanafardobaSia bol o 30 wl is iaponiis ekonomikuri strategiis warmatebis mizezi, rac Semosavl ebis farTo gadanawil ebas gul isxmons.

Tavisufal i bazris zogierTi momxreebic ki amCnevs, rom gandidebul i laissez-faire-s `uxil avi xel is- obieqturoba pirobiTia da mimarTul ia mokl evadiani, imavdroul i, mikromaStabis mogebaze. Tavisufal i bazari ar fl obs TviTkontrol is meqanizmebs. bazris axl omxedvel oba, romel sac ewireba social uri, ekol ogiuri, moral uri da TviT ekonomikuri mdgomareoba, sazogadoebas izul ebul s xdis bazris mier miyenebul i zaral is Semcirebis meqanizmebis Seqmna.

amitom laissez-faire al baT ufro pol emikis komponentia, vidre seriozul i politikisa. Tumca, SeuzRudavi bazris momxreTa umravl esoba, ar gamoTqvavs survil s icxovros im sazogadoebaSi, romel ic bazarma Camoayal iba. Tavisufal i bazris momxreTa mizania sakuTar xel Si material uri dovl aTi sul ufro meti raodenobis koncentracia. uaxl oes perspeqtiveSi isini ukve arsebul poziciebs gamoiyeneben kidev ufro gamdidrebiTvis. istoriul i gamocdil eba ki gviCvenebs, rom Semosavl ebis `zemdgomebis-sasargebl od gadanawil ebas, Raribebsa da mdidrebs Soris sazRvris zrdas axal i katakl izmebis, depresiis, omis da total itarizmisen miyavarT.

rac Seexeba saqarTvel os, laissez-faire-s, aseTi xedva srul iad real uria. Tu sawinaaRmdago Zal ebi, moqal aqeTa gaerTianebebi, profkavSirebi, demokratiul i Zal ebi msofil ios sxva qveynebi sustia, CvenTan isini TiTqmis ar arseboben. xel isufli ebisaTvis brZol as ki Tavisufli ad SeuZl ia Camoayal ibos yvel aze uaresi sazogadoeba, romel ic laissez-faire-zea dafuZnebul i da `uxil avi xel is- nacvl ad xal xi `Zl ier xel s- miirebs.

usamarTI oba iqneba Tu vityviT, rom reformebi da sxva axal i ideebi swrafad da racional urad gaxdebian dominantebi... faqtia, rom politikuri Zal a, romel ic SewinaaRmdageba reormebs, yovl i-smomcvel ia, xol o mxardaWera TiTqmis yvel gan sustia.

adamianuri real obisgan abstragirebul i, bazris Siga meqani-
zmebi srul yofil ebis, l ogikurobis da TviTkoreqciis STabeWdi-
l ebas warmoqmian. bevri Wkviani da gamocdil i adamiani ganadi-
debs bazris principebs, rogorc erTgvar `kodeqss~, roml ic
gadaWris ZiriTad probl emas, social urs Tu moral urs, sanam
aravin ar daarRvevs mis xel Seuxebl obas.

aRsaniSnavia, rom warmatebul postsocial istur qveynebSi
saxel mwifo xarjebis wil i, mTI ian Siga produqtTan 45-50%-is
fargl ebSia (pol oneTi, sl ovenia, CexeTi), warumetebel qveynebSi
(bul gareTi, rumineTi) 25-35%-ia, ruseTSi daaxl oebiT 25%-ia,
saqarTvel oSi daaxl oebiT 11%. saerTaSoriso saval uti fondi da
SeSfoTebul ia am maCvenebel is dabal i doniT, zogierT postsocia-
l istur qveyanaSi, maT Soris saqarTvel oSi, radgan saTanadod ver
xerxdeba minimal urad aucil ebel i social uri momsaxureobis
uzrunvel yofa da reformebis ganxorciel ebas safrTxe emuqreba.

niSandobl ivia, rom swored transformaciul i krizisis dros
(1990-1993), ungreTSi mTI ian mSp-Si sabiuj eto xarj ebma maqsimal ur
dones miaRwia - 62%-i, pol oneTsa da sl ovakeTSi ki, es
maCvenebel i 50%-is donezea stabil izebul i. amastan, gansaku-
TrebiT saintereso am xarjebis struqtura. yvel a qveyanaSi aRini-
Sneboda ekonomikuri zrdis Tavsebadoba masStabur saxel mwifo
xarjebTan, ganaTI ebase da mecnierebaze. magal iTad, ungreTma,
CexeTma da pol oneTma 90-iani wl ebis ganmavl obaSi SeZl o
SeenarCunebina ganaTI ebaze xarjebis wil i mTI ian Siga
produqtSi. igive unda iTqvas mecnierebasa da mecnierul -teqnukur
kvl evebze saxel mwifo xarjebis da ekonomikuri dinamikis
Tavsdebadobaze. iq sadac es xarjebi maRal ia, zrda mniSvnel o-
vania da piriqiT. ar dasturdeba neol iberall uri debul eba, rom
TiTqos social uri uTanasworoba xel s uwyobs bazarze
gadasvl as. pol oneTSi, CexeTSi, sl ovakeTSi, ungreTSi, sl oveniaSi
da bal tiispireTis qveynebSi yvel aze ufro mdidrebis 10%-is
sul adobrivi Semosavl ebi yvel aze ufro Raribebis Sesabamis
Semosavl ebs 4,5-5,5-j er aRemateba, maSin, rodesac bul gareTSi,

xorvatiaSi, rumineaTSi anal ogiuri maCvenebel i 10-j er metia, ruseTSi 15-j er, saqarTvel oSi TiTqmis 20-j er. reformebamde postsocial istur qveynebSi, es maCvenebel i 0,5-3 udrida.

yovel Tvis ar dasturdeba neol iberalluri postulati, rom TiTqos transformaciul i krizisi, warmoebis dacema aucil ebel i, obieqturi mizezebiT gamowveul i movl enaa. igi saerTod ar yofil a CineTSi da vietnamSi, Tumca iq evol uciuri gardaqmnebi xorciel deba. maSasadame, transformaciul i krizisis mTavari mizezia ara refirmis strategiaa, „Sokuri Terapiia“, an evol uciuri meTodi, aramed warmoebis gafarToebisa da rentabel urobis amaRI ebis uunarobaa. warmatebul i reformebi xorciel deba rogorc radikal uri, evol uciuri an sxval ternatiul i meTodiTac. gadamwyveti mniSvel oba eniWebainstituciur gardaqmnebs, efeqtiani saxel mwifos uzrunvel yofas, sakuTrebis ufl ebemis real ur uzrunvel yofas, qmediT antimonopol iur kanonmdebl obas, mkacr sabanko zedamxedvel obas, sabanko anabrebis dazRvevas da a.S.

neol iberalluri koncepcia, kerZo seqtoris maStabebsa da ekonomikuri zrdis tempebs Soris pirdapirproporciul i damokidebul ebis Sesaxeb ar dasturdeba. centraluri evropis qveynebis maqsimaluri ekonomikuri efeqti miRweul ia saxel mwifo sawarmoebis saqmnaobis komercial izaciis etapze. amas gansakuTrebiT pol oneTisa da CexeTis gamocdil eba adasturebs. pol oneTSi Tavidanve gansaxel mwifoebribeba sawarmoTa komercial izaciit aRiniSna, xolo masobrivi privatizeba didi dagvianebiT, mxol od 1996 wl is bol os daiwyo. sloveniaSi, iseve rogorc adre iugoslaviaSi, Warbadaa TviTmmarTvel obis sawarmoebi. Tumca zogierTi postsabWoTa qveyana da maT Soris saqarTvel o, samwuxarod am gziT ver ivlida, radganac sawarmoTa daufinansebl obisa da dauvel obis pirobebSi, qonebis privatizeba maTi gadarCenis umTavresi gza iyo. tranzitul i ekonomikis qveynebis gamocdil eba gviCvenebs, rom makroekonomikuri stabilizaciis misaRwevad, mxol od ful is masis regul irebis gamoyeneba sakmarisi ar aris, anu monetarizmis koncepcia amis Sesaxeb ar dasturdeba. am qvey-

nebis reformatorebma gaacnobieres, rom inflacia damokidebul ia ara mxolod fulis emisiis dinamikaze, aramed aramonetarul faqtorebze. Sesabamisad, maT gansazRvres fulis gaufasurebis 2 umniSvnelovanesi aRmaivali spirali: fasebi - Semosavl ebi - fasebi da inflacia - deval vacia - inflacia. aqedan gamomdinare, aq ganxorciel da makroekonomikuri stabilizaciis kompl eqsuri strategia, rac moicavda RonisZiebebs: fuladi mimoqcevis, fasebis nawilis, piradi Semosavl ebisa da savaluto regulirebas.

realobis da Tavisufali, araregulirebadi bazris SeuTavsebl obis gamosavl enad ganvixilot ramodenime magaliti, romlebic ukeT dagvanaxeben ekonomikis saxelmwifoebri regulirebis al ternatiuli model ebis da misi gamoyenebis specificas.

Titqmis ormociwelia arsebobs miti Cil es saswaulis Sesaxeb. amlatinoamerikuliqveynis ekonomika msofliobankisa da ssf-s wyalobit samagalito iyo ara marto samxreTi amerikis kontinentze, aramed sxva ganvitarebadi qveynebisatvisac~.⁶⁴

aliendes dros qveyanaSi aRiniSneboda SeasamCnevi ekonomikuri zrda, romel sac Tan sdevda mkvetri miRwevebi socialur sferoSi. 1971 wels eep gaizarda 8,5%-de, maT ricxvSi samrewvelo warmoeba - 12%-iT da soflis meurneoba ki Titqmis 6%-iT. gansakutrebit Cqari tempebit vitardeboda mSenebloba. 1972 wels samSeneblobo samuSaoebis moculoba gaizarda 3,5-jer. 1972 wl isaTvis umuSevroba Semcirda 3%-de (1970 wels - 8,3%). 1972 wels eep gaizarda 5%-iT. zrdis Senel eba imiT aixsneboda, rom CileSi amerikuli kompaniis sakutrebis (udides wilad gamosyiduli da ara konfiskebuli) nacionalizaciis sapasuxod aSS-ma gaatares eqstremaluri RonisZiebebi Ciles ekonomikis winaarmdeg - magalitad, dempingur fasad msofliobazarze gamoitanes brinj aosa da molibdenis Tavianti strategiuli maragis nawili, waartves ra amit Ciles saeqsporto Semosavlis Ziritadi wyaro. mxolod, brinj aosedempingisagan Cilem pirvel save Tves dakarga 160 mln. aSS dolari. 1973 wl is gazafxulidan CileSi daiwyo

⁶⁴ Прадо М. Л. - ` Народной любви к Пиночету ~ // журнал «Ньюсуик» 01.10.1973 г.

ekonomikuri uzraoba, swrafad gardamaval i krizisSi - rogorc Sedegi aSkara destabilizaciuri kompaniebisa, romelic martSi, saparlamento arCevnebze aliendes mowinaaRmdegeebis damarc-xebisas dunedmimdinare samoqal aqo omad gadaiqca. dReSi Cil eSi 30-de teraqti xdeboda, teroristebi „Alianza de la Libertad--idan araerTxel afeTqebdnen xidebs panamerikul Sosesa da rkinigzaze, romelic Cil es mTel sanapiros misdevs da rac mTel provinciebs el eqtroenergiis da momaragebis gareSe tovebda.

Cil eSi, rogorc samxreTi naxevarsferos qveyanaSi, xil isa da bostneulis mosavals iReben gazafxul ze. 1973 wels aRniSnuli movlenebis gamo gafuWda mosavlis 50%-i: el eqtroenergiis gareSe darCa sawyobebis samrewvelo macivrebi. gzebis bl okadebma da Sesabamisad sakvebis miwodebis SeuZl ebl obam, agvistos marto pirvel naxevarSi 10000 cxvrisa da 2500 Tavi msxvil fexa rqsani pirutyvis daRupva gamoiwvia.

amerikeli ekonomisti j. meisoni, mogviTxrobs ra aSS-s mier Cil es gaficvebis dafinansebaze, ar exeba maT, visac ar undoda gaficva, is xdeboda teroris msxverpli. rodesac 1973 wels, q. rankaguas maRaro „el teniente“-Si gaCnda gaficvis SeCerebis saSiSroeba, iq Cavidnen „Alianza de la Libertad“-is daj gufebebis SeiaraRebuli momxreebi, romlebic Tavs daesxnen maRaroel ebis avtobusebs, aafeTqes wylis maRaroSi miwodebis ramodenime danadgari, daarbies administraciis Senoba.

magram, 1973 wlis samxedro gadatrial ebis Semdeg, Cil es ekonomikam ubral od daSi aiwo. samxedro xuntis mmarTvel obis pirvel save naxevar wel iwadSi mosaxleobis msyidvel obiT unari daeca 60%-iT, erovnuli valuta devalvirebuli iyo 2-jer da metad, ramdenimejer gaizarda fasebi ZiriTad produqtze, umuSevarTa ricxvi 100 000 adamianiT. imavedroul ad samuSao kvira gaizarda 44-dan 48 saatamde, zedmeti saatebis kompensaciis gareSe, xolo saSualo xel fasi daeca 15 dolaramde TveSi. gansakutreb iT Zierad krizisma avno soflis meurneobas - xuntam daiwo latifundistebisaTvis miwis dabruneba, romelic gada-

cemul i iyo saxal xo erTianobis mTavrobis mier gl exebisaTvis, pasuxad ki miiRes gl exebis mier sasofl o-samuSaoebis sabotireba. saqme iqamde mivida, rom xunta iZul ebul i gaxda 25 provinciidan 19-Si aekrZal a xorcis gayidva, riTac mosaxl eobis 80%-i xorcis produqtebis gareSe datova. 1974 wel s qveyanaSi cxovrebis fasi 375%-iT moimata, puris fasi 22-j er gaizarda, Saqris – 29, sapis – 69-j er. umuSevroba gaizarda 6%-de (mosaxl eobis ekonomikurad aqtiuri 18%-i). eS-Si xel fasis wil i daeca 35%-de (al iendes dros 60%-ze meti). erovnul ma val utam, eskudom, 1974 wel s deval vireba ganicada 28-j er. ufaso samedicino momsaxureba ar arsebobda.

1975 wl is, Cil eSi SemoRebul iqna „Cikagoel i biWebis“ mier SemuSavebul i „Sokuri Terapiis“ pol itika. is iTval iswinebda saxel mwifo sawarmoebis privatizacias, fasebze kontrol is moxsnas, saSemosavl o begaris gazrdas, xel fasebis gayinvas, saxel mwifo seqtorSi kapital dabandebis Semcirebas.

„Sokuri Terapiis“ Sedegebi Cil eSi, iseve rogorc CvenTan katastroful i iyo. eep erT wel iwadSi Semcirda 19%-iT (es gairkva pinoCetis dacemis Semdeg, diqtaturisdroidel i oficial uri statistika aCvenebda xan 12,9%, xan 15%-s), samrewvel o warmoeba daeca 25%-iT, Cavardna mSenebl obaze aWarbebdas 50%-s. cxovrebis fasi (oficial uri da aSkarad Sel amazebul i monacemebiT) gaizarda 3-j er da metad. umuSevroba gaizarda 20%-iT, xol o cal keul raionebSi – 30-40%-dec ki, rasac adgil i ar hqonda Cil eSi didi depresiis drosac ki. da es im dros, rodesac 460 saxel mwifo sawarmodan 276 ukve dabrunebul i iyo yofil i mepatroneebis xel Si an miyidul i iyo kerZo pirebisaTvis. gakotrebul i iyo 1200-ze meti saSual o da mcire sawarmo. ucxoel (pirvel rigSi aSS-dan) investorebs neba darTes gaetanaT 100% mogeba. eskudo srul iad gaufasurda, da 1975 wl is oqtomberSi saWiro gaxda axal i ful adi erTeul is – pesos SemoReba. gadawyvites pesos „mibma“ dol arTan (kursiT:erTi peso – erTi dol ari), magram peso „gamoeyo“ da 1977 wl is ianvarSi 1 dol arSi ukve iZl eodnen 18,48 pesos, 1978 wl is ianvarSi – 27,47 pesos, 1980

wl is ianvarSi - 39 pesos, 1982 wl is ivnisSi - 46 pesos da a.S. „pinoCetis eris” dasasrul s pesos Rirebul eba dol arTan mimarTebaSi daeca 300-j er da metad.

samagierod, ukve 1975 wel s 18%-iT gaizarda biurokratiul i aparatis raodenoba. samxedro danaxarj ebi gaizarda 523 ml n. aSS dol arande (1974 wel s 274 ml n. dol), j aris raodenoba, 1973 wl is 80 000-dan 1976 wl is bol osaTvis 300 000-de gaizarda.

1976 wl idan swrafad daiwyo zrda sagareo val ma, 1973 wel s Cil es sagareo val i 4 miliard dol ars Seadgenda. pinoCetis xel isufl ebaSi mosvl is wel s ki igi 5.3 ml rd. aSS dol ari iyo. magram val ebi s zrdam ekonomika ver ixсна krizisisgan, umuSevroba 20%-mde gaizarda, fasebi pirvel adi moxmarebis produqtze 60%-iT moimata, sikvdil ianobam moimata 8%-iT, 2.2 mil n. Cil el i saarsebo minimumis 20-j er dabl i Semosavl ebiT arsebobda. mil ionze meti Cil el i emigraciaSi wavida, es ekonomikurad aqtiuri mosaxl eobis TiTqmis mesamedi iyo.

ekonomikuri zrda mxol od 1984 wel s daiwyo da 3.8% Seadgina, 1986 - 5.7%, 1987 - 6%, 1988 - 7%, 1989 - 7.3%. magram es zrda gamowveul i iyo ucxouri kapital isadmi samxedro reJimis mier miniWebul i zemogebibiT. 30% umuSevroba ucxoel investorebs iafi samuSao Zal is gamoyenebis sdaSual ebas aZl evda. sagangebo mdgomareoba, romelic 1988 wl amde moqmedebda krZal avda gaficvebs da maqsimal urad zRudavda profkavSirebis moqmedebas. Semosavl ebi s sxvaobam warmoudgenel masStabebis miaRwia, saSual o kompaniis gamgeobis wevri TveSi 4.5 ml n. pesos iRebda, xol o eqimis asistenti 30 aTas pesos (150 : 1). ekonomikur zrdaze gansakuTrebiT moqmedebda samxedro proeqtebi da misi infra-structura, kerZod pentagonis mier dafinansebul i kosmodromi da `strategiul i Tavdacvis iniciativis- sxva proeqtebi. rogorc ki 1990 wel s es programebi gaiyinnen, Cil es eep 0.7%-iT Semcirda.

Tu obieqturad SevxedavT mdgomareobas, aranairi ekonomikuri ganviTareba Cil eSi pinoCetis dros ar momxdara. 1984-1989 wl ebSi mimdinareobda dangreul is aRdgena. Tumca unda aRiniSnos rom

1989 wl is ekonomikuri maCvenebl ebi, mainc Camouvardebodnen 1969 wl is maCvenebl ebs. `sabol oo j amSi unda iTqvas, rom pinoCetis xel isufl ebis periodSi Cil es erTi wel is danakargi, ori wl is Semosaval s udrida da mraval j er aRemateboda 1990 wel isaTvis arsebul sagareo val s (27 mil ird. aSS dol ari).⁶⁵

XX 80-iani wl ebis Cil es ekonomikuri zrdis erT-erTi Tavisebureba is iyo, rom l ogikis sawinaaRmdegod ar izrdeboda mosaxl eobis saSual o Semosavel i, sicocxl is xangrZl ivoba, social uri sferos gaumj obeseba. ar Semcirda kval ificiuri muSaxel is gadinebis procesi. xil fasis donem mSp-Si ver miaxwia 40% (1971-72 ww. igi 60% Seadgenda). 1990 wel s mosaxl eobis 22.6% srul siRatakeSi cxovrobd. faqtiurad moispo saSual o fena. cnobil i l aTinoamerikel i ekonomisti da sociol ogi fernandu kardozu amtkicebs, rom Cil es saSual o wl iuri ekonomikuri `zrda- 1973-1989 ww. uaryofiTi cifriT gamosaxa da -3.9% udrida, maSin roca sxva l aTinoamerikul qveynebSi igi +4% iyo (pinoCetisa da `Cikagos skol is gareSe-).

cal ke Tema xuntis antisemituri pozicia, rasac qveynis ebraul i mosaxl eobis 93% (da kapital is mniSvnel ovani nawil is) emigracia mohyva. saxel mwifoSi Seicval a intel eqtual uri da moral uri kl imati (waxal isebul i iyo dasmenebi).

pinoCetis reformebamde Cil e erT-erTi yvel aze ganiviTarebul i qveyana iyo samxreT amerikaSi. sxva l aTinoamerikul i qveynebisgan gansxvavebiT, Cil eSi sofl is meurneoba erovnul i Semosavl is mxol od 10% iZl eoda. 1970 wel s saSual o fena 64%-s aRwevda, Zl ieri iyo urbanizacia. monetaristul i reformebis Semdeg saSual o fena ukiduresad Semcirda (nawil i emigraciaSi wavida, nawil i ki ufro dabal fenebSi gaiTqvi fa).

`koreul i model i~. iaponiis kol onial uri damokidebul ebi- sagan gaTavisufl ebul i samxreTi koreis kapital isturi moderni- zacia Tavidanve ekonomikis saxel mwifo regul irebis sistemis daxvewiT daiwyo. arCeul i sistema ekonomikis ganviTarebisatvis

---

⁶⁵ Ибарра Х. - Мексиканские анархисты. Москва, 1995. стр. 96

mciremasStabiani kerZo kapital is mobilizaciisa da koordina-
naciisaken iyo mimaTul i. pirveli etapi (1948-60) emTxveva saxel
mwifo regulirebis struqturis Camoyal ibebas. am wl ebSi
saxel mwifo seqtors gansakuTrebuli yuradReba eTmoboda,
mogvianebiT saxel mwifos ekonomikaSi Careva dakanonda. SemuSavda
strategiuli gegmebi da programebi, reformebis prioritetebi,
roml ebmac mogvianebiT qveynis Semdgomi ganviTareba uzrunve-
l yves. saxel mwifom xel i Seuwyo sazogadoebis kapital izacias. am
periodSi Camoyal ibda bevri saminstro da sxva oficial uri
organizaciebi, romel Ta funqciebSi Sedioda ekonomikuri insti-
tutebis, kerZo seqtoris koordinacia, kontrol i da regul ireba.

am periodSi koreaSi aprobirebul i iyo kursi, romel ic
importis SezRudvisken da eqsportis zrdisken iyo mimaTul i.
gamoyenebul i iyo ucxouri daxmarebac, dabal procentiani kredi-
tebiT samewarneo daniSnul ebis, transportisa da kavSirga-
bmul obis obieqtebi aigo, roml ebmac gaaumj obeses ekonomikuri
infrastruqtura. ucxouri sesxebis didi nawili ara mxol od
saxel mwifo seqtoris gasamyarebl ad iyo mimaTul i, aramed
moxmarebul i iyo kerZo seqtorTan myari da urTierTmombiani
urTierTobebis gasamyarebl ad. amit kerZo seqtorma seriozul i
sastarto SesaZl ebl obebi miRo. ase Camoyal ibda da ganviTarda
iseTi cnobili „ekonomikuri imperiebi“ da monopolisturi
konglomeratebi, rogoricaa „samsungi“, „l aqi gol dstari (dRes
LG), „deu“, „hiundai“, „sanioni“ da sxva.

saxel mwifom aircia msxvili biznesis mxardaWera. amaSi man
ara marto arsebul i ekonomikuri berketebi gamoiyena, aramed
axali alternatiuli metodebic SeimuSava.

didi adgili eTmoboda finansur saSual ebebs, prioritetul
subsidiebs, sagadasaxado SeRavaTebis da perspeqtiuli dargebis
sxva waxal isebebs. samxreTkoreeli ekonomistebi XX saukunis 50-
iani wl ebis koreis saxel mwifos ekonomikuri politikas
sxvadasxvagvarad afaseben. bevri metodi mkafiod vol untaristul
xasiaTs atarebda da xSirad ekonomikurad gaumarTil ebel i iyo.

magram, meore mxriv, ekonomikurad CamorCenil i qveynis swrafi industrial izaciis al ternatiul i gza maSindel msofli ioSi ar arsebobda. arsebibda mraval i bunebrivi SezRudvebi, gansaku-TrebiT Siga bazrisa da resursebis simcire, rac reformebis warmetebul real izacias xel s uSI ida (indoeTSi aseTi SezRudvebi ar iyo, maT mier gamoyenebul i model i gansxvavebul ia).

meore etapi, (1961-79) romel sac pak Con his administraciam daudo saTave, detal urad SemuSavebul programas eyrdnoboda. gansakuTrebul i yuradReba kvI avindeburad eqsportze momuSave seqtors da gadamamuSavebel mrewvel obas daeTmo. Tumca maSindel i xel isufli ebac xSirad ekonomikurad gaumarTI ebel , magram msxvil i da prestiJul i obieqtebis dafinanseba-agebas astimul irebda. ekonomikuri reformebis orive etapi mwvave pol itikuri krizisebis fonze mimdinareobda, naxevarkunZul ze daZabul i mdgomareoba iyo (Crdil oeTsa da samxreTs Soris), sadac ori supersaxel mwifos pol itikuri da ekonomikuri interesebi ej axeboda erTmaneTs.

am periodSi sabol ood Camoyal ibda ekonomikis saxel mwifo regul irebis myari formebi. saxel mwifo administracia farTo maStabiT iyenebda ekonomikur dagegmvas. SeiZl eba iTqvas, rom arsebobda sxvadasxva saministroebisa da uwyebebis mier SemuSavebul i e.w. „general uri xazi“, romel sac emorCil eboda yvel a ekonomikuri subieqti, rogorc saxel mwifo, ise kerZo seqtoris.

amasTan, unda aRiniSnos, rom samxreT koreis biznesis damokidebul eba saxel mwifo aparatze, arRvevda ekonomikis efeqturobasa da mobil urobas. biurokratiis ekonomikis srul i kontrol isa da marTvis mcdel oba rogorc msxvil i mewarmeebis, ise mcire da saSual o biznesis protests iwvevda.

mesame etapze (1980-87) koreaSi Seecadnen SeemsubuqebinaT saxel mwifos gavI ena ekonomikaze, magram, aq gamoyenebul i iqna dausrul ebel i da Sual eduri meTodebi. sabol oo j amSi, am wl ebis saxel mwifo administracia mainc saxel mwifo regul irebis

gamyarebas uWerda mxars, romel ic ukve sakuTari uaryofiti mxaris gamovl enas iwyebda.

meoTxe etapze (1987-92) prezident ro de us administraciam saTave daudo saxel mwifo regul irebis wnexis Semsuqebas, romel ic momdevno mexuTe periodSi, romel ic 1993 wel s daiwyo da dRemde grZel deba, mkveTrad „antisaxel mwifoebriv“ xasiaTs atarebs. amis mizezi ekonomikis saxel mwifo regul irebaSi daSvebul i Secdomebi da araefecturi sistemaa, ramac ekonomikuri ganviTarebis Senel eba gamoiwvia. gare faqtorebidan unda aRini-Snos ganviTarebad qveynebsi mimdinare procesebi. samxreTi koreis respublika mraval i macvenebl iT ganviTarebul i qveyanas mieku-Tvneba. aseTi qveynebis umravl esobaSi ki, ukve didi xania moxda ekonomikis gansaxel mwifoebrioba, amitom koreel ebic am qveynebis mibaZvas cdil oben.

bol o 20 wl is ganmavl obaSi, Seicval a saxel mwifos samewarmeo saqmianobis prioritetebi. Tu Tavidan saxel mwifos kapital i ganTavsebul i iyo infrastruqturis sferoSi, mogvia-nebiT saxel mwifo gadaizara pirdapir samewarmeo dargebis dafinansebaze. ase Camoyal ibda bevri axal i samewarmeo dargi. XX saukunis 80-iani wl ebis meore naxevidan, saxel mwifo kvl av daubrunda Tavis sawyis funqciebs - mewarmeobis zrdisa da daxvewis optimal uri pirobebis uzrunvel yofaze. am funqciam axl eburi formebl miiRo, dRes masSi Sedis iseTi sferoebis mxardaWera, rogoricaa informatika, tel ekomunikaciis Tanamedrove sistemebl, energiis al ternatiul i wyaroebi da a.S.

saxel mwifo seqtoris Semcirebis kval obaze koreaSi SeimCneoda ekonomikis saxel mwifo regul irebis da kontrol is gaZl iereba, kerZod, safinanso kontrol i, roml iTac saxel mwifo uSual od zemoqmedebda ekonomikaze. zustad am mimarTul ebaze iqna fokusirebul i postindustriul epoqaSi gadasul i saxel mwifos ekonomikuri pol itika.

saxel mwifom gaamkacra kontrol i safinanso institutebze, mis xel Si imyofeba finansuri zewol is yvel a berketi, romel ic

gamoiyeneba saxel mwifos ekonomikuri strategiis mixedviT. sabol oo jamSi, SeiZl eba iTqvas, rom saxel mwifo koreaSi kvl av akontrol ebs ekonomikas. yvel a cvl il eba, romelic exeba ekonomikisa da finansebis liberalizacias saxel mwifos struqturbis miera SemuSavebuli. es cvl il ebebi ZiriTadad evoluciuri xasiaTisaa, romel sac Tan axl avs mravali winapiroba, gamonaklisi da a.S. albaT amitom, koreis respublikas xSirad biurokratizmsi adanaSaul eben, xolo sameurneo funqciebis da ekonomikuri cxovrebis zedmetad gasaxel mwifoebriobas abral eben. bolowlebis ekonomikis liberalizaciis politika, romlis wamyvani mizani civilizebuli samyaros elitarul qveynebsi moxvedra iyo, garkveulwilad Seasusta saxel mwifos roli ekonomikis regulirebaSi. magram aziis qveynebis eqspertebi aRniSnaven, rom dResdReobiT koreis ekonomika kvl av nakl ebad gamWirval ea da saxel mwifo seqtori inarCunebs myar poziciebs.

1996-97 wlebi. samxreTi koreis respublikisaTvis ekonomikuri vardnis periodi iyo. rac garkveulwilad saxel mwifo administraciis arasorsmWvretelobis bral ia. xelisufleba mxars uWerda msxvil konglomeratebs, gansakuTrebiT iseTi sferoebi gaizarda, romelic arasakmarisad iyo uzrunvel yofili finansurad da aseve saziانو iyo ekonomikis efeqtianobisaTvis. msxvili kapitali ormagi standartebiT xel mZRvanel obs, erTi mxriv, is mxars uWers saxel mwifo regulirebis Sesustebas, meore mxriv, sakuTari proeqtebis mxardasaWerad igi momxrea am regulirebis gaZlierebisas.

bevri samxreTkoreeli ekonomisti Tvliis, rom ekonomikis saxel mwifo regulirebis berketebis SenarCuneba aucil ebel ia da koreul models ekonomikis gajansaRebisaTvis da efeqturobisaTvis saukeTesod miicneven. samxreTi koreel ebi Tvliian, rom saxel mwifo unda TanamSromlobdes monopoliebTan, msxvili kapitali romelic saxel mwifos mier dazRveulia sxvadasxvariskebisgan, ufro efeqturia. Tumca sazogadoebaSi didi xania arsebobs azri, rom saxel mwifom unda gadaxedos Tavis funqciebs.

1997 wels samxreTkoreul i ekonomikis saxel mwifo regul irebis koncepciam efeqturobis mkacri gamocda gaiara. aziur qveynebsi warmoqmnili finansuri krizisi usual od Seexo samxreTi koreis respublikis eqstravertul ekonomikas. erTi wliT adre Semcneul iqna eqsportis (saxel mwifo ekonomikis zrdis ZiriTadi generatoris) Semcireba. mas moyva ramodenime msxvili monopol iis gaktreba, roml ebmac ver gauZles maT produqciaze uzrunvel yofili moTxovnis mkveTr Semcirebas, rogorc qveynis SigniT, ise mis gareTac. warmoqmnil ma mdgomareobam saavtomobil o, gemmSenebel i, el eqtrosamrewvel o da sxvasektorSi gamoiwvia Warbwarmoeba da aucil ebel i sabrunavisaxsrebis gayinva. Tu gaviTval iswinebT, rim finansuri sistema kvlav saxel mwifo kontrol is qves imyofeboda da areqvemdebareboda sabzaro urTierTobis Ria moTxovna-miwodebis sistemas, amgvари mdgomareoba mrewvel obaSi (rodesac Znel ia da Zviria miRo aucil ebel i saxsrebi) Tavisufli ad gadaizrdeba seriozul ekonomikur krizisSi.

kerZo kapital ma saxel mwifos moTxova Tavisufali sabzaro urTierTobebis ufro efeqturi stimuli ireba, aq igul isxmeba Semdegi gadawyvetil ebebi: 1. ucxour kompaniebs koreul kompaniebsi ufro didi aqciaTa paketis fl obis ufl eba misces; 2. mkveTrad Semcirda an zog SemTxvevaSi srul iad gauqmda fasiani qaral debis yidva-gayidvis operaciebis sagadasaxado ganakveTi; 3. gauqmda mogebis gadasaxadi; 4. Seiqmna axali fondebis fasiani qaral debis Sida bazris stimuli irebisatvis.⁶⁶

magram, wina wlebis warmatebis inerciam saSual eba ar misca saxel mwifo administracias swored Seefasebina mdgomareoba. finansuri defoltis gadarcenis mizniT igi izulebuli iyo msoflio savaluto fondisaTvis miemarTa, romel mac sakmaod mkacri pirobebi wamoayena, kerZod man moitxova ekonomikis saxel mwifo regul irebis politikaze mTlianad uaris Tqma (usualo investirebidan subsidiebit damTavrebuli). amas daemata

---

⁶⁶ The Korea Herald. – 1997. – October 18. pp2-3

მსოფლიოს სავაჭრო ორგანიზაცია და წინაშე ოკეანის ღვეწბის
ეკონომიკური ორგანიზაციის „ანტი-საქალაქური“ მოქმედებები.
`საბოლოო ჯამში ბევრი კორეელი ეკონომისტი არნიშნავს, რომ საერთა-
შორისო პრაქტიკა, გლობალიზაციის პროცესი და სხვა უფრო მეტი
ფაქტორები უზღვევს ღვეწბას უარი თქვას ეკონომიკის საქალაქური
რეგულირებაზე. თუმცა ღვეწბის სიღრმისეული მიზეზები
სტრუქტურული რეფორმების საზოგადოების მაქსიმალური მობილი-
ზაციის მოქმედება, ამის განხორციელება მხოლოდ საქალაქური ადმინი-
სტრაციული აპარატის შედეგია.⁶⁷ სამხრეთ-კორეელი ბიზნეს-საქალაქური
რეგულირება უარს თქვამს ასევე ხელს უწყობს საზოგადოებაში
მყარად გაშვებულ კონფუციანური მსოფლიო მხედველობა. ამიტომ კორეის
რესპუბლიკა ყოველთვის იტყობდა ბაზრისა და საქალაქური
ურთიერთ-სახელმწიფოების ორიგინალური მოდელი ავტორად.

იაპონური მოდელი: დირექტიული დაგეგმვის განხორციელება,
რომლის დროს ღვეწბის ეკონომიკური განვითარების გეგმა კანონის
ფორმითაა მოცემული და მუდმივობის ნებისმიერი რეგულირება იგი
სავალდებულოა, ზოგადსაქალაქური იაპონური დაგეგმვა ინდივი-
დუალური ხასიათისაა. შემოსავლები გეგმა ფორმალურად არაა კანონი,
არამედ იგი საქალაქური პროგრამაა, რომელიც ღვეწბის
ეკონომიკური სტრუქტურის სხვადასხვა რეგულირებას ეროვნული
ინტერესებისა და ამოცანების ერთგვარი ორიენტირების საშუალებას
წარმოადგენს.

იაპონელი სპეციალისტები ასევე დაგეგმვის ეფექტურობაში
კიდევ XX საუკუნის 50-იან წლებში დაზღვევდნენ. ასევე დაგეგმვის
აუცილებლობის მტკიცებებს (პირველი ხუთწლიანი გეგმა, ე.წ.
`ფინანსური პერიოდი 1956-1960 წლებში დამტკიცდა), იაპონელი ეკონომისტები
არნიშნავენ, რომ მიუხედავად იმისა რომ ამგვარი დაგეგმვის მუდმივობის
სოციალისტური ფორმის ღვეწბისთვისაა დამახასიათებელი, იგი
ეფექტური იქნება საბაზრო ეკონომიკის პირობებში.⁶⁸

დაგეგმვის შემდგომი რატონით იტყობინებდნენ, რომ იაპო-
ნიის მუდმივობის საფუძველს კერძო მფლობელები წარმოადგენდნენ. ისინი
არ შეესაბამებოდნენ ისეთ რთულ პრობლემებს, როგორც ამის შემდგომი

⁶⁷ Korea Focus. – 1997. – Vol. 5. – N 5. – P. 59.

⁶⁸ Journ. `2000 nen-no rodo- ( `Sroma 2000 wel s-). - tokio. 1987.

ekonomikis dezorganizacia, inflacia, umuSevroba, sagadasaxdel o bal asis defeciti da a.S. maTi azriT es probl emebi zustad zogadsaxel mwifoobrivi, mokl evadiani da momaval Si grZel vadiani gegmebiT SeiZl eboda gadawyvetil iyo.

dagegmvis dasawyisSive iaponiam SeimuSava qveynis social - ekonomikuri ganviTarebis 12 zogadsaxel mwifoobrivi programa, Tu ar CavTvl iT 2000-05 ww. imdinare gegmas (ixil eT cxril i #). maT miznad amoiRes ama Tu im periodSi yvel aze mwvave probl emebis gadaWra. marTalia am miznebis miRweva stiquri sabazro ekonomikis pirobebSi, Tanac iseTi qveynisaTvis, rogoricaa iaponia, romelic mniSvnel ovanwil ad damokidebul ia sagareo bazarze, warmoudgeneli iyo (gansakuTrebul probl emebis iaponiis xel isufl eba waawyda social ur sferoSi).

pirveli ori gegma seriozul sirTulebs waawyda, kerZod, meore msofli o omis Semdeg mimdinare ekonomikuri krizisebis fonze, romelic msofli os TiTqmis yvel a qveyanas Seexo. rac Seexeba bol o gegmas, igi TviT iaponiaSi mimdinare ekonomikur depresias daemTxva. magram iaponeli eqspertebis azriT, es gegmebic ki sabol oo jamSi, dadebiTad aris Sefasebul i, maT mniSvnel ovani roli Seasrul es ekonomikis ganviTarebaSi. rac Seexeba danarCen gegmebs, eqvsi am gegmidan gadaWarbebiT iyo Sesrul ebul i, xolo xuTi TiTqmis 100%-iT.

iaponiis zogadsaxel mwifoobrivi ekonomikuri gegmebi efeq- turia da SeiZl eba msofli oSi miRebul i ekonomikis saxel mwifo regul irebis model ebSi al ternativad CaiTval os. Tumca, zogi- erTi dasavl eli ekonomistis azriT es gegmebi mraval mxriv „dekoratiuli- xasiaTisaa. (cxril i #:3.1.2)

ganviTarebis `iaponuri traectoria- didi xania ekonomikuri Teoriisa da politikus yuradRebis centrSia. iaponiaSi mixvden, rom mdgradi ganviTarebis koncepcia ekonomikis saxel mwifoobrivi regul irebis gareSe ver Camoyal ibdeboda, radgan sazogadoebis yvel a sferos mdgradobis uzrunvel yofa saxel mwifos monawi- eobis gareSe SeuZl ebel ia.

cxril i #:3.1.2 iaponiis meore msofli io omis Semdg.social -ekonomikuri ganviTarebis zogadsaxel mwifoebri vi gegmebi (1956-2000 w.w.) (gegmebi da vadebi (finansuriu wl ebi), miznebi da Sedegebi (ekon. da mSp-s zrdis tempebi %-Si.)⁶⁹

gegma	faqturi	gegma	faqturi		
ekonomikuri TviTuzrunvel yofis xuTwl iani gegma 1956-60	ekonomikuri damoukidebl obisa da srul i dasaqmebis miRweva	7,4	15,6	5,0	8,7
axal i grZel vadiani ekonomikuri gegma 1958-62	ekonomikuri zrdis maqsimal izacia, cxov. donis da srul i dasaq. miRweva	8,2	13,5	6,5	9,9
erovnul i Semosavl i gaormagebis gegma 1961-70	ekonomikuri zrdis maqsimal izacia, cxovrebi donis da srul i dasaqmebis miRweva	10,5	13,8	7,2	10,7
saSual ovadiani ekonomikuri gegma 1964-68	ganviTarebis disproporciis l ikvidacia	9,9	13,6	8,1	10,6
ekonomikuri da social uri ganviTarebis gegma 1967-71	stabil uri da mdgradi ekonomikuri da social uri ganviTarebis miRweva	10,2	13,2	8,2	10,2
ekonomikuri da social uri ganviTarebis axal i gegma 1970-75	dabal ansebul i da mdgradi ekonomikuri zrdis miRweva.	12,4	3,6	10,6	5,9
ekonomikuri da social uri bazisuri gegma 1973-78	eris keTil dR. zrda, saerTaS. TanamSroml obis ganviTareba	10,0* ₁	2,1* ₁	9,4* ₁	4,2* ₁
70-iani wl ebis meore naxebris ekonomikuri gegma 1976-80	ekonomikis mdgradi ganviTarebis miRweva	-	6,9* ₂	6,0* ₂	5,7* ₂
axal i Svidwl iani ekonomikuri da social uri gegma 1979-85	stabi. zrdis TandaTanobiTi damkvidreba, scovrebi xarisxis gaumj obeseba,	5,6* ₃	5,2* ₃	5,7* ₃	5,2* ₃
80-iani wl ebis ekonomikuri da social uri perspeqtivebi da orientirebi 1983-90	srul i dasaq., sagareo vaWrobis fasevis stabi. da bal ansis miRweva, ekon. zrdis tempebis Sesaba. SenarCunebi T	-	-	4,0* ₄	3,8* ₄
axal i ekonomikuri gegma 1988-92	Sida moTxovnis stimuli, provinciebis dabal anseb. ganviTarebis miRweva. msof. cxovr. saukeT. don. svl a.	-	-	3,75* ₅	4,8* ₅
axal i ekonomikuri da social uri gegma 1992-96	cxovrebi donis mniSv. zrda, administ.-finansuri reformis ganxorciel eba.	-	-	3,5	0,1
axal i ekonomikuri da social uri perspeqtivebi da orientirebi 1996-2000	qveynis ekon. da soc. struq. kardinal uri reformis ganxorciel eba.	-	-	3,0	2,3

⁶⁹ * 1 1973-1977 ww. * 2 1976-1978 ww. * 3 1982-1985 ww. * 4 1984-1986 ww. * 5 1988-1991 ww.

iaponiis ekonomikuri ganvitarebis gegmas xel mZRVanel obs ministrTa kabinetis, romel sac sataveSi general uri direktori udgas (saxel mwifo ministris rangSi). erTerT ZiriTad rgol s „dagegmvis biuro“ warmoadgens, roml is mTavari funqciaa grZel vadiani gegmebis SemuSavebis organizacia. igi aseve mTavrobis administraciis qvej gufebis uwevs koordinacias, roml ebic mTavar rols asrul eben gegmis SemuSavebaSi; qveynis saerTo potencial is Sefaseba da anal izi; ZiriTadi RonisZiebebis da programebis koordinacia; saprognozo kvl evebis erovnul i institutis kurireba da a.S.

ekonomikuri sabWo premierministrTanaa angariSval debul i. igi Sedgeba ori wl iT daniSnul i 30 msxvil i biznesmenis, akademiuri wreebis, sazogadoebrivi organizaciebis, profka-vSirebis gamocdil i warmomadgenl ebisagan. am mxriv sabWo forma- l urad demokratiul xasiaTs atarebs. sxvadasxva konkretul i gegmis SemuSavebisas sabWos exmareba komitetebi, roml ibic aseve Sedgeba sazogadoebis sxvadasxva fenis warmomadgenl isagan.

yovel i axal i gegmis Sedgenis daval eba piradad premier- ministrisagan momdinareobs, Tumca aRSaniSnavia, rom es daval eba zogadi xasiaTsaa ramodenime iribi miniSnebiT, raTa ar SeizRu- dos da garkveul CarCoebSi ar moeqces sabWos wevrebis, eqspe- rtebis da sxva monawil eebis iniciativebi da SemoqmedebiTi muxti. ekonomikur sabWos ramodenime ZiriTadi mizani gaaCnia, esenia: 1. qveynis ekonomikuri damoukidebl oba; 2. qveynis ekonomikuri usa- frTxoeba; 3. ekonomikuri zrdis maqsimal izacia; 4. erovnul i Semosavl is gaormageba da a.S.

amasTan, XX saukunis 60-iani wl ebidan SemuSavebis procesSia e.w. „qveynis erovnul i ganvitarebis kompl eqsuri gegma“. igi grZel vadiani da yovl ismomcvel i saxel mwifo programaa, romel sac aseve ekonomikuri sabWo da erovnul i teritoriebis sabWo ayal ibeben. erovnul i teritoriebis sabWo mniSvnel ovan rols asrul ebs qveynis ganvitarebaSi Siga da sagareo pirobebis

seriozul i cvl il ebebis dros. misi daskvna zogjer gadamwyvetia iaponiis ekonomikis saxel mwifo gegmis SemuSavebis procesSi.

gansakuTrebul yuradRebas ipyrebs, iaponuri ekonomikuri gegmis erTi specifika, safuZvel Sive Cafiqrebul i da gaTval iswinebul i gegmis drekadoba. praqtikul ad arc erTma gegmam ar iarseba ise, rom masSi ar Setanil iyo koreqtivebi. es ar momxdara araswori dagegmvis an uaryofiTi Sedegebis gamo, piriqiT, gegmis bevri maCvenebel i gaTval iswinebul ze adre iqna miRweul i. amitom mas axal i koordinatebi dasWirda. Sesabamisad, swarafad muSavdeboda axal i orientirebi, romelic ganaxlebul i qveynis Siga da sagareo mdgomareobidan gamomdinareobden.

unda iTqvas, rom saxel mwifos ekonomikuri dagegmvis iaponiis 40 wl iani gamocdil eba sabazro pirobebSi adasturebs, rom igi qveynis ekonomikis saxel mwifoerivi regul irebis sakmaod original uri, drekadi da efeqturi formaa.

amgvarad, ganxilul i alternatiuli model ebi moicavs ara marto qveynis mdgrad ganvitarebas, erovnul i interesebis dacvas, aramed, xel isuflebis institutebis mzadyofnasa da unars, Seqmnas erovnul i interesebis realizaciisa da dacvis, sazogadoebis social-politikuri da ekonomikuri stabil urobisa da ganvitarebis meqanizmi, saxel mwifoerivi usafrTxoeba misi Semadgeneli elementebis, kriteriumebis maCvenebel ebis sistemiTa da usafrTxoebis politikiT. qveynis Tanamedrove usafrTxoebis kompl eqsuri gageba moicavs Semdeg qvesistemebs: adamianis; ideologiukulturul da fsiqologiur; politikur; ekonomikur; socialur; demografiul; ekologiur; mecnierul-teqnikur; samxedro da informaciul usafrTxoebas.

d a s k v n a

ekonomikis saxel mwifoebri vi regul ireba is umniSvnel o-
vanesi faqtorია, რომელიც აწონასწორებს მუდმივად კრიზისების
საფრთხის კვეს მყოფ საბაზრო ეკონომიკას. saxel mwifo regul irebas
Cven SeიZი eბა vუოდოT „Zი იერი xელი“ დადებიTი gაგებიT, რომელიც
არ მისცემს სასუალ ებას საბაზრო ეკონომიკის „უხილავ ხელს“ Tავისი
ნეგატიური ზემოქმედებიT დაუმორცილოს ადამიანები საკუთარ
ინტერესებს და არა პირიქიT. სამოქალაქო საზოგადოება გულისხმობს
საზოგადოების პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, კულტურულ, ეროვნულ,
რელიგიურ Tავისუფლებას. იგი ტრანსნაციონალური სინაარსისაა, ანუ
გლობალურია და ემსახურება ზოგადსაკაცობრიო პრობლემების
humanitarული გზიT გადაწყვეტას. მაგრამ იგი არავითარ შემთხვევაში
არ უნდა გადაიჭყეს ანტი-saxel mwifoebრივი და ანტინაციონალური
სინაარსის მოვლენად. პირიქიT, სამოქალაქო საზოგადოებამ უნდა
SeიZოს ემსახუროს ეროვნული და saxel mwifoebრივი ინტერესების
რეალიზაციას, Zი იერი saxel mwifოსა და ინსტიტუციონალური
უფლებების დამკვიდრებას. სხვა შემთხვევაში Tვითონ სამოქალაქო
საზოგადოებაც ფიქციად იქცევა, რადგან იგი ეროვნობის,
saxel mwifoebრიობის და მოქალაქეთა კეთილდღეობის გარეშე
საერთოდ არ იარსებებს. საკარტველი ოსი მსგავსი სედეგების Tავიდან
ასაცილებლად, აუცილებელია სოციალ-ეკონომიკური ტრანსფორმაციის
პროცესში შემდეგი ფაქტორების გაTვალისწინება:

- saxel mwifოს მერ სოციალურ ფუნქციას შესრულებს დაყვანილი
ფულად სასუალ ებათა გაცემასთან Zირეულად მკდარია. საკარტველი
ოსი უნდა გავითავისოდ, რომ ფინანსთა სამინისტროს, ზოგჯერ
მთლიანად პოპულისტური ქმედებები (ფულის დარიგება- და სხვ.)
უარყოფითად მოქმედებს ეკონომიკის განვითარებაზე.
- პრიატიზაციის პროცესში სტრატეგიული ობიექტების ცნების უგულ-
ებელი ყოფა არასწორი მოდგომაა. მTავრობისა და ოპოზიციის დაპირის-
პირება - ან ასეტი პრიატიზაცია, ან არანაირი, ისეT ფატალურ
სტაბილიზაციას ებას უარყოფის, Tიტყოს ამა Tუიმ კვეყანას განვითარების
ერთადერთი და შეუცვლელი გზა აყვს. ასეტი მოდგომა

mdgomareobis utirebas axdens da el ementarul politikur sqemebamde miyvevarT.

- ful adi saxsrebis akumulacisTvis gadasaxadebis gazrda yovel Tvis araa gamarTI ebul i. Tu vinme figrobs, rom sarkinigzo transportze tarifebis gazrda, magal iTad sammagad, samjer met Semosaval smoutans, is scdeba. ubral od nakl ebi xal xi imgzavrebs, xolo ful is nawili gamcilebl ebs ergebaT...
- rTuli obieqturi procesebis gagebis, primitivizmamde gamartivebam, praqtikul ad drekadi da normatiuli regulireba, saxel daxel o saSual ebebiT e.w. „xanZris Caqrobs“ impul suri zomebiT Secval a. msgavsi qmedebebi pirvel rigSi safinansosabanko sferoSi SeimCneva, rac erovnuli bankis damoukidebl obis xel yofaSi gamoixata.
- ful is SemoTavazebis Sencireba, e.w. „Zviri ful is- politika, romelic saxel mwifo savalo valdebul ebebis gayidva, sargebl is ganakvetisa da rezervebis normis momateba. `Zviri ful is- politika gamoiyeneba rogorc antiinflaciuri saSual eba. magram, saqarTvel oSi igi ekonomikis muxruwad iqca. xolo, sabanko sferoSi konkurenciis momatebam ar gmoiwvia sabanko momsaxureobis fasis dakleba.
- saqarTvel os mTavrobis (aseve sxva qveynebsic) ful adsakredito regulirebis metodebis nakl s Seizleba miyakuTvnoT is faqti, rom isini ar uzrunvel yofen dasaqmebasa da ekonomikur zrdas, aseve, ar wyveten saxel mwifos social ur amocanebs. amitom regulirebis Sesabamisi berketebi seriozul daxvewas moitxovs.
- sakuTrebis formis cvlilebas, Tan ar sdevs meurneobis axali subieqtების ეფექტური მართვის მარტივებისა და მეთოდების გამოყენება. ამ შემთხვევაში საკმარისია ვთქვათ, რომ თითქმის უსასრულოა ციხეები. აქედან გამომდინარე დანამდვილებით Seizleba იტყვას, რომ ტრანზიტული ეკონომიკის და კერძოდ საკარტელის ეკონომიკური რეფორმების კრიზისი მასინდასრულდება, როცა არსებული საკუტრების იურიდიული ფორმები, საკუტრების

ekonomikur formebs daemTxveva. es adre Tu gvian mainc moxdeba, magram ekonomikuri Teoriis daxmarebiT ekonomikuri progresisa da keTil dReobis miRweva ufro mokl e vadebSic Sesazl ebel ia.

- privatizaciis sawyis etapze insaiderebis sakuTrebis gadanawil ebisa da vaucerebis ufasod darigebis danakargebi nel nel a SiZl eba daiZl eul iqnas. saqme imaSia Tu ramdeni dro da reformebia saWiro ganviTarebis magistral ur gzaze dasabrunebl ad. dResdReobiT yvel aze aqtual uri Semdegi poziciaa: `Tu privatizaciis meore etapze amuSavdeba kanoni gakotrebis Sesaxeb da gaCndeba fasiანი qaral debis meoredi bazari, daiwyeba aqciaTa paketebiT maisuri vaWroba, amas ki mohyveba qonebis gadanawil ebis wmindა sabazro meqanizmi, maSin SeiZl eba visaubroT, rom cvl il ebebi Seuqcevadi da SedarebiT warmatebul i iyo, qveyana `nomenkl aturul i kapital izmidan-real ur sabazro ekonomikis rel sebze gadava.
- Tanamedrove monetaristebis da neol iberალ ebis doqrtina, samomxmarebl o saqonel warmoebis informaciul i teqნol ogiebis warmoebiT Canacvl eba empiriul ad arasworია da Teoriul ad ganuxorciel ebel i.
- saqarTvel oSi, finansebiT da kreditebiT ekonomikaze zemoqmedebis berketebi praqtikul ad srul adaa momarTul i da maTi gamoyenebis masStabebi arsebiTad amowurul ia, maSin roca sadazRveo potencial is (ara mxol od rogorc irიბი regul atoris, aramed, rogorc stabil izaciisa da gauTval iswinebel i danakargebisagan damcvel is, anu misi „pirdapiri daniSnul ebis”) meateდი gamoiyeneba.
- mecnierul i anal izi gviCvenebs, rom Tanamedrove pirobebSi msofil ioSi yal ibdeba e.w. „neoeconomika”. aseT pirobebSi qveyanaSi finansuri sistemis reformis ZiriTadi miznis misaRwevad unda Seiqmnas konkretul RonisZiebaTa kompl eqsuri gegma, romel ic gaiTval iswinebs: yvel a donis biuj etebisa da biuj etgareSe fondebisaTvis adekvaturi koncefciuri

safuZvl ebis SemuSavebas; finansuri bazris infrastruqturis gaumj obesebas; axal i proeqtebis obieqturad SefasebisTvis auditorul i da buRal trul i standartebis SemuSavebas.

- unda iTqvas, rom tranzitul i ekonomikis qveynebis reformebi mimarTul ia ara gegmuri ekonomikidan sabazro ekonomikaze gadasvl isken, aramed, Tanamedrove msofl iosatvis damaxasia-
Tebel i neoekonomikis Camoyal ibebisaken. saqarTvel os dRevan-
ndel i social -ekonomikuri vitareba, mniSvnel ovanwil ad, imiT
aris gamowveul i, rom aq Camoyal ibebul i tendenciebi Zal ian
winaaRmddegobaSia neoekonomikis ganvitarebis tendenciebTan.
- Tu sawinaaRmdogo Zal ebi, moqal aqeta gaertianebebi, profkav-
Sirebi, demokratiul i Zal ebi msofl ios sxva qveynebsi sustia,
CvenTan isini TiTqmis ar arseboben. xel isufl ebisatvis
brZol as ki Tavisufl ad SeuZl ia Camoayal ibos yvel aze uaresi
sazogadoeba, romel ic laissez-faire-zea dafuZnebul i da `uxil avi
xel is- nacvl ad xal xi `Zl ier xel s- miirebs. amitom, natel ia
rom ekonomikur l iberal izacias politikuri l iberal izmic
sWirdeba.
- magram yvel aze ufro fuZemdebl uria is garemoeba, rom axal
aTaswl eul s saqarTvel o Sexvda taqtikurad da strategiul ad
aramomzadebul i. sayovel Tao gl obal izaciis procesi
mecnierul -teqnol ogiuri revol ucia da msofl iosi mimdinare
pol itikuri da social ur-ekonomikuri procesebi tranzitul i
ekonomikis qveynebisagan moitxovs mTel i intel eqtual uri da
fizikuri Zal ebis maqsimal ur mobil izacias. saqarTvel os
umTavresi amocanaa Rirseul ad upasuxos istoriul gamowvevas
da uzrunvel yos mosaxl eobis cxovrebis maRal i xarisxi.
gansakuTrebit damafiqrebel ia saqarTvel os sakmaod didxans
CamorCenil qveynad darCena, romel ic saxel mwifoebri vi
ertianobis dakargvis tolfasia. dResdreobit nebismeri
saxel mwifos Zl ierebis ganmsazRvrel ia msofl io
Semosavl ebisa da mogebis ganawil ebaSi monawil eobis xarisxi.
gadarCenis meqanizmi ertadertia _ mdgrad da usafRTxo

ganviTarebaze gadsvl a, anu qveynis TviTganviTarebis maRal i donis uzrunvel yofa da postindustriul i sazogadoebis Sesabamisi ekonomikis damkvidreba.

- imavdroul ad, aucil ebel ia ekonomikis saxel mwifo regul irebis mraval ferovani instrumentebisa da meTodebis efeqtiani gamoyeneba, maT Soris indikaturi dagegmvis miznobrivi programebis saxel mwifo dakveTebis, sagadasaxado-finansuri, ful ad-sakredito, social uri, struqturuli, investiciuri politikis meSveobiT. da rac mTavaria, korufciasTan, kriminal ur struqturTan aqtiuri brZol ita da Crdil ovani ekonomikis daZl eviT, saxel mwifom unda SeZl os qveyanaSi konkurentuli atmosferos Camoyal ibeba. arsebiti mniSvel oba aqvs, agreTve, saxel mwifos sagareoekonomikuri funqciebis gaZl ierebas, msofi io meurneobaSi saqarTvel os efeqtiani integraciis uzrunvel sayofad.
- mdgomareobidan real uri gamosaval i or mimarTul ebaSia: unda moxdes sazogadoebriv dovl atze kontrol is gaZl iereba da bazris regul ireba, aseve sakuTrebis farTo fenebze gadanawil eba, raTa qonebis gankargvaSi sazogadoebis sul ufro meti wevri iRebdes monawil eobas. bol os SeiZl eba vuwodoT kapital izmis gadarCena kapital izmisgan, simdidreze monopol iis gauqmebiT. kontrol is mowinaaRmdegeebis SegviZl ia vuTxraT, Tu bazari araa srul yofili da ar gaaCnia TviTkoreqciis meqanizmi, maSin misi eqscesebis kontrol s unda axorciel ebdes bazrisgare instituti. ukanasknel i unda efuZnebodes ara bazris faseul obebs da gagebebs, roml ebic scil deba sufta hedonizmsa da maqsimal ur mogebas. bazris regul irebisTvis aucil ebel ia ara uxeSi kontrol i, aramed daxvevili da Camoyal ibebuli sazogadoeba, xelisufleba, informirebuli el eqtorati da jansaRi, legitimuri politikuri institutebi.
- ekonomikis saxel mwifo regul irebis meTodologiisa da kriteriumebis arsSi gasarkvevad aucil ebel ia sistemuri

midgoma. demokratiul i saxel mwifos Camoyal ibebasTan, sabazro ekonomikaze da samoqal aqo sazogadoebaze gadasvl a tranzitul i ekonomikis qveynebsi ganvitarebis mtavar prioritetadaa miCneuli. aqedan gamomdinareobs, rom ekonomikuri reforma unda iyos saxel mwifos erovnul i strategiis organul i Semadgenel i nawil i, is gansazRvravs qveynis grZel vadiani ganvitarebis miznebsa da maTi miRwevis saSual ebebs, anu rogori saxel mwifos Camoyal ibeba gvsurs erovnul i, politiki, ekonomikuri, social uri, kul turul i, instituciuri Tavl sazrisiT da ra unda gakeTdes amistvis mokle, saSual o da grZel vadian periodebSi msolfio ganvitarebis gatval iswinebit. yovelive zemoTqmulidan gamomdinare, msolfios ganvitarebuli qveynebis magaliTi gviCvenebs, rom mimdinareobs ekonomikur procesebSi saxel mwifos rolis ara Semcireba, aramed gazrda. es procesebi ra Tqma unda Sida konfliqttebit xasiaTdeba. rogori meTodologi ar unda gamoviyenoT, dauSvebelia ekonomikuri gardaqmnebis saboloo mizani iyos sabazro meurneobaze gadasvl a. misi umTavresi mizania ufro maRali rangis istoriul i transformaciis ganxorciel eba - gardamavali ekonomikis qveynebsi social-ekonomikuri CamorCenilobis daZl eva da maTi gadasvl a maRal ganvitarebuli qveynebis jgufSi.

saboloo jamSi arcert eqsperts, kvalifikaciis miuxedavad ar SeuZlia iwinaswarmetyvelos momavali. saukeTeso eqsperti isaa, vinc sakuTar Secdomebs aRiarebs, endoba istoriul gamocdi- l ebas, sakuTar Teoriebs SeuTavsebs realobas da ar amtkicebs, rom real obaa damnaSave. Cven, rbilad rom vTqvaT, eWvisTvaliT unda vuyurebdeT yvelas, vinc gvTavazobs rwmenis axal sistemebs da vinc pasiur molodinSia, rom `uxilavma xelma~ gaakeTos saqme, romelic misi gasakeTebel ia.

1. bibl ia - Zvel i aRTqma. dabadeba, T. 41, saq. ssr. gam. komb. 1989
2. beraZe s. WanuyvaZe g. kravcoovi i. – ekonomikur moZRvrebata historia. naw. I, Tbil isi, 1973. gv. 87.
3. berul ava g. - makroekonomikuri pol itikis priortetul i mimarTul ebebi saqarTvel oSi. *Jur. mme.* 1999. #5. gv.20
4. gamsaxurdia g. - saqarTvel os safinanso pol itikis ZiriTadi probl emebi Tanamedrove etapze. Tbi, 1995. gv. 250.
5. gogoxia r. – sabazro ekonomika. Tbi, 1996. gv. 39-70.
6. gogol aZe g., CaxvaSvil i d. – adgil obrivi finansebi sabazro meurnebaSi. *Jur. ekonomika*, #9-10 2006
7. gugusvil i p. - kapital izmis warmoSoba, ganviTareba saqartvel osa da amierkavkasiaSi. Tbil isi, 1941. gv. 432-448.
8. grigal aSvil i l. - finansuri ij ara – saaRricxvo da sagadasaxado aspektebi. *Jur. mme.* 1999. #11-12. gv.
9. darbuasvil i n. – ekonomikuri krizisi da misi daZl evis konceptual uri mimarTul ebeni. Tbil isi, 1998. gv. 89.
10. vaniSvil i m. - erovnul i sasursarTo usafrTxoeba da misi donis Sefasebis maCvenebl ebis sistema. *Jur. makro-mikro ekonomika.* 2000. #9. gv.19
11. vekua d. – personificirebul i aRricxva da sapensio sistemis reinJineringi. *Jur. mme.* 2000. #9. gv.30
12. zurabaSvil i v. - safinanso pol itikis zogierTi sakiTxi sabazro ekonomikis formirebis procesSi. Tbi, 1996. gv. 120.
13. Todua g. - saqarTvel o da `l esefer~ doqtrinis moqmedeba Tanamedrove saerTasoris ekonomikaSi. *Jur. makro-mikro ekonomika.* 1998. #12 gv.22
14. iakobiZe s. - saarsebo saSual ebaTa moxmarebis done da struqtura damoukidebel saqarTvel oSi *Jur. makro-mikro ekonomika.* 1999. #11-12 gv.35
15. kakul ia m. - sawarmoTa finansuri marTvis saxel mwifo mxardaWera. 2001. *Jur. makro-mikro ekonomika.* #2 gv.29

16. kakul ia r. - saerTaSoriso saval uto da sakredito urTierTobebi. Tbil isi, 1995. gv. 176-199.
17. kakul ia r. - finansebis zogadi Teoria. Tbil isi, 1997. gv. 335.
18. kakul ia r. - sabazro ekonomika saxel mwifo seqtoris original ur koncebcias iZi eva. 1999. *Jur. makro-mikro ekonomika. #2, gv.33*
19. keinzi. j on. - dasaqmebis, procentisa da ful is zogadi Teoria. quTaisi, 1995. gv. 420.
20. kvernaZe a. - savaWro-samrewvel o pal atebis rol i gardamaval i ekonomikis qveynebsi. 2001. *Jur. makro-mikro ekonomika. #2 gv.40*
21. I acabiZe n. carciZe m. - xel fasis organizaciis probl emebi erovnul i Sromis bazris formirebis procesSi. 1999. *Jur. makro-mikro ekonomika. #3 gv.35*
22. I acabiZe n. carciZe m. - Sromis bazris aris Tanamedrove gageba. 1999. *Jur. makro-mikro ekonomika. #11-12 gv.31*
23. I eiaSvil i p. - aqtiuri sainvesticio pol itikisken. 2001. *Jur. makro-mikro ekonomika. #7-8 gv.*
24. maisaSvil i g. - qarTul i saxel mwifos mSenebl obisTvis. iberiana.iatp.ge, ukanasknel ad iqna gadamowmebul i 25.03.2008
25. makkonel i k. briu s. - ekonomiksi – principebi, probl emebi da pol itika. naw. III. Tbil isi, 1997. gv. 480.
26. mal aSxia g. - gadasaxadebi, ekonomikuri aRorZineba da Cveni cxovreba. 1999. *Jur. makro-mikro ekonomika. #1 gv.26*
27. marqsi k. - zedmeti Rirebul ebis Teoriebi. naw. II. Tbil isi, 1968. gv. 500-734.
28. mesxia i. murj iknel i m. - ekonomikuri reforma saqarTvel oSi. Tbil isi, 1997. gv. 225.
29. mesxia i. - real uri seqtoris aRorZineba-ganviTareba – qveynis ekonomikuri usafrTxoebis garanti. 1999. *Jur. makro-mikro ekonomika. #11-12 gv.29*
30. oTinaSvil i r. - pol itikuri el ita – Cveni arCevanis indikatori. 1999. *Jur. makro-mikro ekonomika. #5 gv.37*

31. papava v. ul umberaSvil i n. - saqarTvel os safinanso-ekonomikuri krizisis daZI evis programul i RonizZiebebi. Tbil isi, 1994. gv. 130-158.
32. papava v. – saerTaSoriso saval uti fondi saqarTvel oSi. miRwevebi da Secdomebi. Tbil isi, 2000.
33. papava v. – saxel mwifos rol i Tanamedrove ekonomikur sistemaSi. 1995. *Jur. ekonomika.* #7-9
34. parl amentis sabiuj eto ofisis gamokvl evebi da moxsenebebi (1999-2000), Tbil isi, 2000. gv. 541-559.
35. sanTel aZe n. - qveyana kvl av `ekonomikur~ CixSia moqceul i 1999. *Jur. makro-mikro ekonomika.* #1, gv.34
36. saqarTvel os ekonomikuri mimarTuebebi. IV kvart. 2001. gv. 131.
37. saqarT. ekonomikuri mimarTul ebebi. IV kvart. 2002. gv. 135.
38. saqarTvel os sagadasaxado kodeqsi. 2008 wl is 1 noembris mdgomareobiT. www.taxdep.ge/default.aspx?tbmain=209. ukanasknel ad iqna gadamowmebul i 23.03.2008
39. saqarTvel os sagadasaxado departamentis masal ebi. Tbil isi, 2003. gv. 135.
40. saqarTvel os sagadasaxado inspeqcia. instruqcia: sawarmoTa qonebis gadasaxadis gamoangariSebisa da gadaxdis wesis Sesaxeb; instruqcia: miwis gadasaxadisa da gadaxdis wesis Sesaxeb. Tbil isi, 2000.
41. saqarTvel os sagadasaxado saxel mwifo departamentis masal ebi. Tbil isi, 1999.
42. saqarTvel os sabaJo kodeqsi. 2008 wl is 1 noembris mdgomareobiT. <http://www.taxdep.ge/Default.aspx>. ukanasknel ad iqna gadamowmebul i 20.03.2008
43. saqarTvel os social -ekonomikuri mdgomareoba. Tbil isi, 1995. gv. 250.
44. saqarTvel os statistikis departamentis 1992-2001 wl ebis masal ebi (samsaxureobl ivi sargebl obisTvis). Tbil isi, 2001.
45. saqarTvel os finansTa saministros masal ebi (1993-2001), Tbil isi. gv. 16-18.

46. sil agaZe a. – monaTmfl obel uri sazogadoebis ekonomikuri koncefciebi. Tbil isi, 1991. gv. 35
47. smiT i a. - gamokvl evebi adamianta simdidris bunebisa da mizezebis Sesaxeb. Tbil isi, 1938. gv. 380
48. sresel i S. - gadasaxadebi sabazro ekonomikis pirobebSi. Tbil isi, 1994. gv. 105
49. sresel i S. - sagadasaxado sistemis struqturul i reformis ZiriTadi sakiTxebi saqarTvel oSi. Tbil isi, 1997. gv.23
50. Rurwkaia k. - ekonomikuri Teoria. Tbil isi, 2004, gv.400
51. RuduSauri I . - sabiuj eto da arasabiuj eto fondebi. Tbil isi, 19997. gv. 105
52. teraSvil i n. - kapital is gaqceva. 1999. *Jur. makro-mikro ekonomika. #2*, gv.33
53. Cantl aZe v. - finansuri mecnierebis safuZvl ebi. Tbil isi, 1995. gv. 15-16, 25, 206
54. Cantl aZe v. - finansebis Teoriis sakiTxebi. Tbi, 1987. gv. 70
55. CaxvaSvil i d. - safinanso sistemis srul yofa sabazro meurneobis pirobebSi. *Jur. ekonomika. #9-10 2006.*
56. CaxvaSvil i d. - safinanso sistenis reformis zogierTi sakiTxi saqarTvel oSi. *Jur. ekonomika. #9-10 2006.*
57. CaxvaSvil i d. - Sesaval i ekonomikaSi. Tbil isi, 2004
58. CaxvaSvil i d. - el itis cirkul acia qarTul ad. www.darbazi.ge. ukanasknel ad iqna gadamowmebul i 25.03.2008
59. CaxvaSvil i d. – saqarTvel o da intranetis sivrce. www.darbazi.ge. 2002. ukanasknel ad iqna gadamowmebul i 25.03.2008
60. CaxvaSvil i d - pol itika-ekonomika-pol itika. www.darbazi.ge, #2. 2001 ukanasknel ad iqna gadamowmebul i 25.03.2008
61. CaxvaSvil i d. - dol aris monopol ia, miTi Tu real oba. www.darbazi.ge, 2001 ukanasknel ad iqna gadamowmebul i 25.03.2008
62. CaxvaSvil i d. - ekonomika-pol itika-ekonomika. *Jur. `J.v.~* www.darbazi.ge, 2001 ukanasknel ad iqna gadamowmebul i 25.03.2008
63. Ciqava I . - saqarTvel os ekonomika. Tbil isi, 1995. gv. 196

64. fiSeri s. dornbuSi r. Smal enzi r. - ekonomika. t. I, II, III, IV. Tbil isi, 1997
65. xel aia g. - infl acia, rogor vumkurnal oT?. Tbil isi, 1994
66. qinqI aZe n. - mewarme da saxel mwifo (viTanamSroml oT civil urad). 1999. *Jur. makro-mikro ekonomika*. #11-12 gv.
67. WiTanava n. - sabazro ekonomikis regul ireba (organizaciul i probl emebi). Tbil isi. 1995. gv.150-175
68. Wkuasel i m. - saqarTvel os damouki debel i sagadasaxado sistemis Camoyal ibebi. 1999. *Jur. m.m.e.*. #5 gv.34
69. j angul aSvil i d. - saqarTvel oSi social uri pol itikis probl emebi. 1999. *Jur. makro-mikro ekonomika*. #11-12, gv.15
70. j aSi C. - gl obal izacia da genderul i Tanasworoba ekonomikaSi. 2000. *Jur. makro-mikro ekonomika*. #1 gv.12
71. j gerenai a e. - saqarTvel os sagadasaxado bal ansis aRricxvis meTodol ogiuri srul yofisa Sesaxeb. 2000. *Jur. makro-mikro ekonomika*. #10 gv.22
72. Беттельгейм Б. - О Психологической привлекательности тоталитаризма. 1997. жур. `Знание Сила~. №8, Киев стр. 44
73. Бартреев С. - Экономичие теории и школы. Москва, 1996. стр. 352
74. Блауг М. - Экономическая теория в ретроспективе. Москва, 1994. стр. 720
75. Волков А. - Финансовый учет. Москва, 2004. стр. 534
76. Глинкин А. – Совместная деятельность и налоги, взгляд налогового инспектора. Москва, 1995. стр. 6-8
77. Глухов В. Долде И. – Налоги – Теория и практика~. Санкт-Петербург – Специальная литература. 1996. стр. 32
78. Дорнбуш Р. - Стабилизация, долг и реформа: анализ политики развивающихся стран. Москва, 1993. стр. 44
79. Бард В. Павлова Л. - Налоги в условиях экономической интеграции. Москва, 2004. стр. 32-33
80. Балацкий Е. - Динамика экономики переходного периода. (Методология макроанализа и принципы регулирования). Москва, 1996. стр. 55
81. Богиня Д. - Государственное регулирование переходных процессов. 1999. жур. Экономика Украины. №5. стр. 2

82. Брук А. - Экономический национализм Фридриха Листа. 2002.
www.nationalism.org. стр. 4
83. Брук А. - Германия между Европой и Западом. 1934. стр. 22
84. Братухина О. - Методология, методика и практика исчисления налогов.
Москва. 2007. стр. 155
85. Вербицкий М. - Экономика нового тысячелетия. imperium.lenin.ru/~verbit.
2004. стр. 8
86. Водянов А. - Инвестиционные процессы в экономике переходного
периода. Методология анализа и прогноза. Москва. 1995. стр. 202
87. Гайдар Е. - Экономика переходного периода. www.gaidar.org 2004. стр. 3
88. Гелб А. Грей Ч. - Экономические преобразования в странах Центральной
и Восточной Европы Москва. 1995. стр. 13
89. Гумилёв Л. - Теория этногенеза и исторические судьбы Евразии.
www.arctogaia.com 1974. стр. 56
90. Гуриев С. - Мифы экономики: Заблуждения и стереотипы, которые
распространяют СМИ и политики. Санкт-Петербург, 2005. стр. 188
91. Дугин А. - Теоретические источники нового социализма.
www.arctogaia.com. 2000. стр. 2-3
92. Карп М. - Налоговый менеджмент. Санкт-Петербург, 2001. стр. 367
93. Клокова Н. - Споры, выигранные у налоговой. Москва, 2004. стр. 187
94. Ковалева А. - Финансовый менеджмент: Финансы и статистика, стр.200
95. Коровкин В. - Основы теории налогообложения. С-П, 2001. стр. 223
96. Корниенко О. - Национальная экономика. М, 2008. стр. 187
97. Кузнец С. - Население, капитал и экономический рост. М, 1973. стр. 221
98. Купманс Т. - Три эссе о состоянии экономической науки. Санкт-Петербург
1994. стр. 67-68
99. Ламперт Х. - Социальная рыночная экономика. Германский путь. Санкт-
Петербург 1994. стр. 44
100. Леонтьев В. - Экономические эссе. Москва, 1990. стр. 415
101. Леонтьев В. - Структура американской экономики. Москва, 1990. стр. 236
102. Лившиц С. - Государство в рыночной экономике. `Российский
экономический журнал`- N 11-12, 1992, N1, 1993. стр. 2-4

103. Манделл Р. А. - Денежная теория: процент, инфляция и рост в мировой экономике. мировая экономика. 1975. С. 277
104. Мишустин М. - Информационно-технологические основы администрирования имущественных налогов. Москва, 2007. стр. 226
105. Никонова И. - Финансирование бизнеса. Москва, 2004. стр. 113
106. Палий В. - Теория бухгалтерского учета: современные проблемы. Москва, 2007. стр. 35
107. Палий В. - Международные стандарты учета и финансовой отчетности. Москва, 2008. стр. 222
108. Пеппер Дж. – Практическая энциклопедия налогового и финансового планирования. Москва, 1998. стр. 228
109. Петти В. – Трактат о налогах и сборах. Под редакции И. Столяпова. Москва, 1993. стр. 77-78
110. Перкинс Дж. - Исповедь экономического убийцы. Москва, 2005. стр. 170
111. Петрова Г. - Налоги и налогообложение. Москва, 2001. стр. 200
112. Позднякова Т. - Финансовое регулирование социально-экономических процессов. СПб университет экономики и финансов, М, 1999. стр. 128
113. Парвулеско Ж. - Возвращаясь к великой войне континентов. www.arctogaia.com. 2000. стр. 3-4
114. Портер М. Такеути Х. Сакакибара М. - Японская экономическая модель: Может ли Япония конкурировать? Москва, 2003. стр. 200-202
115. Рабинович Г. - Экономическая природп налога с оборота и пути уго совершенствования. Москва, 1997. стр. 160
116. Рикардо Д. – Начала политической экономии и налогового обложения. Москва, 1995. стр. 111
117. Рябова Р. – Налогообложение банков, банковской деятельности. Москва, 1997. стр. 175
118. Стиглиц Дж. – Экономика государственного сектора. Москва, 1999. С.720
119. Солюс Г. – Налоги в системе государственно-монополистического капитализма. Москва, 1964. стр. 270
120. Субботин П. – Кризис бухгалтерии и банковская фискальная политика. Финансы. 1996. № 1 стр. 11
121. Тарушкин А. - Институциональная экономика: Идеи и концепции. Санкт-Петербург 1994. стр. 70

122. Топилин А. – Альтернативная система налогообложения малого бизнеса. Финансы. 1995. № 11. стр. 10-13
123. Феоктистов И. - Опасные схемы минимизации налогов: необоснованная налоговая выгода. Москва, 2007. стр. 88
124. Фишер С. - Экономика России: перспектива и ретроспектива. Москва, 2001. Т. 5. № 3. С. 416-424.
125. Чубров А. - Налогообложение участников финансовых операций. Москва, 2007. стр. 44-45
126. Эрхард Л. – Благосостояние для всех. Москва, 1991. стр. 332
127. Эрроу К. - Экономический смысл познания через практику. Москва, 1962. стр. 189-193
128. Хайек Ф. - Пагубная самонадеянность. Ошибки социализма. М, 1988, С122
129. Хикс Дж. - Собрание эссе по экономической теории. М, 1982, стр. 44
130. Ходов Л. - Налоги и регулирование экономики. М, 2003, стр. 101
131. Юткина Т. – Основы Налогообложения. Москва, 1995, стр. 74
132. Юткина Т. – Методология реформирования системы налогообложения в условиях экономики переходного периода. Москва, 1999, стр. 68
133. Юткина Т. – Налоги и налогообложение. Сыктывкар, 1999, стр. 84
134. Galbraith J. K. - The Economics of Innocent Fraud, NY. 2004
135. Gelos K. Sahay M. - Financial Market Spillovers in Transition Economies. IMF Working Paper. 2000. pp.54
136. Darvas G. Szapary J. - Financial Contagion under Different Exchange Rate Regimes. National Bank of Hungary Working paper 1999. pp.
137. Fries S. Raiser F. Stern M. - Macroeconomic and Financial Stability: Transition and East Asian Contagion. European Bank for Reconstruction and Development Working Paper No.28. 1998. pp.12
138. Krzak E. - Contagion Effects of the Russian Financial Crisis on Central and Eastern Europe: The Case of Poland. in Oesterreichische Nationalbank: Vienna. Focus on Transition. 2/1998. pp.22
139. Eichengreen M. Rose D. Wyplosz R. - Contagious Currency Crises. Scandinavian Journal of Economics. 1996. pp.32
140. European taxation. Amsterdam. 1995. pp. 319-320